

Univerzita Karlova v Praze

1. lékařská fakulta

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví

Studijní obor: Adiktologie

Bc. Eva Drápalová

**Vnímání rizikovosti nových syntetických drog neboli tzv.
„legal highs“ jejich uživateli**

**Perception of riskiness of the new synthetic drugs (legal
highs) among their users**

Diplomová práce

Vedoucí závěrečné práce: Ing. Mgr. Vendula Běláčková.

Praha

2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem řádně uvedla a citovala všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze 10. 5. 2012

Bc. Eva Drápalová

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Ing. Vendule Běláčkové za odbornou podporu, Lucii Ivanovové za pomoc s realizací výzkumu a všem respondentům mého výzkumu za ochotu s účastí. Bez těchto lidí, by tato práce nevznikla.

Bibliografický záznam

DRÁPALOVÁ, Eva. Vnímání rizikovosti nových syntetických drog neboli tzv. „legal highs“ jejich uživateli. Praha, 2012. 100 s. 3 přílohy. Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie 1. LF UK 2012. Vedoucí bakalářské práce Ing. Mgr. Vendula Běláčková.

Abstrakt

V posledních několika letech můžeme být svědky nárůstu nového fenoménu v užívání drog. Byl zaznamenán nárůst výskytu nových syntetických drog, neboli také takzvaných „legal highs“ a rozšíření jejich užívání v běžné populaci. Jedná se o látky, které napodobují účinky nelegálních drog, ale nemohou na ně být uplatňovány mechanismy snižování jejich nabídky, neboť nejsou kontrolovány Jednotnou úmluvou OSN o omamných látkách z roku 1961 ani Úmluvou OSN o psychotropních látkách z roku 1971. Tyto látky, mohou přinášet srovnatelná rizika a poškození s těmi, která se pojí s nelegálními drogami (EMCDDA, 2009c).

Cílem výzkumu realizovaného pro účely diplomové práce je odhalit, jak rizika spojená s užíváním těchto produktů vnímají jejich samotní uživatelé, zdali jejich případný legální status má vliv na vnímání jejich bezpečnosti a jak předcházejí rizikům, která mohou být spojena s užíváním těchto látek

Kvalitativní výzkum realizovaný pro potřeby této diplomované práce využíval data získaná dvěma metodami. První z nich byla obsahová analýza internetových diskuzních fór sdružujících uživatele nových syntetických drog. Analyzováno bylo 16 internetových diskuzních fór s celkovým počtem 832 příspěvků. Druhou zvolenou metodou byly polostrukturované rozhovory s uživateli nových syntetických drog. Velikost vzorku byla 9 respondentů.

Pokud jde o vnímání rizikovosti, někteří uživatelé vnímají nové syntetické drogy jako rizikové, ale existuje i skupina uživatelů, kteří rizikovost těchto látek vnímají jako malou, což souvisí i s tím, že „legálnost“ látek považují za signál ohledně jejich nízké účinnosti. Vnímání rizikovosti se v průběhu užívání nových syntetických drog mění a to především u těch uživatelů, kteří mají zkušenost se silnějšími, nebo neočekávanými účinky. Vnímání rizikovosti se také zvyšuje na základě zaznamenaných negativních zkušeností ze svého okolí, nebo od návštěvníků internetových diskuzních fór. Jako rizikový vnímají nedostatek informací o složení a účincích látky (ať už krátkodobých nebo dlouhodobých). Uživatelé vnímají možné riziko vzniku závislosti na těchto látkách. Za rizikovou vnímají také snadnou dostupnost nových syntetických drog, obzvláště vzhledem k absenci kontrolních mechanismů vzhledem k mladistvým, kterou kontrastně vnímají jako funkční u způsobu distribuce nelegálních látek.

Pokud jde o předcházení rizikům, oficiální zdroje informací nepovažují uživatelé nových syntetických drog za důvěryhodné a za nedostatečné považují informace podávané samotnými prodejci konkrétních látek, kteří se tím chrání před případným právním postihem. Možnému výskytu případných škod spojených s užitím nových syntetických drog se snaží zabránit užíváním menšího množství látky obzvláště při prvním užití. Jako důležitou pro minimalizaci výskytu případných poškození vnímají uživatelé zjištění si potřebných informací o užívané látce, setting a snaha nekombinovat nové syntetické drogy s jinými psychoaktivními látkami a navzájem, zvláště pokud se jedná o první užití.

Klíčová slova: nové syntetické drogy, vnímání rizikovosti, legal highs, minimalizace rizik,

Summary

There is a rise of new phenomenon in drug use in the last few years. There has been increase in the incidence of new synthetic drugs, or the so-called "legal highs" and their use in the general population became more frequent. Legal highs are substances that mimic the effects of illegal drugs, but they are not controlled by the United Nations Single Convention on Narcotic Drugs of 1961 or the UN Convention on Psychotropic Substances of 1971. These substances can produce comparable risks and harms similar to the illegal drugs (EMCDDA, 2009c).

The aim of research conducted for the purpose of this thesis is to reveal how the risks associated with the use of these products are perceived by their users, whether their legal status has any influence on the perception of their safety and how do the users minimize risks that may be associated with the use of these substances

Qualitative research carried out for the needs of graduate work used data obtained by two methods. The first method was a content analysis of online discussion forums of new synthetic drugs users. 16 online discussion forums with a total number of 832 posts were analyzed. The second method were semi-structured interviews with users of new synthetic drugs. They were conducted with 9 respondents.

Regarding the perception of risk, some users perceive the new synthetic drugs as risky. But there is also a group of users who perceive small riskiness of these substances, which is due to the opinion of these users, that the "legality" of substances is considered as a signal about their low efficiency. The users perceive the new synthetic drugs as more risky after experiencing use of new synthetic drugs, especially those users who have experience with stronger or unexpected effects. The perception of risk is also increased on the basis of

reported negative experience of people from their surrounding or from internet forums. Lack of information on the composition and effects of the substance (either short or long term) perceive users as risky. Users perceive the potential risk of addiction to these substances. Easy accessibility of new synthetic drug is also perceived as risky, because there are no control mechanisms that users perceive as functioning for illegal drugs market. Easy accessibility of new synthetic drugs to adolescents is perceived very risky by the users.

As for risk minimisation, official sources of information are not trusted by users of new synthetic drugs. Information provided by vendors of new synthetic drugs are considered insufficient. Users try to minimize possible harms of using new synthetic drug by using a smaller amount of substances, especially at first use. New synthetic drugs users try to reduce harms from using by getting sufficient amount of information on the substance used, and they try not to mix legal highs together or with other psychoactive substances. The setting of use is also considered as important factor for minimizing the risks.

Keywords: new synthetic drugs, perceptions of riskiness, legal highs, harm reduction

OBSAH

ÚVOD	1
1. TEORETICKÝ ÚVOD	3
1.1. Základní informace o nových syntetických drogách neboli tzv. „legal highs“	3
1.1.1. Definice pojmů „legal highs“ a „nové syntetické drogy“	3
1.1.2. Výskyt	4
1.1.3. Nejvýznamnější sloučeniny označované za „legal highs“	5
1.1.3.1. Syntetické katinony	5
1.1.3.2. Syntetické kanabinoidy - fenomén Spice	6
1.1.3.3. Piperaziny	7
1.1.3.4. Látky rostlinného původu	7
1.1.3.5. Další významné látky	8
1.1.4. Uživatelé nových syntetických drog	8
1.1.5. Prevalence	10
1.2. Specifika nových syntetických drog	13
1.2.1. Syntéza nových látek	13
1.2.2. Distribuce a prodej NSD	14
1.2.2.1. Internetový prodej	14
1.2.2.2. Kamenné obchody	15
1.2.2.3. Marketing	17
1.2.3. Nedostatek informací, nejasnost složení a účinků	19
1.2.4. Motivace k užívání „legal highs“	20
1.3. Rizikovitost nových syntetických drog	22
1.3.2. Hodnocení rizik	23
1.3.3. Zdravotní rizika	25
1.3.3.1. Individuální zdravotní rizika	25
1.3.4. Ohrožení veřejného zdraví	27
1.3.5. Sociální rizika	27
1.4. Kontrolní mechanismy aplikované na problematiku nových syntetických drog	29
1.4.1. Mechanismy kontroly ve státech EU	29
1.4.2. Mechanismy kontroly v ČR	30
1.4.3. Rizikovitost legálního statusu nových syntetických drog	30
1.4.4. Rizika spojená se zavedením kontrolních mechanismů	31
2. KAPITOLA – VÝZKUMNÁ ČÁST	33

2.1.	Cíle výzkumu	33
2.2.	Výzkumné otázky	33
2.3.	Metody	33
2.3.1.	Obsahová analýza internetových diskuzních fór	33
2.3.1.1.	Výzkumný vzorek – internetová diskuzní fóra	34
2.3.1.2.	Výzkumný vzorek.....	36
2.3.1.3.	Zpracování dat.....	37
2.3.1.4.	Analýza dat.....	37
2.3.2.	Polostrukturované rozhovory	38
2.3.2.1.	Získávání dat	39
2.3.2.2.	Výzkumný vzorek.....	39
2.3.2.3.	Zpracovávání dat	41
2.3.2.4.	Analýza dat.....	41
2.4.	Výzkumná validita a reprezentativita	41
2.5.	Etické normy a pravidla výzkumu	41
3.	KAPITOLA – VÝSLEDKY	43
3.1.	Forma příspěvků na diskuzních fórech uživatelů nových syntetických drog – „sběratelský slang“	43
3.2.	Motivace k užívání nových syntetických drog	44
3.2.1.	Zvědavost.....	44
3.2.2.	Nové syntetické drogy jsou snadno dostupné	45
3.2.3.	Dobrý poměr ceny a množství	45
3.2.4.	Je to legální	46
3.2.5.	Jsou kvalitní a čisté.....	47
3.3.	Informace o nových syntetických drogách	47
3.3.1.	Zdroje informací o nových syntetických látkách	47
3.3.1.1.	Zdroje informací – kamarádi a známí.....	47
3.3.1.2.	Zdroj informací - internet.....	48
3.3.2.	Oficiální informace nepovažují za důvěryhodné	49
3.3.3.	Výrobci informace neudávají protože se chrání	50
3.3.4.	Jaké informace by výrobci měli poskytovat?	51
3.3.5.	Informace z internetu čerpám, ale do diskuzí se nezapojuji	52
3.3.6.	Informace sloužící k maximalizaci užítu z nových syntetických drog	53
3.3.6.1.	Jiný způsob užití látky	53

3.3.6.2.	Kombinace s jinými psychoaktivními látkami	54
3.3.7.	Informace sloužící k minimalizaci rizik	54
3.3.7.1.	Menší množství je bezpečnější	54
3.3.7.2.	Nekombinovat nové syntetické drogy s jinými psychoaktivními látkami a navzájem	55
3.3.7.3.	Zjistit si informace o užívaných látkách	55
3.3.7.4.	Setting může mít vliv na výskyt negativních účinků	56
3.3.8.	Doporučení nebo nedoporučení konkrétního produktu	56
3.3.8.1.	Internetová diskuzní fóra slouží jako „poradna“	56
3.3.9.	Varování	57
3.4.	Užívání nových syntetických drog.....	57
3.4.1.	Výběr výrobku.....	57
3.4.1.1.	Výběr výrobku podle podobnosti s již vyzkoušenými nelegálními látkami... ..	57
3.4.1.2.	Výběr výrobku na základě obsahu známé látky	58
3.4.1.3.	Náhodný výběr.....	58
3.4.1.4.	Výběr výrobku na základě doporučení	59
3.4.2.	Zdroje nových syntetických drog.....	59
3.4.2.1.	Kamenné obchody.....	59
3.4.2.2.	Nákup po internetu snižuje vnímání dostupnosti	60
3.4.3.	Podle čeho odhadují uživatelé množství, které jim přivedí očekávaný účinek?	62
3.4.4.	Způsob užití	63
3.4.4.1.	Injekční užití vnímáno jako velmi rizikové.....	63
3.4.5.	Intenzita užití	64
3.4.6.	Účinky nových syntetických drog	65
3.4.6.1.	Krátkodobé vs. dlouhodobé účinky	65
3.4.6.2.	Krátký účinek je lepší	66
3.4.6.3.	Preferují delší účinky.....	67
3.4.6.4.	Překvapení ze silného účinku	68
3.4.6.5.	Zklamání ze slabého účinku.....	69
3.4.6.6.	Neočekávané účinky.....	69
3.4.7.	Další užívání na základě zkušenosti	71
3.5.	Nové syntetické drogy a ilegální drogy	72
3.5.1.	Podobnost nových syntetických drog s nelegálními drogami	72

3.5.2.	Nové syntetické drogy jako legální alternativa tradičních ilegálních drog	73
3.5.3.	Výhody oproti tradičním nelegálním drogám	74
3.5.4.	Nevýhody oproti tradičním nelegálním drogám	74
3.6.	Vnímání rizik spojených s užíváním nových syntetických drog	75
3.6.1.	Obavy z užití nových syntetických drog	75
3.6.1.1.	Nevím co je to za látku.....	75
3.6.1.2.	Obavy z poškození spojeným s aplikací látek	76
3.6.1.3.	Nevím jaké to může mít akutní účinky.....	76
3.6.1.4.	Neznám dlouhodobé účinky těchto látek.....	77
3.6.2.	Podceňování účinků nových syntetických drog	77
3.6.3.	Vnímání rizikovosti nových syntetických drog před jejich užitím	78
3.6.4.	Vnímání bezpečnosti nových syntetických drog.....	79
3.6.5.	Ovlivnění vnímání rizik v průběhu užívání nových syntetických drog	80
4.	DISKUZE.....	82
5.	ZÁVĚRY.....	87
6.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	88
7.	PŘÍLOHY	Error! Bookmark not defined.
	Příloha č. 1 – Seznam 33 nových látek zařazených na seznam omamných a psychotropních látek v zákoně č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Error! Bookmark not defined.	
	Příloha č. 2 - Seznam otázek, využitý jako struktura pro realizaci semistrukturovaných rozhovorů s uživateli nových syntetických drog. Error! Bookmark not defined.	
	Příloha č. 3 – Klauzule o informovaném souhlasu	Error! Bookmark not defined.

ÚVOD

V posledních několika letech můžeme zaznamenat napříč státy Evropské unie nárůst ve výskytu a užívání nových psychoaktivních látek (EMCDDA, 2011c). Jedná se o látky, které napodobují účinky nelegálních drog, ale nejsou zařazeny na seznamu omamných a psychotropních látek, na které jsou uplatňovány mechanismy snížení nabídky. EMCDDA je definuje jako nové psychoaktivní látky (EMCDDA, 2006b), nebo je označuje zastřešujícím pojmem „legal highs“ (EMCDDA, 2011a). Národní monitorovací středisko ČR pro ně používá výraz nové syntetické drogy (Mravčík et al., 2011).

V České republice byl tento fenomén vnímán společností, médií i odbornou veřejností jako působení kamenných obchodů, prodávajících nové syntetické drogy. Nejznámějšími prodejci byli Amsterdam Shop, nebo Smile Shop.

Nové syntetické drogy přitahují své uživatele novým spektrem účinků, které poskytují oproti již známým tradičním drogám. Pro uživatele mohou být také atraktivní svou relativně snadnou dostupností, nízkou cenou a legálním statutem, který jejím uživatelům zaručuje beztrestost při jejich nákupu a držení.

Tyto látky, mohou přinášet srovnatelná rizika a poškození s těmi, která se pojí s nelegálními drogami. Jelikož jsou tyto látky nové a v naprosté většině nebyly podrobeny vědeckému zkoumání z pohledu rizikovosti, panuje okolo těchto látek jistý informační deficit.

Jak naznačují zahraniční studie mohou tyto látky budit v uživatelích dojem, že jsou bezpečné. Přesto byly v průběhu několika posledních let zaznamenány komplikace spojené s užíváním těchto látek a hlášena jsou i smrtelná předávkování za přítomnosti látek označovaných jako „legal highs“.

Rychlost objevování stále nových sloučenin a inovativní způsoby distribuce těchto látek mohou ztěžovat aplikaci kontrolních mechanismů. Proto je důležité se kromě kontroly nových syntetických drog také zaměřit na minimalizaci rizik spojených s jejich užíváním. Prozkoumání fenoménu vnímání rizikovosti nových syntetických drog neboli tzv. legal highs jejich uživateli, může proto přinést praktické poznatky, které mohou pomoci zmírnit případný výskyt škod s dalším užíváním nových syntetických drog.

Výzkum realizovaný pro potřeby této práce je prvním svého druhu v České republice. Ani v evropském měřítku nebylo provedeno podobných studií mnoho (McElrath a O'Neill, 2011) a proto tato práce může přispět k rozšíření poznatků o chování uživatelů nových syntetických drog ve vztahu k rizikovosti těchto látek.

Tato práce si klade za cíl odhalit, zda uživatelé nových syntetických drog vnímají rizika spojená s jejich užíváním a popsat tato rizika. Cílem této práce je odhalit, jestli se vnímání rizikovosti proměňuje s dalším užíváním nových syntetických drog a jaké faktory toto vnímání ovlivňují. Dalším z cílů je zjistit, zdali legální status nových syntetických drog ovlivňuje vnímání rizikovosti a také to, jak uživatelé předcházejí rizikům, která mohou být spojena s užíváním těchto látek.

V první části diplomové jsou představeny základní teoretické poznatky vztahující se k fenoménu nových syntetických drog. V této části jsou shrnuty nejdůležitější informace o nových syntetických drogách. Jsou zde představena i specifika těchto látek, která je odlišují od ostatních skupin psychoaktivních látek. Tato část se věnuje také kontrolním mechanismům uplatňovaným na tuto skupinu látek a jejich vlivem na vnímání rizikovosti. Stěžejní částí je představení rizik spojených s užíváním nových syntetických drog, zkoumání rizikovosti z odborného hlediska a představení konceptu vnímání rizikovosti, jako důležitého faktoru ovlivňujícího teorie zdravotního chování.

Druhá část diplomové práce se věnuje metodologické části prováděného výzkumu. Definuje cíle výzkumu a hlavní výzkumné otázky. Představuje použité metody, proces získávání dat a výběru výzkumného vzorku. Popisuje výzkumný soubor a proces zpracování a analýzy získaných dat.

V třetí části diplomové práce jsou prezentovány výsledky výzkumu.

Ve čtvrté části jsou interpretovány již představené výsledky a diskutovány limity a omezení provedeného výzkumu. Jsou navrženy možnosti, jak na výsledky této práce dále navázat.

Pátá část práce shrnuje závěry vyvozené z této práce.

1. TEORETICKÝ ÚVOD

1.1. Základní informace o nových syntetických drogách neboli tzv. „legal highs“

1.1.1. Definice pojmů „legal highs“ a „nové syntetické drogy“

V posledních letech došlo k nebývalému nárůstu dostupnosti a počtu nových psychoaktivních látek (EMCDDA, 2011c). Nové psychoaktivní látky přicházely na trh již v minulých desetiletích a byly zpravidla označovány jako „designer drugs“ a v posledních letech spolu s nárůstem popularity tohoto fenoménu se začal používat termín „legal highs“. Fenoménem posledních let je množství a rozmanitost nových látek, se kterou se objevují a rozšířenost užívání nových psychoaktivních látek v populaci (EMCDDA, 2011c). Trh s touto skupinou látek klade na jejich monitoring a výzkum nemalé výzvy, a to jak v identifikaci nových látek, co s týče metod a spolupráce, tak pro vyhodnocování rizik, jak z hlediska epidemiologického, toxikologického i farmakologického (EMCDDA, 2011c).

EMCDDA definovala v roce 2006 pojem „*nové psychoaktivní substance*“ jako „nové omamné nebo psychotropní látky, které nejsou kontrolovány Jednotnou úmluvou OSN o omamných látkách z roku 1961 ani Úmluvou OSN o psychotropních látkách z roku 1971“, jenž zakazují výrobu a dovoz těmito úmluvami specifikovaných látek, a současně dodává, že „tyto látky mohou znamenat hrozbu pro veřejné zdraví srovnatelnou s látkami, které již kontrolovány jsou“ (EMCDDA, 2006b).

Termín „*legal highs*“ (do češtiny možno překládat jako „legální opojení“) se používá jako „zastřešující termín pro psychoaktivní látky, které nepodléhají kontrole podle protidrogových právních předpisů“ (EMCDDA, 2011a).

Podobně Národní monitorovací středisko ČR definuje látky, které „mají podobné účinky jako tradiční drogy (pervitin, marhuana, extáze, halucinogeny aj.), ale nejsou zařazeny na seznamu zakázaných omamných a psychotropních látek a vymykají se tak mezinárodnímu i národnímu systému kontroly nelegálních drog“. Jako zastřešující termín pro ně Národní monitorovací středisko ČR používá název „*nové syntetické drogy*“. Jedná se o „látky, které se svými účinky podobají nelegálním drogám, ale nejsou kontrolovány jako omamné a psychotropní látky podle zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách“. (Mravčík et al., 2011).

Termín „legal highs“ označuje širokou škálu neregulovaných psychoaktivních látek syntetického i rostlinného původu, které se často užívají jako legální alternativy známých kontrolovaných návykových látek a obvykle jsou prodávány prostřednictvím internetu nebo v prodejnách typu „smart shop“ nebo „head shop“ (EMCDDA, 2011a). Termín „nové syntetické drogy“, díky svému důrazu na syntetický původ nových psychoaktivních látek může představovat jisté vymezení vůči látkám rostlinného původu, nazývané také „herbal highs“, které EMCDDA ve své definici pojmu „legal highs“ směšuje s látkami syntetickými. Tato práce se primárně zabývá vnímáním rizikovosti u uživatelů nových syntetických drog, přesto však zmiňuje i některé fenomény vážící se k vnímání rizikovosti u drog rostlinného původu. Některé látky rostlinného původu, jak bude ještě vysvětleno více v dalších kapitolách, však bývají synteticky upravovány a mohou naplňovat teoretickou definici Národního monitorovacího střediska ČR nových syntetických drog. Přesto však bude práce primárně zaměřena na látky syntetického původu a vymezení rostlinných psychoaktivních látek bude zachováno.

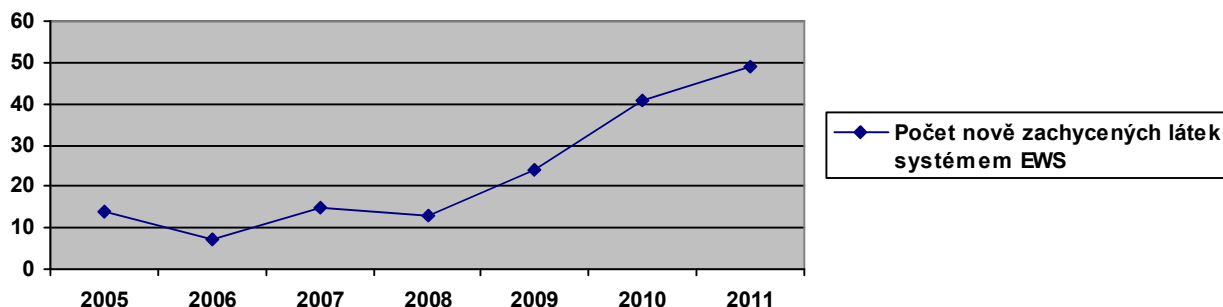
1.1.2. Výskyt

Vzhledem k současnému rozvoji globálních internetových marketingových a distribučních sítí Winstock a Ramsey (2010) tvrdí, že byl zaznamenán znatelný nárůst v různosti, potenci, profilech a dostupnosti legal highs.

Počet a rozmanitost nových psychoaktivních látek každým rokem stoupá, stejně tak se jejich výskyt rošiřuje (EMCDDA, 2011c). Za hlavní zdroj informací o nově se vyskytujících látkách můžeme považovat Systém včasného varování - Early warning system (dále jen EWS), který pracuje na systému rychlé výměny informací mezi členskými státy Evropské unie zahrnující národní členy sítě Reitox, Europol a EMCDDA.

V roce 2005 bylo systémem EWS zaznamenáno 14 nových látek (EMCDDA, 2006a), v následujícím roce 2006 7 látek (EMCDDA, 2007a), v roce 2007 bylo zachyceno 15 nových látek (EMCDDA, 2008), v roce 2008 13 nových látek (EMCDDA, 2009b) a v roce 2009 bylo identifikováno 24 nových psychoaktivních látek (EMCDDA, 2010b). Během roku 2010 bylo prostřednictvím Systému včasného varování (EWS) zachyceno již 41 nových psychoaktivních látek, což bylo do té doby nejvíce v historii. 15 z nich bylo syntetických katinonů a 11 nových látek ze skupiny syntetických kanabinoidů. Další nově zaznamenané látky z posledního roku se lišily svou strukturou a jednalo se o rostlinné substance, syntetické analogy kokainu, ketmainové deriváty, fenylcyklidinové deriváty, indany, benzofurany a látky, které by se daly označit jako „designer medicine“ (EMCDDA, 2011c). Nejnovější data z dubna roku 2012

udávají, že v roce 2011 bylo prostřednictvím EWS zachyceno dalších 49 nových psychoaktivních látek, což potvrzuje narůstající trend zvyšujícího se výskytu nových psychoaktivních sloučenin a je i po roce 2010 nejvyšším číslem v historii záchytů. V roce 2011 tvořily dvě třetiny zachycených látek sloučeniny zařazené mezi syntetické kanabinoidy a syntetické katinony (EMCDDA, 2012).

Zdroj dat: EMCDDA, 2005; EMCDDA, 2006a; EMCDDA, 2007a; EMCDDA, 2008; EMCDDA, 2009 b; EMCDDA, 2010b; EMCDDA, 2011c; EMCDDA, 2012

1.1.3. Nejvýznamnější sloučeniny označované za “legal highs”

Legal highs jsou širokou skupinou často značně nesourodých látek a mohou se dělit na tři základní skupiny dle svého účinku na CNS: stimulanty, tlumivé látky a halucinogeny (McElrath a O’Neil, 2011). Zde nabízím přehled nejvýznamnějších látek a skupin látek rozdělené na syntetické katinony, syntetické kanabinoidy, piperaziny, látky rostlinného původu a další významné látky.

1.1.3.1. Syntetické katinony

Katinon je alkaloid, původem z listů rostliny *Catha edulis*, známé jako khat. Tato sloučenina je chemicky velmi podobná amfetaminům (ACMD, 2010). Katinové analogy a deriváty tvoří největší a nejrychleji se rozrůstající skupinu syntetických látek monitorovaných EWS, například během roku 2010 bylo systémem zaregistrováno 15 nových sloučenin. Mezi nejvýznamnější zástupce patří mefedron, MDPV, methylon, methedron a PPP (EMCDDA, 2011c).

Mefedron, chemicky 4-methylmethkatinon, je fenyletylaminový a katinonový derivát s relativně krátkou historií lidského užívání a je znám pod mnoha tržními názvy jako například “mňau-mňau”, 4-MMC, MMCat, Bubbles, Rush, Drone, Plant Feeder a podobně. Prodává se ve formě bílého krystalického prášku nebo kapslí. Užívá se převážně intranasálně ale i orálně ve formě kapslí, rozpuštěný ve vodě nebo kouřením přisypaným do cigaretové směsi

(Winstock et al., 2010). Účinky byly uživateli mefedronu přirovnávány k účinkům amfetaminu, MDMA, kombinaci MDMA a kokainu, methylonu a butylonu. Ocěňovanými účinky byla euforie, společenská, stimulace, zlepšené vnímání sluchu, jemnější nástup a také doznívání účinků drogy, nežli u MDMA. Pozitivní vlastností byla absence kocoviny, nebo tzv. dojezdu (Winstock et al., 2010). Dle Winstocka et al. (2010) vyvolává užití mefedronu stimulační účinky na psychomotorický systém, způsobuje euforii, upovídanost a pocity empatie. Mefedron vyvolává u většiny svých uživatelů silné a opakovatelné nutkání užít látku znovu. Mezi další rizika užití mefedronu patří extrémní agitace, panické symptomy, agresivita, dehydratace, přehřátí organismu, poruchy srdečního rytmu, záchvaty a paranoia (Winstock et al., 2011). Na základě vyhodnocení rizikovosti mefedronu, byl dán podnět na bázi Evropské komise k doporučení aby mefedron podléhal kontrolním mechanismům a penalizaci, 16 států EU mefedron již v roce 2010 kontrolovalo a zbylé státy musí jejich regulaci zahájit do jednoho roku (EMCDDA, 2011c).

MDPV, chemicky 3,4-methylenedioxy-pyrovaleon, je derivátem pyrovaleronu, kontrolovaného Úmluvou OSN o psychotropních látkách z roku 1971 a výskyt MDPV byl prvně registrován ve Spojeném království a Finsku v roce 2008, kde také byla zaznamenána i úmrtí a nežádoucí zdravotní komplikace spojené s užitím této látky (EMCDDA, 2011c). Větší pozornosti se MDPV dostalo, když se začal měnit legální status mefedronu. Coppola a Mondola (2012) ve své rešerši tvrdí, že užití MDPV má silný stimulační efekt, který podle některých studií může být silnější nežli u kokainu nebo amfetaminů a bývá často zneužíván jako legální alternativa těchto stimulantů. Tvrdí, že klinické zprávy a informace z internetu potvrzují akutní toxicitu pro kardiovaskulární i centrální nervový systém. Spolu s vysokým rizikem vzniku tolerance a závislosti a výskytem úmrtí tvoří pádný argument pro označení rekreačního užívání MDPV za vysoce rizikové.

1.1.3.2. Syntetické kanabinoidy - fenomén Spice

Další skupinou látek jsou syntetické látky řadící se do skupin naftoylindolů (JWH-sloučeniny), fenylacetylindolů (JWH-250 a JWH-203), cykloheylfenolů (CP-sloučeniny) a tzv. „klasických kanabinoidů“ přesto však synteticky vyrobených látek, které napodobují účinky tetrahydrokanabinolu (THC). Tyto látky jsou často obsaženy v bylinných směsích označovaných všeobecně jako „spice“ (EMCDDA, 2011c).

Uživatelé těchto látek nejčastěji oceňují psychoaktivní účinky podobné užití THC, při relativně krátké době účinku a nedetekovatelnosti klasickými drogovými testy. Existuje více než sto sloučenin, které aktivizují kanabinoidní receptory, a lze předpokládat, že na drogové

scéně se budou i nadále objevovat nové látky z odlišných chemických skupin. To vše představuje neustálou výzvu pro orgány veřejného zdravotnictví a orgány pro prosazování práva, a to jak z hlediska forenzní a toxikologické identifikace těchto nových látek, tak z hlediska neprodleného hodnocení rizik a v případě potřeby zavedení kontrolních opatření (EMCDDA, 2009a).

O farmakologii, toxikologii a bezpečnostních profilech těchto sloučenin u člověka není známo téměř nic. Také typ a množství přidáných syntetických kanabinoidů se mohou značně lišit a některé z těchto sloučenin mohou být vysoce aktivní ve velmi malých dávkách. V důsledku toho nelze vyloučit náhodné předávkování s rizikem závažných psychických nebo jiných komplikací (EMCDDA, 2010a). V Itálii a v Německu již takovéto případy byly zaznamenány (EMCDDA, 2011c)

1.1.3.3. Piperaziny

Piperaziny jsou organické sloučeniny, které obsahují cyklickou piperazinovou jádrovou strukturu. Mezi nejznámější substituenty patří 1-benzylpiperazin (BZP), 1-(3chlorofenyl) piperazin (mCPP), m-trifluorometylfenylpiperazin (TFMPP), 1-(4-methoxyfenyl) - piperazin (pMeOPP), p-fluorofenylpiperazin (pFPP) a dibenzylpiperazin (DBZP) (EMCDDA, 2007b).

Nejznámější zástupce - benzylpiperazin (BZP) má stimulační účinek na centrální nervový systém podobný amfetaminu, ale s menší potencí. Spolu s TFMPP byl prodáván jako legální alternativa MDMA, dokonce byl často detekován jako přísada nebo jediná látka v tabletách extáze. Na novém Zélandu byly tyto látky prodávány legálně a jsou známy jako "legal pills" (Sheridan a Butlerová, 2007). V Evropě se tyto látky objevily mezi lety 2004 a 2006 (EMCDDA, 2008). V roce 2008 vydala Evropská rada rozhodnutí pod číslem 2008/206/JHA, které zařadilo benzylpiperazin (BZP) mezi kontrolované látky. Mezeru, která na trhu vznikla, začaly vyplňovat produkty s označením "BZP-free party pills", které se ve výsledku ukázaly být toxičtější alternativou zakázaného produktu (Hillebrand et al., 2010).

1.1.3.4. Látky rostlinného původu

Nejpopulárnější halucinogen, který můžeme zařadit mezi látky rostlinného původu, je *šajvěj divotvorná*. *Salvia divinorum* je halucinogenní rostlina, které se v posledních letech dostává do popředí zájmu jako rekreační droga, zneužívaná mladistvými a mladými dospělými. Její hlavní psychoaktivní složkou je salvinorin A, nejběžněji se kouří a její užití způsobuje intenzivní halucinace s rapidním nástupem a relativně rychlým odezněním. Účinky jsou popisovány jako vizuální halucinace, změny ve vnímání těla, přesuny v prostoru a časová

disociace. Tyto jevy jsou natolik intenzivní, že část uživatelů již nemá potřebu drogu zkoušet znovu (Kelly, 2011). Za intenzitou účinků stojí tendence extrakty šalvěje divotvorné koncentrovat a prodávat v podobě, kdy produkt obsahuje až 60ti-násobné množství salvinorinu, než běžný extrakt z listů rostliny (Hillebrand et al., 2010). I přesto, že původ Salvinorinu je rostlinný, je často užíván ve formě již zmíněných uměle vyrobených koncentrátů, a proto jej můžeme zařadit do skupiny nových syntetických drog, stejně jako ostatní chemicky upravené přírodní zdroje aktivních látek.

Havajská růže (*Argyreia nervosa*) je rostlina obsahující LSA (amid kyseliny lysergové), vyvolávající apatii, únavu, sníženou psychomotorickou aktivitu a pocity nereálna (Irish Focal Point, 2010). Sloučenina je chemicky blízce příbuzná ilegální látce LSD, ale je mnohem méně potentní (Hillebrand et al., 2010).

Kratom je rostlina obsahující mytragynin – agonistu opioidních receptorů, v malých dávkách působí jako stimulant a ve vysokých navozuje sedativní účinky a tlumí bolest. Mezi negativní účinky patří zácpa, úbytek váhy, závislost, abstinence příznaky a psychóza (Irish Focal Point, 2010). Kratom je často prodáván jako náhražka opia pocházející z jihovýchodní Asie (Hillebrand et al., 2010).

1.1.3.5. Další významné látky

Mezi poslední nově objevené látky patří také deriváty fenylycyklidinu (PCP) a ketaminu a očekává se objevení dalších jejich derivátů (EMCDDA, 2011c). Výčet nových psychoaktivních látek v této kapitole samozřejmě není vyčerpávající. Všechny nově identifikované látky a informace o nich jsou k dohledání v Evropské databázi nových drog (EDND) (EMCDDA, 2011c).

1.1.4. Uživatelé nových syntetických drog

V této kapitole budou představeny výzkumy, ze kterých můžeme vyčíst jisté náležitosti o populaci uživatelů „legal highs“. Jedná se o heterogenní skupinu mladých uživatelů, často spojovaných s populací rekreačních uživatelů drog a experimentátorů. Výzkumy v České republice napovídají, že užívání ilegálních drog v této populaci je vyšší nežli u běžné populace. V zahraničí se však objevují i uživatelé nových syntetických drog, kteří zkušenosti s nelegálními psychoaktivními látkami nemají.

Podle EMCDDA je populace uživatelů nových syntetických látek relativně skrytá a není v kontaktu s léčebnými zařízeními. Využití tradičních výzkumných metod a screeningových metod je u této populace problematické a celkově bylo provedeno malé

množství epidemiologických studií v Evropském kontextu, které by zasahovaly všeobecnou populaci (EMCDDA, 2011d).

Proto abychom se o uživatelích nových syntetických drog dozvěděli něco více, ukázaly se velmi užitečné internetové online průzkumy (Winstock et al., 2011). Z výzkumu Winstocka et al. (2010) vyplývá, že mefedron je populární mezi zkušenými uživateli drog napojenými na taneční scénu.

Hlavní populací užívající tyto látky jsou mladí dospělí (Vardakou et al., 2011), čemuž odpovídá fakt, že experimentování s drogami se stává čím dál tím běžnějším aspektem adolescentního chování (EMCDDA, 2003).

To že uživatelé legal highs jsou spíše experimentátoři naznačuje vysoká míra jednorázového (47%) a opakovaného užití (51%) oproti míře pravidelného užívání (2%), zjištěného ve výzkumu Národního monitorovacího střediska ČR ve spolupráci s agenturou Median (Mravčík et al., 2011), čímž tato populace nenaplnuje kritéria EMCDDA, která definuje problémové užívání jako injekční užívání drog nebo dlouhodobé a či pravidelné užívání drog, které je navíc specificky zaměřeno na uživatele opiátů, drog amfetaminového typu a kokainu.

Charakteristiky uživatelů jsou podobné pro různé spektrum látek. Například věk uživatelů BZP se pohyboval v rozmezí 15-24 let, muži tyto látky užívali častěji než ženy a tyto lidé nezdědka navštěvovali kluby, diskotéky a taneční akce (EMCDDA, 2007b).

Stejně jako u piperazinů se dá předpokládat že charakteristiky uživatelů mefedronu, jsou podobné uživatelům extáze a dalších rekreačních drog. Kromě věku a settingu jsou tito uživatelé často uživateli více návykových látek (EMCDDA, 2011d).

Uživatelé nových syntetických drog mají tendenci užívat návykové látky ve větší míře ve srovnání s obecnou populací, jak například vyplynulo z podrobnějšího výzkumu NMS a agentury Median. U 151 respondentů, kteří uvedli zkušenost s užitím některé z nových syntetických drog, bylo zjištěno, že užívání alkoholu, tabáku a ilegálních návykových látek je u těchto respondentů vyšší, nežli u obecné populace - u žen překvapivě ještě vyšší než u mužů (Mravčík et al., 2011).

Někteří uživatelé nových syntetických drog neužívají nelegální drogy. Například mezi uživatele BZP party pills patří jak uživatelé ilegálních návykových látek, ale také ti, kteří s nimi nemají zkušenosti. Tyto tabletky byly jedinou psychoaktivní látkou, kromě legálních drog, se kterou měli zkušenost (EMCDDA, 2009a; Sheridan a Butlerová, 2007).

1.1.5. Prevalence

Užívání nových psychoaktivních látek a nové vzorce užívání drog, třebaže se obvykle nejdříve objevují u omezených podskupin populace nebo na několika málo místech, mohou mít významné důsledky pro veřejné zdraví a protidrogovou politiku. Poskytování včasných a objektivních informací tvůrcům politik, odborným pracovníkům a širší veřejnosti o nových hrozbách je metodicky a prakticky náročné. Sběr dat a interpretaci údajů také navíc komplikuje rozmanitost výrobků, které jsou prodávány jako odorizéry místností, vonné směsi nebo soli do koupele, třebaže jsou určeny pro jiné použití (EMCDDA, 2010a). V Evropě existuje relativně málo studií o prevalenci „legal highs“. Navíc se tyto studie zaměřují na určité cílové skupiny a jejich výsledky nemohou být brány jako reprezentativní pro širší populaci.

Za orientační můžeme považovat výsledky telefonního průzkumu Eurobarometer č. 330 (The Gallup Organisation, 2011) mezi mladistvými, který na základě odpovědí respondentů stanovil celoživotní prevalenci užití legálních produktů imitujících účinky ilegálních drog mezi mladistvými v EU na 5%, ve srovnání s marihuanou, kterou užilo 26% oslovených respondentů ze všech zemí EU. Nejvyšší celoživotní prevalenci hlásí Irsko (16,3%) a Polsko (9%). Česká republika patří k průměru států Evropské unie se 4% mladistvých, kteří v životě užili takovouto látku.

Polská studie z roku 2008 ve skupině 1 400 osmnáctiletých studentů zjistila, že 3,5 % z nich užilo novou syntetickou drogu alespoň jednou v životě, zatímco následná studie ve skupině 1 260 studentů v roce 2010 ukázala nárůst na 11,4 %. Užití takovýchto látek v posledních dvanácti měsících bylo v roce 2008 zjištěno u 2,6 % studentů a v roce 2010 stoupl toto číslo na 7,2 %. Užití v posledním měsíci však pokleslo z 1,5 % v roce 2008 na 1,1 % v roce 2010 (EMCDDA, 2011a).

V Polsku byla v roce 2009 stanovena celoživotní prevalence užití tzv. „legal highs“ na 6% v běžné populaci, ve věkové skupině 15-24 let užil někdy novou psychoaktivní látku každý desátý respondent. Tímto se stala skupina látek legal highs v kategorii celoživotní prevalence neužívanějšími psychoaktivními látkami v celé populaci s výjimkou alkoholu a tabáku v Polsku. (Malczewski et al., 2010)

Internetové průzkumy mezi čtenáři britského časopisu pro návštěvníky klubů stanovily celoživotní prevalenci užívání mefedronu na úroveň přibližně 41,7 % v roce 2010 (2 295 respondentů) (Dick a Torrance, 2010) a 61 % v roce 2011 (2 560 respondentů) (Winstock, 2011), avšak prevalence užití v posledním měsíci klesla ve stejném období z 33 % na 25 %. V roce 2011 také byla stanovena celoživotní prevalence užití ketaminu na 62%, kokainu na

82,7% a u extáze na 87,5% respondentů výzkumu. Tyto průzkumy nelze považovat za reprezentativní pro širší populaci návštěvníků klubů (EMCDDA, 2011a). Mohou však poskytnout rychlý přístup ke specifickým populacím (Verster et al., 2010). Malý rozdíl mezi prevalencí užití v posledním měsíci a celoživotní prevalencí svědčí o novém a rychle se šířícím jevu (EMCDDA, 2010a).

Podle Dargana et al. (2010) vyplynulo ze skotského výzkumu mezi studenty, že 20,3% z nich užilo někdy mefedron, 23,4% z tohoto vzorku užilo mefedron pouze jednou a 4,4% udávají denní užívání mefedronu.

Průzkum časopisu Mixmag z roku 2009, který se zaměřil na návštěvníky klubů ve Spojeném království, zjistil, že 56,6 % respondentů užilo nějakou novou psychoaktivní látku. Mezi nimi byly rostlinné produkty „spice“ a „magic“, benzylpiperazinové a další party pilulky, přičemž prevalence užití v posledním měsíci byla 2,0 %, resp. 4,6 % a 5,3 %. Respondenti uváděli, že tyto drogy získali od přátel (95 %), nebo si je koupili přes internet (92 %), v obchodech (78 %), festivalových stáncích (67 %) nebo od dealerů (51 %) (EMCDDA, 2010a).

Prevalence užívání GHB a ketaminu v běžné populaci je nízká, může však být mnohem vyšší ve specifických skupinách, prostředích a zeměpisných oblastech. On-line průzkum časopisu Mixmag zjistil prevalenci užití v posledním měsíci 1,7 % pro GHB a 1,6 % pro GBL, avšak 32,4 % pro ketamin a 33,6% pro mefedron oproti nelegálním drogám, kde byla prevalence užití v posledním měsíci pro marihuanu 54,4%, extázi 53,1% a kokain 47,4% (EMCDDA, 2010a).

Dotazníkový výzkum mezi uživateli internetu z roku 2011, který realizovalo Národní monitorovací středisko ve spolupráci s agenturou Median s. r. o., přinesl informaci, že 4,5% z celkového vzorku (1091 respondentů ve věku 15-34 let) mělo zkušenost s užitím některé z nových syntetických drog a to konkrétně 6% mužů a 3% žen. Pro srovnání užití cannabis alespoň jednou za život v tomto vzorku uvedlo 56,3% respondentů, halucinogenních hub 10,8%, extáze 10,6%, LSD 7,9%, pervitinu a jiných amfetaminů 7,3% a kokainu 5% dotázaných ze vzorku (Mravčík et al., 2011).

Z navazujícího výzkumu, jehož se zúčastnilo 151 uživatelů nových syntetických drog, vyplynulo, že nejméně třetina z nich užila mefedron nebo jiný kation, 10-15% užilo látku s obsahem syntetických kanabinoidů, zbytek respondentů uvádělo užití látek s různými chemickými, komerčními názvy z různých skupin a často nebylo možné určit složení látky, kterou užili. Prevalence užití nové syntetické drogy v posledním roce činila 80% a v posledním měsíci 7%, přičemž vysoká míra prevalence užití v posledním roce svědčí o tom, že trend užívání nových syntetických drog je nový a aktuální (Mravčík et al., 2011).

Z podrobnějšího navazujícího výzkumu 151 respondentů, kteří uvedli zkušenost s užitím některé z nových syntetických drog, také vyplynulo, že užívání alkoholu, tabáku, a ilegálních návykových látek u těchto respondentů je vyšší nežli u obecné populace. Jednorázové užití uvedlo 47% respondentů, opakované užití 51% respondentů a pravidelné užívání v posledním roce 2% respondentů (Mravčík et al., 2011).

1.2. Specifika nových syntetických drog

Fenomén nových syntetických drog vykazuje jistá specifika, která ho odlišují od jiných návykových látek. V této části práce se pokusím některá z nich blíže popsat.

1.2.1. Syntéza nových látek

Trh tzv. legal highs se vyznačuje rychlostí, se kterou dodavatelé obcházejí drogovou legislativou prostřednictvím nabízení nových alternativ (EMCDDA, 2011b).

S výslovným cílem obcházet legislativní omezení se různé substance vyrábějí a propagují již několik desetiletí. To co se nyní mění je jejich množství a rozmanitost (Winstock a Ramsey, 2010). Jak již bylo zmíněno výše, každým rokem narůstá počet nových látek zachycených Systémem včasného varování. Velké množství nově syntetizovaných látek klade výzvu na současné analytické technologie chemických laboratoří a celý systém detekování nových sloučenin (EMCDDA, 2011c). Nedostatečně efektivní odhalování nových látek brání cíleným a včasným reakcím ze strany zákonodárců a orgánů činných v trestním řízení. Problémem je, že není možné penalizovat prodej všech psychoaktivních látek, ale je pouze možné reagovat na látky, které se teprve objeví (EMCDDA, 2011d).

Trhu s novými drogami nahrává technická vyspělost, kdy technologie syntézy nových látek jsou relativně dostupné, společně s možnostmi prodeje a marketingu nových látek, které nabízí internet. Dá se očekávat, že díky těmto vhodným podmínkám se bude na trhu objevovat stále více nových látek. Takové nastavení trhu poskytuje výrobcům legálních opojení příležitost k velkým ziskům na úkor neznámého rizika ohrožující zdraví konzumentů těchto látek. Fenomén „legal highs“ je spojen s alarmujícími potenciálními zdravotními riziky, které umocňují proměny ve složení samotných produktů (EMCDDA, 2011c). Aktivní ingredience obsažené v zakoupených produktech se v čase obměňují, čímž také zvyšují riziko toho, že si zákazník ve skutečnosti obstará nelegální látku, aniž by o tom věděl (Ramsey et al., 2010).

Pro trh s legálními syntetickými látkami je typické nahrazování již kontrolovaných látek novými sloučeninami, na něž se postih nevztahuje. Pokud je látka legálním opatřením odstraněna z drogového trhu, je dost pravděpodobné, že bude okamžitě nahrazena látkou novou (Winstock a Ramsey, 2010). Konkrétně již kontrolovaný mefedron byl nahrazen novými psychoaktivními látkami, které vstoupily na trh, například NRG-1, NRG-2, MDAi, MDPV a podobnými (Schifano et al., 2011). „BZP partypills“ se po změně legislativy sice staly historií, ale nahradily je další „legal highs“. „BZP-free partypills“ již pomalu začaly zaplňovat mezeru, která na trhu vznikla v některých zemích (Winstock a Ramsey, 2010).

1.2.2. Distribuce a prodej NSD

Nové syntetické drogy jsou typicky prodávány na internetu a v obchodech typu „smart shop“ nebo „head shop. Marketingové strategie můžeme často označit za agresivní a promyšlené a nezdá se, že bychom se setkávali s úmyslně zavádějícím označením obsahujícím deklarované složky, jež se od skutečného složení liší (EMCDDA, 2010a).

1.2.2.1. Internetový prodej

V posledních letech byl zaznamenán nebývalý nárůst v počtu internetových obchodů, prodávajících psychoaktivní alternativy ilegálních drog jako například LSD, extáze, cannabis a opiátů (Hillebrand et al., 2010).

Zdá se, že internetový prodej nových psychoaktivních látek se šíří nebývalou rychlostí. Výzkum z června 2011 ukázal téměř dvojnásobný nárůst internetových obchodů dodávajících legal highs alespoň do jedné země EU oproti výsledkům z ledna roku 2011 (631 obchodů oproti 314). Nárůst internetového prodeje může být nejen následkem nárůstu popularity tohoto fenoménu, ale i ukončením činnosti tzv. kamených obchodů (EMCDDA, 2011b).

Konkrétně v České republice byla podle údajů Kmetonyové (2011) na začátku roku 2011 zaznamenána činnost 17 obchodů, které nabízely své rozhraní v češtině. Po legislativní změně počet obchodů narostl na 19, přitom však došlo k uzavření starých obchodů a objevení 16 nových e-shopů. Průzkum z období po legislativní změně prokázal, že byly nabízeny jak nové produkty, tak i produkty již nelegální nebo výrobky s neznámým obsahem. I když podobné výzkumy, jaké jsou realizovány v Evropě nebo v České republice celkem dobře mapují situaci internetového prodeje, jeho reálný objem a velikost nejsou schopny zachytit (EMCDDA, 2011b).

EMCDDA monitoruje dostupnost tzv. „legal highs“ na internetu prostřednictvím pravidelných a cílených krátkodobých studií. Nejčastěji komunikují internetové obchody se svými zákazníky v angličtině, která se objevila u 83 % internetových obchodů sledovaných v průzkumu v roce 2011. Nejčastěji byly nabízeny látky rostlinného původu - kratom a šalvěj. Poklesu dostupnosti se dočkaly produkty typu „spice“. Klesal nejen počet obchodů, které produkty „spice“ nabízejí (12 internetových prodejců v roce 2011 oproti 21 obchodům v roce 2010 a 55 obchodům v roce 2009), ale i cena tohoto produktu (za 3 gramy si zákazníci v roce 2011 v průměru zaplatili 12–18 EUR, oproti přibližně 20–30 EUR v roce 2009). Tento souběžný pokles dostupnosti a ceny může být podle EMCDDA projevem konkurence dalších nových látek (EMCDDA, 2011b).

Dostupnost mefedronu na internetu byla hodnocena v šesti krátkodobých internetových studiích EMCDDA v období od prosince 2009 do února 2011. V první polovině roku 2010 byl mefedron běžně a legálně dostupný u dodavatelů na internetu, kde se prodával jak ve spotřebitelských, tak ve větších množstvích. V březnu roku 2010 nabízelo mefedron podle EMCDDA 77 internetových prodejců. Od dubna 2010, kdy evropské země začaly na tuto látku uvalovat kontrolní opatření, počet prodejců mefedronu klesá. Přestože mefedron bude od začátku roku 2011 podléhat kontrole ve většině členských států, ukázala vícejazyčná studie EMCDDA, že tato droga je na internetu v tomto okamžiku nadále dostupná, i když v mnohem menším měřítku (EMCDDA, 2011b). V roce 2011 byly země s nejvyšším počtem internetových obchodů prodávajících mefedron Spojené státy americké s šesti obchody. Následuje Česká republika a Spojené království se třemi obchody. Za stejné období se cena mefedronu zvýšila a to z 10–12 EUR za gram v roce 2010 na 20–25 EUR za gram v roce 2011.

Internetové obchody na změny legislativy reagují pružně, zvláště pokud se jedná o obchody dodávající látky do více zemí EU. 253 z celkového počtu 631, tedy 40% internetových obchodů, uplatňuje nějaké restrikce na dovoz prodáváných látek do zemí, ve kterých podléhají kontrole (EMCDDA, 2011b). Internetoví prodejci se navíc také pokouší reagovat na změny v legislativě prostřednictvím obměny sortimentu, směrem k nahrazování nově zakázaných látek dalšími legálními alternativami, které mohou být více toxické, než látky předchozí. Jako příklad může sloužit propagace muscarinových hub, nebo tzv. BZP-free pills (Hillebrand et al., 2010).

Specifikem současného trhu s legálními drogami je provázanost mezi legálním a nelegálním trhem. Legální látky jsou často prodávány jako náhražky ilegálních, již kontrolovaných látek. Mění se také struktura jejich trhu, která se původně stabilizovala spíše na bázi podnikatelského fenoménu, poslední dobou je však stále častěji spojována s prvky organizovaného zločinu (EMCDDA, 2011c). Internet poskytuje prodejcům výhodu prostředí, které se nepříliš dobře monitoruje a propojuje s aktivitou reálných osob. Kontrolní mechanismy mohou omezit internetový obchod s inkriminovanými látkami, nemohou jej však zcela eliminovat (EMCDDA, 2011b).

1.2.2.2. Kamenné obchody

Kamenné obchody prodávající legal highs se často v zahraničí nazývají “head shops” nebo “smart shops”. Jsou to obchody, které se specializují na prodej parafernálií pro užívání klasických ilegálních drog (vodní dýmky, papírky, filtry), ale prodávají se v nich také látky,

které můžeme označit jako "legal highs". Před velkým rozmachem současných nových syntetických drog se v takovýchto obchodech běžně prodávala šajvěj divotvorná, nebo bombičky do sprejů obsahující oxid dusný (Malczewski et al., 2010)

Nárůst výskytu užívání nových syntetických drog byl signifikantní v celé Evropě, dle výzkumu Eurobarometer bylo užívání legal highs nejfrekventovanější v Irsku, Polsku, Lotyšsku a Spojeném království (The Gallup Organisation, 2011). Konkrétně v Irsku a Polsku se rozšířenost kamenných obchodů s novými syntetickými drogami dostala do pořadí zájmu médií i celé společnosti.

V Irsku se kamenné obchody prodávající náhražky ilegálních drog těšily velké popularitě. V lednu roku 2010 bylo hlášeno otevření nového obchodu každý týden. Prodejny měly nezářídka otevřeno 24 hodin denně a dostalo se jim pozornosti nejen od zákazníků, ale také irského senátu a médií. Přítomnost head shopů vyvolávala velké nevole u obyvatel v jejich blízkosti. Spory s rezidenty vyvrcholily na počátku roku 2010 sérií útoků, kdy byly zapáleny obchody v Dublinu, Sligu a Dudlaku. V srpnu roku 2010 byly na seznam zakázaných látek přidány sloučeniny, které se v head shopech prodávaly. Novela zákona také dala oprávnění policejním složkám uzavřít head shopy, které budily podezření z prodeje produktů, které napodobují účinky ilegálních drog. Velké množství obchodů ukončilo svou činnost a jejich počet poklesl ze 112 na 12 (Irish Focal Point, 2010).

Velkou diskuzi napříč společnostmi vyvolala také situace dostupnosti nových syntetických drog v kamenných obchodech v Polsku. Záměr uzavřít obchody byl podpořen nejenom legislativními dokumenty, které přidaly na seznam zakázaných látek 26 nových sloučenin. Finálním zásahem vůči kamenným obchodům bylo rozhodnutí vrchního hygienika o uzavření všech smart shopů do 30 dnů, které vstoupilo v platnost v říjnu 2010 (Malczewski et al., 2010).

V České republice se smart shopy těšily velké oblibě na přelomu roku 2010 a 2011. Ještě v březnu evidovala Policie ČR 20 obchodů typu smart shop v 11 českých městech. Dotazníkový průzkum NMS mezi drogovými koordinátory a místními odborníky identifikoval přítomnost obchodů ve 24 českých městech a jejich počet odhadl až na 41 (Mravčík et al., 2011). Nejvyšší aktivitu bylo možno zaznamenat v období konce roku 2010 až do dubna 2011, kdy vstoupila v platnost novela zákona č. 167/1998 Sb. o návykových látkách a jednotlivé obchody začaly zavírat a ukončovaly svou činnost. V srpnu 2011 se protidrogoví koordinátoři zmiňují o prodejnách pouze již ve 3 městech (Mravčík et al., 2011).

Nejpopulárnějším obchodem v ČR byl Amsterdam shop, se sídlem v Českém Těšíně, ale zaznamenána byla i činnost Esmartshopu a Smile shopu v Hradci Králové. Obchody

nabízely práškové produkty, tablety a bylinné směsi s názvy El Padrino, Ex, Kokolino, Hagga a jiné.

1.2.2.3. Marketing

Prodej a marketing nových psychoaktivních látek vykazuje několik zajímavých specifík, které je nutno zmínit.

Prvním z nich je zavádějící označení prodáváných produktů. Nové psychoaktivní látky bývají prodávány jako výzkumné chemikálie, rostlinné hnojivo, koupelové soli, exotické vůně, pokojové odorizéry nebo čističe jezírek (EMCDDA, 2011b). Například látka MDPV bývá prodávána v produktech označených jako koupelové soli, hnojivo pro rostliny (Copolla a Mondola, 2012). Produkty typu Spice jsou prodávány jako voňavá směs a na internetu jsou propagovány například jako “mystická vůně se skvělými ohlasy” nebo jako “skvělá věc pro relaxaci nebo zábavu s vašimi přáteli” a prodávají se společně s kosmetikou a parfémami pro domácnost (Schifano et al., 2009).

I když se nové psychoaktivní látky prodávají legálně, obchodníci jsou velmi opatrní aby nevzbudili dojem, že jejich produkty jsou užívány za účelem změny vědomí a nechtějí být výslovně spojováni s jakoukoliv nelegální aktivitou, aby se tak vyhnuli případnému trestnímu postihu (Hillebrand et al., 2010). 65 % obchodníků umisťuje na své produkty odvolání nebo varování že výrobek není určen pro lidskou konzumaci, nebo varování, že výrobek je určen pouze pro vzdělávací/výzkumné/rostlinné účely. Obchody se odvolávají formulkou, že nenesou zodpovědnost za případná poškození nebo zranění způsobená konzumací produktu (EMCDDA, 2011b). Někdy je možné sledovat na takovýchto produktech označení: “není určeno pro lidskou potřebu”, nebo “nevhodné pro osoby mladší 18 let” (Schifano et al., 2009). Takováto označení mohou vyvolávat značnou frustraci u orgánů činných v trestním řízení, neboť jim chybí nástroje, jak prodej takto označených látek postihnout (Winstock a Ramsey, 2010). O tom, že takto mylně označené produkty podávají nesprávnou informaci o bezpečnosti produktu směrem k jejich spotřebitelům hovoří i Copolla a Mondola (2012). Mylná označení výrobků mohou ovlivnit vnímání bezpečnosti produktů u jejich spotřebitelů. Například název “herbal highs”, neboli “rostlinné opojení” může u uživatelů vyvolávat dojem, že se jedná o látky přírodní a bezpečné, přičemž ani jedno z toho nemusí být pravda (Winstock a Ramsey, 2010).

I když oficiálně své produkty prodávají jako “hnojiva pro rostliny” nebo “pokojové vůně”, někteří z prodejců dávají najevo, že se jedná o náhražky, nebo legální alternativy ilegálních drog, například názvem (Legal E, jako odkaz na tablety extáze). Některé názvy

mohou odkazovat na ilegální drogy nepřímo. (Hillebrand et al., 2010). Zavádějící názvy se u propagovaných produktů objevovaly společně s konkretizujícími pojmy jako jsou party tablety, rostlinné opojení, etnobotanika nebo kouřící směsi (EMCDDA, 2011b), čímž mohly spotřebitelům evokovat spojitost s užíváním návykových látek.

Propagační strategie českých prodejců “designer drugs” podrobněji zkoumal ve své bakalářské práci Turek (2011). Jedním ze závěrů jeho práce je tvrzení, že legální status prodáváných látek dovoluje prodejcům nových syntetických drog využívat marketingové strategie a svoje produkty propagovat formou reklamy, která by byla nepřipustná i u kontrolovaných legálních látek jako je alkohol a tabák.

Marketing takovýchto látek využívá zacílení na mladistvou klientelu, což podle Turka dokazuje například šíření letáků Esmartshopu v Hradci Králové se sloganem “Spousta zábavy na jednom místě” v prostorách místní střední školy. Amsterdam Shop svou aktivitu podporoval sloganem “Kupuj, co je legální” a propagoval svoji činnost prostřednictvím spotů v regionálním rádiu na Ostravsku.

Činnost českých smartshopů se těšila velké mediální pozornosti a média podle Turka nezamýšleně sehrála zásadní úlohu v popularizaci možnosti nakoupit legální drogy v kamenných obchodech nebo na internetu. Články a reportáže podávaly informace o možnosti nakoupit výrobky, které ač prodejce neprodává za účelem zneužití jako psychoaktivní látky, média informovala o možnosti tyto výrobky užívat za účelem změny vědomí. Informovala o tom, jak tyto výrobky nakoupit, udávala přesné lokace obchodů spolu s jejich fotografiemi a podávala zprávy o nově vzniklých pobočkách obchodů. Účinky jednotlivých produktů přirovnávala k účinkům ilegálních drog, čímž ačkoliv možná s původním odstrašujícím účelem podávala informace cílové skupině, které mohly být vnímány jako hodnotné až propagační. Příkladem za všechny budiž článek ze serveru www.idnes.cz obsahující formulaci “Droga zvaná Saddám stojí jen 200 korun a má sílu pervitinu. Tuto i jí podobné drogy si v Pardubicích nyní může koupit kdokoliv.” (Turek, 2011).

1.2.3. Nedostatek informací, nejasnost složení a účinků

Jak již bylo zmíněno výše, trh s novými syntetickými drogami je zaplavován neustále novými látkami, jejichž složení i účel jejich užití jsou z důvodů ochrany jejich prodejců prodávány pod zavádějícími názvy, bez informací o jejich složení, účincích nebo doporučeném dávkování. Hillebrandová et al. (2010) uvádí, že obchodníci s těmito látkami neposkytují téměř žádné informace o složení a obsahu aktivních složek svých produktů. Chybí informace o dávce, která by měla být užitá nebo případných negativních účincích, které by se mohly vyskytnout.

40% internetových prodejců tzv. legal highs neposkytuje informaci o případných negativních účincích z požití látky, ani to pokud jsou vůbec nějaké negativní účinky známy. 52% varuje před současným užitím produktu spolu s alkoholem, nebo léky a zmiňuje též rizika jejich užití pokud konzument trpí nějakou konkrétní fyzickou, či psychickou chorobou, případně varuje před užitím během řízení nebo manipulaci se stroji. 63% prodejců sice poskytuje informaci o látkách obsažených v prodáváných produktech, často však informace o hlavní účinné látce a její koncentraci chybí (Hillebrand et al., 2010). Například prodejci produktů typu Spice nezmiňovali přítomnost silných agonistů kanabinoidních receptorů, jež jsou zjevnými původci psychoaktivních a halucinogenních účinků užití takovýchto směsí (Schifano et al., 2009).

48% prodejců uvádí obsaženou látku u alespoň některého ze svých produktů. Stejný počet prodejců odkazovalo na jiné informační zdroje o jimi nabízených produktech. Často se jednalo o odkazy na informační web o drogách Erowid, dále odkazy na jiné informační stránky, články nebo knihy. Zpětná vazba na zakoupené produkty byla podporována 78% prodejců, zatímco diskuzní fóra přímo spojená s webovou stránkou obchodu byla méně běžná a to pouze u 28% prodejců (Hillebrand et al., 2010). V dobách, kdy fungovaly kamenné obchody Amsterdam shopu v ČR, měli možnost zákazníci navštívit internetové fórum umístěné přímo na webových stránkách obchodu, kde bylo možné získat informace o jednotlivých látkách, účincích a dávkování.

Nové syntetické drogy jsou problematické nejenom díky nejasnosti svého složení, ale dle studií Wooda et al. (2007) i Brandta et al. (2010) se složení jednotlivých produktů v čase obměňuje a je nestálé. Výzkum Daviese et al. (2011) se navíc zabývá problematikou přimíchávání kofeinu do nových syntetických drog, jež může ve vysokých dávkách ještě umocňovat případné nežádoucí účinky spojené s užíváním nových syntetických drog.

Uživatelé nových syntetických drog jsou postaveni před situací, kdy mají nedostatek informací o produktech, které hodlají užívat. Většina uživatelů rekreačních drog (kteří mají podobný profil jako uživatelé nových syntetických drog) používá internet k získání informací o

návykových látkách (Falck et al, 2004 in Schifano et al., 2006). Na internetu je možno nalézt velké množství dat, která mají něco společného s drogami. Tyto informace jsou vždy o něco novější a aktuálnější, než ty, které mají k dispozici kliničtí pracovníci nebo regulační orgány, a je to dáno jak snadností, tak rychlostí přístupu k internetu (Schifano et al., 2006). Studie Boyera et al. (2005) i Kjellgrana a Soussana (2011) potvrdily, že k získání relevantních informací pro nezkušené uživatele psychoaktivních látek slouží internetová fóra zkušených uživatelů psychoaktivních látek a tzv. „online drogové encyklopedie“ jako je například server www.erowid.org. a další na podobné bázi zaožené internetové stránky. Boyer et al. (2005) navíc tvrdí, že tyto zdroje informací ovlivňují vzorce chování spojené s užíváním drog u návštěvníků, kteří z nich informace čerpají.

1.2.4. Motivace k užívání “legal highs”

Nárůst popularity fenoménu “legal highs” má své příčiny, které ve své kombinaci vytvořily prostor pro zvýšený zájem o nové psychoaktivní látky. Pokud přemýšlíme o následcích legislativy a přístupech, které mají redukovat rizika spojená s novými syntetickými drogami, musíme brát v úvahu přitažlivost těchto látek pro uživatele. Hrají zde roli faktory jsou je cena, dostupnost, poměr hodnota/cena, vyhledávané účinky a vnímaná legální a psychologická rizika a všechna mají svou důležitost. Ceny legal highs jsou nastaveny konkurenčně vůči cenám ilegálních návykových látek a jsou snadno dostupné přes sítě obchodů nebo po internetu. Některé jsou prodávány jako tzv. “herbal highs” (překl. herbální opojení) aby se ještě více umocnilo jejich vnímání, že by mohly být bezpečné a přírodní (Winstock a Ramsey, 2010).

V posledním desetiletí byl zaznamenán pokles čistoty drog ve Spojeném království. Od roku 2004 klesla čistota pouličního kokainu ze 45% na 26,4% v roce 2009, stejně tak tablety extáze obsahovaly piperaziny namísto požadovaných vysokých množství MDMA (Schifano a Corkery, 2008). Proto mohla mít čistota mefedronu (výrobci udávaná okolo 99,7%) spolu s nespokojeností s kvalitou drog prodáváných na černém trhu vliv na nárůst popularity mefedronu a dalších legal highs. Popularita mefedronu podle McElrathové a O’Neilla (2012) mohla růst díky nastavení trhu s drogami, kdy byl dostupný pouze málo čistý kokain a tablet extáze byl nedostatek.

Legální status může vyprovokovat u některých lidí touhu látku vyzkoušet. Například někteří uživatelé šalvěje divotvorné uvedli, že snadná legální dostupnost látky s halucinogenními účinky u nich vzbudila zvědavost a odhodlání látku vyzkoušet (Kelly, 2011). Legálnost výrobku, může být hlavním faktorem při volbě legální alternativy ilegální látky s

příbuznými účinky, jak tomu například bylo podle Hammersleyho (2010) u syntetických kanabinoidů. Meashamová et al. (2010) také tvrdí, že u mefedronu je jeho legálnost spíše sekundárním kritériem, což také potvrzují závěry Winstocka et al. (2010), který tvrdí, uživatelé mefedronu si na této látce nejvíce cenili takových vlastností jako je poměr cena/kvalita, dobrá stálost produktu, mírnější vedlejší účinky oproti nelegálním stimulantům a krátkost trvání efektu. Tyto vlastnosti byly pro uživatele cennější nežli legální status látky, nebo jeho dobrá dostupnost na internetu. To, že jsou tyto faktory vzájemně provázané potvrzují i závěry McElrathové a O'Neill (2011), kteří tvrdí, že legální status neměl vliv na to, že uživatelé vyzkoušeli mefedron. Přispěl k tomu více fakt, že díky své legálnosti se mefedron stal levnějším a dostupnějším.

Snadná dostupnost nových syntetických drog může být dalším z motivačních faktorů látku vyzkoušet, nebo užívat. Například BZP "partypills" byly oblíbené nejen kvůli svým účinkům, ale také díky své ceně a snadné dostupnosti (Sheridan and Butlerová, 2007). Například mefedron byl velmi snadno dostupný, nákup na internetu mohl realizovat prakticky kdokoli, aniž by musel splňovat jistou věkovou hranici nebo byl nucen se identifikovat. Také množství objednané látky není často co do kvantity omezeno. Pro nákup těchto látek není potřeba znalosti subkultury, jak je tomu v případě nákupu ilegálních drog od dealerů (Measham et al., 2010). Pokud navíc vezmeme v úvahu fakt, že legální alternativy drog jsou ve většině případů levnější, nežli jejich ilegální verze (Hillebrand et al., 2010), a že mladiství preferují užívání levnějších produktů, které jsou rizikovější z pohledu možného způsobení nežádoucích účinků (Vardakou et al., 2011), můžeme usoudit, že nové syntetické drogy představují velkou hrozbu, z pohledu rizikovosti, právě pro mladistvé.

1.3. Rizikovost nových syntetických drog

Legal highs se zdají být velmi dostupné, kromě nově prodávaných produktů. Mnohdy jsou tyto látky propagovány jako přírodní, či bylinné produkty, čímž mohou budit zdání že jsou neškodné. Často se také objevují silnější a účinnější látky, které napodobují účinky ilegálních návykových látek. Tyto látky mohou přinášet zdravotní rizika, vzhledem k tomu, že je málo známo o jejich farmakologii a toxikologii (Boyer et al., 2008). Tyto produkty stojí mimo regulaci farmaceutických licencí a jejich kvalita není obvykle subjektem zevrubného zkoumání (Hillebrand et al., 2010).

Na riziko by mělo být nahlíženo ze dvou aspektů. Za prvé se jedná o pravděpodobnost, že k nějakému poškození dojde a za druhé je to stupeň závažnosti takového poškození (EMCDDA, 2010c).

1.3.1. Vnímání rizikovosti užívání návykových látek jejich uživateli

Vnímání rizikovosti je definováno jako „přesvědčení (ať už racionální, či iracionální) jedince, skupiny nebo společnosti o možnosti výskytu rizika, jeho velikosti, závažnosti a časování jeho účinků“ (Brewer et al., 2007). Můžeme mu rozumět jako subjektivní vyhodnocení pravděpodobnosti, že riziko nastane a míru osobního znepokojení z případných následků. Aby jednotlivci riziko vnímali je třeba vzít v úvahu i vnímanou pravděpodobnost jeho výskytu a míru závažnosti tohoto rizika pro jednotlivce (Sjöberg et al., 2004).

Vnímání rizikovosti je podstatným konstruktem mnoha teorií o zdravotním chování a závěry metaanalýzy Brewera et al. (2007) potvrzují, že právem. Vnímání rizikovosti je třeba podstatnou premisou pro Teorii plánovaného chování (Ajzen, 1991) a Model zdravotního přesvědčení (Rosenstock, 1977). Brewer et al. také tvrdí, že míra vnímaného rizika je „stěžejní determinantou rizikových činností“ (Brewer et al., 2007).

Vnímání rizikovosti užívání návykových látek je proto důležitým faktorem ovlivňující uživatele v jejich chování ve vztahu k užívání drog. Dle O'Callaghana (2006) užívají drogy jednotlivci, kteří podceňují rizika a poškození spojená s užíváním návykových látek a vnímání rizikovosti následků užívání návykových látek může ovlivňovat úmysl jednotlivců drogy zkoušet a pokračovat v jejich užívání. Například studie Leunga et al. (2010) prokázala, že uživatelé extáze, kteří vnímali rizika spojená s užíváním této látky, spíše užívali extázi méně často a v menším množství, nežli ti, kteří užívání extáze nevnímali jako rizikové.

1.3.2. Hodnocení rizik

V roce 2005 vydala Evropská rada Rozhodnutí 2005/387/JHA o informacích, vyhodnocení rizikovosti a kontrole nových psychoaktivních látek. Tento dokument opravňuje instituce Evropské unie a členské státy jednat ve věci nových a potenciálně nebezpečných omamných a psychotropních látek, které se objeví na evropské scéně. EMCDDA spolu s Europol, Evropskou agenturou pro léčiva a Evropskou komisí hrají ústřední roli v detekci nových psychoaktivních látek, vyhodnocování jejich rizikovosti a přípravě eventuálních kontrolních mechanismů (EMCDDA, 2010d).

Ve 26 sledovaných zemích jsou patrné tři různé přístupy k hodnocení rizik. V šesti zemích se národní hodnocení rizik neprovádí vůbec. Obecně tyto země vycházejí z hodnocení rizik prováděných na mezinárodní nebo evropské úrovni. V sedmi zemích může být národní hodnocení rizik provedeno ad hoc, je-li to třeba. Ve třinácti zemích se provádí určitá forma hodnocení rizik při rozhodování o tom, zda látku kontrolovat, buďto stanovením konkrétním protidrogovým zákonem nebo jeho ekvivalentem, nebo jako součást požadovaného postupu při návrhu jakékoli nové legislativy. Míra zjištěné újmy neovlivní rychlost legislativního procesu ve 12 z 20 zemí (mezi nimi i v České republice), které případně provádějí svá vlastní hodnocení rizik. Čtyři země (Německo, Lucembursko, Slovensko, Švédsko) mohou přejít ke zkrácenému legislativnímu procesu, jestliže je míra rizika hodnocena jako vysoká. Ve Francii, Rakousku a Norsku urgentní případy vedou ke zkrácení doby samotného hodnocení rizik. V Nizozemsku jsou dostupné obě možnosti. V 16 zemích provádí národní hodnocení rizik skupina odborníků z veřejné správy, buďto v rámci příslušného ministerstva, nebo státního či vládního orgánu. Šest zemí má nebo může uplatnit možnost konzultace s nezávislými vědci, jestliže je to vnímáno jako potřebné. A ve třech zemích (Nizozemsko, Rakousko, Spojené království) provádějí hodnocení rizik nezávislé vědecké orgány. (EMCDDA, 2009a).

V České republice není hodnocení rizik legálně zakotveno a formalizováno, což znamená, že závěry z případně proběhlého hodnocení rizik plynoucích z jednotlivých látek nejsou napojeny na eventuální legislativní odezvu. Hodnocení rizik jako procedura může být provedena na národní úrovni, pouze pokud je to však uznáno za potřebné. Na rozhodování o spuštění takového procesu se podílejí úředníci státní správy za resort Ministerstva zdravotnictví ČR za možnosti přispění nezávislých vědeckých kapacit (Hughes a Blidaru, 2009). V České republice proběhla novela zákona č. 167/1998 Sb. o návykových látkách novelou č. 106/2011 Sb. na návrh skupiny poslanců ČR. Novela byla schválena oběma komorami parlamentu a podepsána prezidentem ČR. V účinnost vstoupila 22. dubna 2011.

Hodnocení rizik pro žádnou ze 33 nových látek přidanych na seznam omamných a psychotropních látek nebylo v České republice provedeno.

Systém včasného varování Evropské unie byl vyvinut jako mechanismus rychlé reakce na objevení nových psychoaktivních látek na drogové scéně. (EMCDDA, 2011a) a je detailně popsán v Metodice pro Systém vyhodnocování rizik nových psychoaktivních látek (EMCDDA, 2010d).

Podle této metodiky může být poškození uživatele nových psychoaktivních látek způsobeno více příčinami, které je nutno vyhodnotit. Zdrojem poškození může být působení látky (její farmakologie a toxikologie), rozsah sociální kontroly (kontrolní opatření, nepsané normy), náležitosti užívání (vzorec a kontext užívání) a individuální charakteristiky uživatelů (věk, gender, genetické predispozice, struktura osobnosti). Poškození může vznikat uživateli samotnému a to jak na biologické, psychologické, tak behaviorální úrovni. Poškození může ovšem vzniknout i sociálnímu prostředí na několika úrovních - mikro (rodina – narušení, násilí a zanedbávání), mezo (komunitní úroveň – veřejný pořádek a bezpečnost) a makro úrovni (celá společnost – ekonomika, veřejné zdraví a soudní systém). Systémy vyhodnocování rizik musí vzít v potaz všechny úrovně na kterých by mohla vzniknout případná poškození a posuzovat je z duální perspektivy rizika, definovaného EMCDDA již výše.

Standardy také stanovují klíčové parametry, které musí být brány v úvahu při vyhodnocování rizika plynoucích z nových psychoaktivních látek. Jsou jimi:

- dávka a frekvence užívání
- krátkodobé a obzvláště dlouhodobé účinky
- interakce s dalšími látkami
- individuální charakteristiky
- charakteristiky sociálního a kulturního prostředí
- zapojení do organizovaného zločinu

Tyto parametry jsou vyhodnocovány pomocí laboratorních nálezů, průkazech účinků na lidech (jak biologických, tak psychologických), epidemiologickými, sociologickými a kriminologickými metodami (EMCDDA, 2010d). Do dnešní doby bylo provedeno vyhodnocení rizik u MBDB, 4-MTA, GHB, ketaminu, PMMA, TMA-2, 2-C-I, 2-C-T-2, 2-C-T-7, BZP a mefedronu.

V Evropě neexistuje žádné rutinní monitorování látek, u nichž bylo provedeno hodnocení rizik, včetně těch, které následně začaly podléhat kontrole. Dostupné informace o těchto látkách pocházejí především ze záchytů drog a ze zpráv o nežádoucích zdravotních účincích kontrolovaných látek hlášených do systému včasného varování (EMCDDA, 2011a).

Prvním derivátem katinonu, u kterého byla hodnocena rizika dle nových pracovních pokynů, byl v roce 2010 mefedron. Hodnocení se potýkalo s problémy omezené dostupnosti údajů na druhou stranu však byla poprvé zahrnuta data toxikologického screeningu z průzkumné studie ve skupině uživatelů mefedronu, což umožnilo, aby výsledky byly pevněji založeny na důkazech než v předchozích hodnoceních rizik. Na základě zjištění zprávy o hodnocení rizik (EMCDDA, 2010d) rozhodla Evropská rada v prosinci 2010 podrobit mefedron kontrolním opatřením a trestním postihům v celé Evropě (EMCDDA, 2011a).

1.3.3. Zdravotní rizika

Možná zdravotní rizika plynoucí z užívání nových psychoaktivních látek mohou být jak individuální, tak taková, která ohrožují veřejné zdraví a ovlivňují tak širší komunitu (EMCDDA, 2010d).

1.3.3.1. Individuální zdravotní rizika

Vyhodnocování individuálních zdravotních rizik nových psychoaktivních látek zahrnuje fyzické a psychické účinky, krátkodobé a dlouhodobé aspekty. Důležitými faktory, které pomáhají vyhodnocení jsou informace o dávkování, frekvenci užívání, způsoby užívání a interakce s dalšími látkami. Základními elementy pro vyhodnocování individuálních zdravotních rizik jsou:

- akutní toxicita – zahrnující bezpečnostní profil látky a evidenci o otravách
- chronická toxicita – zahrnující funkční poškození mozku, toxicita pro reprodukční systém, genotoxicita a karcinogenní potenciál
- závislostní potenciál
- psychosociální dysfunkce
- podobnosti a rozdíly s dalšími srovnávanými látkami

Zdravotní následky mnoha nových syntetických drog jsou neznámé, protože nebyly podrobeny pečlivému zkoumání. Informace o složení produktu, potenciálních vedlejších účincích a interakcích s dalšími drogami nebo léky jsou nejasné, nebo chybí úplně (Measham et al., 2010)

Vědecky ověřené studie rizik spojenými s užitím mefedronu, jeho dlouhodobými vedlejšími účinky a toxicitou jsou zatím málo početné a většina informací, které jsou nyní o těchto látkách dostupné pocházejí z internetových fór a online diskuzí (Winstock et al., 2010)

Neexistují žádné oficiální farmakokinetické a farmakodynamické studie mefedronu a nebyly publikovány oficiální studie vyhodnocující psychologické a behaviorální účinky u člověka (Vardakou et al., 2011). Proto jsou účinky mefedronu na chování a psychiku

uživatelů založeny na reportech samotných uživatelů nebo na záznamech o akutní toxicitě mefedronu (EMCDDA, 2010b).

Akutní toxicita mefedronu nebyla zkoumána na zvířatech a proto musí potřebám vyhodnocování rizik posloužit údaje získané na základě reportů jejich uživatelů. Nejčastěji byly uživateli reportovány nepříjemné následky užití mefedronu jako je skřípění zubů, paranoia, pálení nosu (následek intranasální aplikace), návaly horka, bolesti v krku, krvácení z nosu, nechutenství, rozostřené vidění, bušení srdce, nespavost, halucinace, závislost, nevolnost, pálení a zmodralé, nebo studené končetiny (EMCDDA, 2011d).

Jako nežádoucí byly zaznamenány uživateli mefedronu tyto nejzávažnější účinky - extrémní míra vzrušení, agrese, panika, dehydratace, zmatení, přehřátí organismu, záchvaty, poruchy srdečního rytmu a paranoidní ataky (Dargan et al., 2010). Výskyt nežádoucích účinků jako je agitovanost, tachykardie, vysoký tlak a záchvaty, způsobených silnou sympatomimetickou stimulací - potvrzuje i Wood et al. (2010). Výzkumy potvrzují, že mefedron způsobuje psychostimulační účinky, které se zdají být odvislé od dávky, která byla užita (Winstock et al., 2010)

Mefedron se z pohledu rizikovosti stal terčem mainstreamových médií i vědeckých skupin. Bylo zaznamenáno přes deset případů úmrtí napříč celou Evropou, kdy přítomnost mefedronu byla potvrzena toxikologickým rozbořem. Pouze však dvě úmrtí byla identifikována, jako příčina užití mefedronu, u ostatních případů není zavinění mefedronu na úmrtí zcela zřejmé, neboť se jednalo o užití více látek najednou. Počet smrtelných předávkování mefedronem, však není směrodatný, neboť testování na přítomnost této látky v organismu není rutinní procedurou (Winstock et al., 2010).

Otravy a úmrtí související s mefedronem nadále pozorně monitoruje systém včasného varování. Nefatální nepříznivé zdravotní účinky konzumace mefedronu byly zaznamenány v Irsku a ve Spojeném království. V roce 2010 byly přijaty zprávy o 65 podezřelých úmrtích v souvislosti s mefedronem v Anglii, z nichž testy ukázaly přítomnost této drogy ve 46 případech. Zjištění látky v toxikologickém vzorku však nemusí nutně znamenat, že způsobila úmrtí nebo k němu přispěla, a zprávy o úmrtích spojených s mefedronem je třeba interpretovat obezřetně (EMCDDA, 2011d). Střední smrtná dávka mefedronu je neznámá (Winstock et al., 2010). Poměr nežádoucích účinků vůči žádoucím je velmi malý, což neznamena, že je užívání mefedronu bez rizika (Winstock et al., 2011).

Konkrétně mefedron vykazuje vysokou náchylnost k zneužívání. Podle výpovědi uživatelů (Winstock et al., 2010) má lepší účinky a poskytuje lepší "high" nežli kokain, nezávisle na způsobu užití. Uživatelé, kteří mefedron užívají intranasálně jej hodnotí jako

návykovější, než ti, kteří si jej aplikují orálně. Častější užívání je také spojeno se zvyšujícími se dávkami a možnou zvyšující se tolerancí k účinkům drogy. Je zjevné, že někteří uživatelé se na mefedronu mohou stát závislými. 30% respondentů výzkumu Winstocka et al. (2011) naplňovalo tři a více kritérií závislosti podle diagnostického systému DSM-IV. Hlavními symptomy byla zvyšující se tolerance, zhoršená kontrola užívání, pokračování v užívání přes fyzické i psychické problémy a silná touha užít látku znovu, z čehož autoři výzkumu usuzují, že mefedron má potenciál návykovosti. Mapující výzkum internetové platformy Psychonaut prokázal, že se mezi experimentátory objevují jednotlivé případy závažnějšího zneužívání, vzorec nárazového intenzivního zneužívání je u uživatelů mefedronu celkem běžný.

1.3.4. Ohrožení veřejného zdraví

Pro vyhodnocení potenciálu nové psychoaktivní látky ohrozit veřejné zdraví je nutno podle Standardů vyhodnocování rizik nových psychoaktivních látek brát v potaz následující údaje:

- rozsah, frekvence a vzorce užívání
- dostupnost a kvalita nových psychoaktivních látek na trhu (čistota, příměsi atd.)
- dostupnost informací, stupeň znalostí a vnímání týkající se nových psychoaktivních látek a jejich účinků mezi jejich uživateli
- charakteristiky a chování uživatelů (rizikové faktory, náchylnost)
- povaha a rozsah zdravotních následků (akutní náhlé příhody, otravy a dopravní nehody)
- dlouhodobé následky užívání (např. nevratná toxicita vedoucí k úpadku zdraví v pozdějším stádiu života)
- podmínky, za kterých jsou látky získávány a užívány, zahrnující rizika závislá na kontextu užívání (např. nepřetržité tančení v horkém prostředí, užití dalších látek)

1.3.5. Sociální rizika

Některá veřejnozdravotní rizika mohou být obsažena mezi sociálními riziky a hranice mezi těmito dvěma kategoriemi bývá často nejasná. Pro vyhodnocování sociálních rizik označují Standardy vyhodnocování rizik nových psychoaktivních látek jako důležité následující faktory:

- individuální společenská rizika (dopad na vzdělání a kariéru, problémy v osobních vztazích)
- možné účinky na blízké sociální prostředí (zanedbávání rodiny, násilí)

- možné účinky na společnost jako celek (veřejný pořádek a bezpečnost, krádeže)
- ekonomické náklady (zdravotní péče)
- možné účinky závisející na kulturním kontextu, např. marginalizace
- případná atraktivita nových psychoaktivních látek pro specifické skupiny v běžné populaci

1.4. Kontrolní mechanismy aplikované na problematiku nových syntetických drog

Doporučení pro zavedení případných kontrolních mechanismů je výstupem každého hodnocení rizikovosti. Rychlost a sofistikovanost nově vznikajících trhů s legal highs představují výzvu pro současný přístup k novým psychoaktivním látkám (EMCDDA, 2011c).

1.4.1. Mechanismy kontroly ve státech EU

Popisovat legal highs jako “legální” může být pro zákazníky nesprávné nebo zavádějící, protože na mnohé z nich se vztahují právní předpisy pro bezpečnost léčiv nebo potravin. (EMCDDA, 2011a). Nedostatky v kontrolním mechanismu poskytuje podnikavcům příležitost tento systém zneužívat nebo obcházet a vyrábět farmakologicky aktivní látky, které nejsou vysloveně kontrolovány a v některých případech je vydávat za legální alternativy známých ilegálních drog (Camilleri et al., 2010).

Rychlost šíření nových psychoaktivních látek tlačí členské státy k přehodnocení a revizi svých obvyklých řešení problémů s drogami. V roce 2010 přijaly Irsko a Polsko, kvůli naléhavé situaci, rychle právní předpisy k omezení volného prodeje nových syntetických drog. Obě země se snažily o pečlivé právní vymezení těchto látek a postup těchto zemí se mírně liší od ostatních států EU. Nyní si vysvětlíme v čem.

Zatímco jiné státy reagují na výskyt nových psychoaktivních látek jejich zařazením na seznam zakázaných látek a reagují tak již na objevené sloučeniny. Polsko a Irsko se rozhodlo pro obecný zákaz nových psychoaktivních látek. Problémem je ovšem formulace a definice takového druhu sloučenin. Irský zákon nové syntetické drogy definuje jako psychoaktivní látky, které nejsou specificky kontrolovány podle stávajících právních předpisů a které mají schopnost stimulovat nebo tlumit centrální nervovou soustavu, což vede k halucinacím, závislosti nebo významným změnám motorických funkcí, myšlení nebo chování. Přitom léčivé přípravky a potraviny, veterinární léčiva, alkoholické nápoje a tabák jsou z tohoto výčtu vyňaty. Polský zákon používá termín „náhražky drog“, které definuje jako látky nebo rostliny, jež jsou používány místo kontrolovaných drog nebo ke stejným účelům a jejichž výroba nebo uvádění na trh není upravena zvláštními právními předpisy. O tom, zdali by látka měla být považována za škodlivou se zákon nezmiňuje (EMCDDA, 2011a).

Další otázkou je, zdali můžeme o nových psychoaktivních látkách vůbec přemýšlet jako o legálních. Takové označení může být pro zákazníky nesprávné nebo zavádějící, neboť na tyto látky se dají aplikovat právní předpisy pro bezpečnost léčiv nebo potravin. Podle evropské směrnice o bezpečnosti výrobků jsou výrobci povinni uvádět na trh pouze bezpečné

výrobky. V tom případě by produkt neměl „představovat žádné riziko nebo představovat pouze minimální rizika slučitelná s použitím výrobku a považovaná za přijatelná a odpovídající vysoké úrovni ochrany zdraví a bezpečnosti osob“, což se týká jak jeho charakteristik, způsobu označování, upozornění a návodů k jeho použití. Podle směrnice musí distributoři také informovat příslušné orgány o vážných rizicích a opatřeních distributorů k jejich prevenci. Za nedodržení těchto podmínek lze uložit až trest odnětí svobody. (EMCDDA, 2011a)

1.4.2. Mechanismy kontroly v ČR

Česká republika se řídí uzavřenými dohodami Organizace spojených národů a to konkrétně Jednotnou úmluvou o omamných látkách z roku 1961, Jednotnou úmluvou o psychotropních látkách z roku 1971 a Úmluvou OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988. Látky podléhající kontrole jsou obsaženy v celkem osmi seznamech připojených k prvním dvěma úmluvám. Pokud je potřeba, mohou být tyto seznamy aktualizovány v rámci procesu, který může zahájit některá ze smluvních stran, nebo Světová zdravotnická organizace (Sotolář, 2003, s. 54).

Základní právní normou pro oblast návykových látek je v České republice zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, který upravuje omezení v zacházení s omamnými a psychotropními látkami, přípravky a prekursory. Látky, kterých se toto nařízení týká, jsou vymezeny v přílohách č. 1 až 7 tohoto zákona. 6. dubna 2011 byl schválen zákon č. 106/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Touto novelou byla rozšířena příloha zákona o dalších 33 látek. Jejich seznam je součástí přílohy č. 1 k diplomové práci.

1.4.3. Rizikovost legálního statusu nových syntetických drog

Legálnost látek ovlivňuje jejich vnímání uživateli a očekávání, která od nich mají (Sheridan a Butlerová, 2010). V čem může spočívat rizikovost legálního statusu nových syntetických drog?

Důvěra v bezpečnost legálních látek může být vytvořena zkreslenými představami uživatelů o tom, že vláda by netolerovala legálnost látky, která by mohla způsobovat vážné negativní zdravotní následky (Kelly, 2011). Uživatelé drog však nemusí nutně nahlížet na legální drogy jako na bezpečnější varianty drog ilegálních, což může být způsobeno různou věkovou strukturou respondentů a vyšší zkušeností s ilegálními návykovými látkami u těch,

kterí legálnost produktu nepovažují za určující, co se týče bezpečnosti konzumované látky (McElrath a O'Neill, 2011).

Legální status látek může přispívat k zvýšené rizikovosti a to především v počátcích jejich prodeje. Přispívá k tomu fakt, že látky jsou více dostupné a k jejich nákupu není potřeba vyvíjet nějakou utajovanou aktivitu. A ať už jejich uživatelé vnímají látku jako tzv. "kvalitní" a schválenou, nebo málo potentní, v obou případech to vede k zmenšené opatrnosti a vyšším dávkám látky při jejich prvním užití, což může mít za následek negativní účinky. (Sheridan a Butlerová, 2010).

Jak tvrdí Sheridan a Butlerová (2010), fakt, že BZP party "pills" tablety byly na Novém Zélandu regulovány jako legální látky, vysílal směrem k jejím konzumentům matoucí zprávu. Zatímco jedna skupina uživatelů myslela, že vzhledem k tomu, že jsou tablety legální, je jejich kvalita garantována a tudíž je možno o nich smýšlet jako o neškodných. Druhá skupina lidí se domnívala, že pokud tablety nejsou vládou sankciovány, mohou být považovány za slabé a málo účinné, načež je potřeba je brát ve větším množství, aby bylo docíleno požadovaného efektu. Legální status může ovlivnit vnímání užití konkrétní látky a to často v protichůdném smyslu.

1.4.4. Rizika spojená se zavedením kontrolních mechanismů

Winstock and Ramsey (2010) volají po mezinárodním sběru dat týkajících se legal highs skrze longitudiální integrované monitorovací systémy, aby bylo možné vyhodnotit dopad legislativy na rizika spojená s konkrétními drogami. Je pravděpodobné že "legal highs" budou mít dlouhodobý dopad na různé drogové scény a že kontrola těchto látek může zvyšovat riziko pro některé jejich uživatele (McElrath a O'Neill, 2011).

Jedním z problémů je fakt, že uživatel původně legální látky se zavedením kontrolního opatření nově vystavuje právnímu postihu. Například dopad delegalizace BZP na Novém Zélandu sice není zatím ještě plně znám, ale dá se předpokládat, že povede ke kriminalizaci uživatelů a potenciálnímu nárůstu užívání jiných látek (Sheridan a Butlerová, 2010).

Kontrolní mechanismy uvalené na mefedron mají jak pozitivní, tak negativní účinky. Pozitivní je snížení dostupnosti mefedronu, na druhé straně zde hrozí riziko vytvoření černého trhu společně s negativními kriminálními aktivitami (EMCDDA, 2011c).

Ani snížení dostupnosti nově zakázaných látek není plně efektivní. Dostupnost BZP podle všeho poklesla po rozhodnutí Evropské rady z roku 2008 zařadit tuto látku v celé Evropské unii pod působnost kontrolních opatření. I přesto však byly nadále hlášeny velké záchyty BZP některými členskými státy (EMCDDA, 2010a).

Je těžké určit, co budou uživatelé konkrétního produktu dělat, když nebude k dostání. Mohou se rozhodnout pro koupi náhradního produktu. Pokud zvážíme to, že právě mladí lidé nemají dostatek zkušeností s užíváním drog, je zde riziko, že se vystaví účinkům různých látek, což může zvýšit riziko výskytů nezamýšlených účinků nebo vést k akutní intoxikaci vzhledem k rozdílům v relativním množství v dávce látky, kterou užívají (Vardakou et al., 2011).

Jedním z nezamýšlených následků současné legislativy je v podstatě neumožnění distributorům “legal highs” odhalit pravý účel jejich výrobků. Jakákoliv rozumná opatření, která by se vztahovala k nějaké psychoaktivní látce, nemohou být zveřejněna aniž by se tím distributor nevystavil postihu (Winstock a Ramsey, 2010).

Kriminalizací nových psychoaktivních látek také přicházíme o výhody, které legální status mohl těmto látkám poskytovat. Jsou známa tvrzení, že produkty obsahující BZP tvoří bezpečnou alternativu k látkám jako je metamfetamin a tím plní roli tzv. minimalizace rizik (Social Tonics Association of New Zealand, 2005). Výzkum Sheridana a Butlerové (2010) přinesl další zajímavé zjištění. Legální status BZP party pills umožnil některým mladým lidem otevřeně mluvit se svou rodinou a tak mluvit celkově o užívání návykových látek bez zábran a tabu.

2. KAPITOLA – VÝZKUMNÁ ČÁST

2.1. Cíle výzkumu

Cílem výzkumu v této diplomové práci je odhalit, jak rizika spojená s užíváním těchto produktů vnímají jejich samotní uživatelé, zdali jejich případný legální status má vliv na vnímání jejich bezpečnosti a jak předcházejí rizikům, která mohou být spojena s užíváním těchto látek.

2.2. Výzkumné otázky

- Vnímají uživatelé nějaká rizika plynoucí z užívání tzv. nových drog a pokud ano, tak jaká?
- Je vnímání rizik tzv. „legal highs“ jiné než u ilegálních drog?
- Jak se mění vnímání rizikovosti tzv. legal highs spolu s jejich opakovaným užitím?
- Jsou nové drogy vnímány jako méně nebezpečné, protože jsou legální?
- Podle jakých kritérií si uživatelé vybírají produkt z širšího sortimentu, který užijí a jaká jsou jejich očekávání pokud jde o účinky těchto látek?
- Jaké zdroje informací o zakoupených látkách využívají uživatelé tzv. legal highs?
- Jak předchází uživatelé tzv. legal highs možným rizikům jejich užití?

2.3. Metody

Pro realizaci výzkumu byly zvoleny dvě výzkumné metody. První z nich je obsahová analýza internetových diskuzních fór uživatelů nových syntetických drog. Druhou zvolenou metodou byly polostrukturované rozhovory s uživateli nových syntetických drog. Obě metody se vzájemně doplňovaly. Například analýza obsahu internetových fór pomohla definovat okruhy otázek polostrukturovaných rozhovorů týkající se využívání informací prezentovaných na internetu. Analýza polostrukturovaných rozhovorů zase pomohla obohatit obsahové kategorie definované pro analýzu internetových diskuzních fór.

2.3.1. Obsahová analýza internetových diskuzních fór

Na internetu je možno nalézt velké množství informací, které se nějakým způsobem vztahují k návykovým látkám. Tyto informace jsou vždy o něco novější a aktuálnější, než ty, které mají k dispozici kliničtí pracovníci nebo regulační orgány, což je dáno jak snadností, tak rychlostí přístupu k internetu (Schifano et al., 2006). Vzhledem k rychlému a masivnímu nárůstu

internetové komunikace (Mantovani a Spagnoli, 2000 in Schifano et al., 2003), se část drogové scény přenesla do tzv. virtuálního světa, i když její vliv se přenáší zpět do světa reálného. Spolu se vznikem nového druhu drogového trhu s novými syntetickými drogami se socio-kulturní aktivity také posunuly do virtuálního prostoru. Vznikl tak nový druh sociálního systému, který sdružuje lidi s podobnými zájmy a tendencemi do online komunit a fór (Schifano et al., 2003). Winstock et al. (2011) potvrzují, že internetová fóra jsou užitečným zdrojem informací o uživatelích „legal highs“ a proto byla analýza tohoto zdroje informací zvolena jako vhodná pro realizaci tohoto výzkumu.

Mann a Stewartová definují uživatelské fórum jako „onlinový veřejný diskuzní prostor, kde si jejich uživatelé navzájem vyměňují názory a informace. Fóra mají obvykle nějakou tematiku, nebo téma a jsou spravována facilitátory, nebo správci. Účastníci fór nemusí být online ve stejný čas“ (Mann a Stewart, 2000, s. 219). Výhody analýzy počítačem mediované komunikace tito autoři spatřují v možnosti rozšířeného přístupu k respondentům a považují ji za vhodnou metodu pro zasažení těžko dosažitelných populací, které může být složité oslovovat tradičními metodami. Využívání takovýchto zdrojů také snižuje náklady výzkumu a pomáhá eliminovat transkripci dat.

Pro uskutečnění výzkumných záměrů byla použita metoda obsahové analýzy internetových fór zabývajících se tematikou užívání nových syntetických drog. Jedná se o metodu využívající široké spektrum metod a postupů sloužících k analýze textu (Plichtová, 1996 in Miovský, 2005).

2.3.1.1. Výzkumný vzorek – internetová diskuzní fóra

Internetová fóra zabývajících se problematikou nových syntetických drog byla systematicky vyhledávána prostřednictvím fulltextového internetového vyhledávače Google. Bližšímu zkoumání bylo podrobena vždy prvních sto výsledků hledání zadaného výrazu, výsledek hledání se omezil pouze na stránky psané česky. Hledané výrazy obsahovaly základní slova obsahující výrazy „Amsterdam shop“, „nové drogy“, „syntetické kanabinoidy“, „mefedron“ a nebo konkrétní názvy produktů, které figurovaly v sortimentu Amsterdam shopu i jiných kamenných obchodů. K těmto základním slovům byla přidána ještě upřesňující slova typu „droga“, „diskuze“, „fórum“ a „zkušenosti“, která pomáhala zlepšit kvalitu vyhledaných odkazů. Hledané výrazy byly následující:

- Amsterdam droga diskuze
- Amsterdam droga zkušenosti
- Amsterdam shop
- Amsterdam shop diskuze

- Amsterdam shop fórum
- Amsterdam shop zkušenosti
- Andijk droga diskuze
- Andijk droga zkušenosti
- Antford droga diskuze
- Antford droga zkušenosti
- El magico
- El magico diskuze
- El magico droga
- El magico zkušenosti
- El padrino
- El padrino diskuze
- El padrino droga
- El padrino zkušenosti
- El patron
- El patron diskuze
- El patron droga
- El patron zkušenosti
- EX amsterdam shop
- EX amsterdam shop diskuze
- EX amsterdam shop droga
- EX amsterdam shop zkušenosti
- Hagga droga diskuze
- Hagga droga zkušenosti
- Mefedron diskuze
- Mefedron fórum
- Mefedron zkušenosti
- Mňau mňau diskuze
- Mňau mňau fórum
- Mňau mňau zkušenosti
- nové drogy
- nové drogy diskuze
- nové drogy fórum
- Rectangle droga diskuze
- Rectangle droga zkušenosti
- Rotterdam droga diskuze
- Rotterdam droga zkušenosti
- syntetické kanabinoidy diskuze
- syntetické kanabinoidy fórum
- syntetické kanabinoidy zkušenosti
- Triangle droga diskuze
- Triangle droga zkušenosti
- Utrecht amsterdam shop diskuze
- Utrecht amsterdam shop zkušenosti

Každý z jednoho sta výsledků jednotlivých vyhledávání byl prozkoumán, zdali odkazuje na internetové diskuzní fórum relevantní pro tento výzkum. Kritériem pro zařazení fóra do výzkumného souboru bylo splnění následujících třech podmínek:

- téma věnované novým syntetickým drogám
- fórum primárně sdružuje uživatele těchto látek
- fórum slouží jeho uživatelům jako platforma pro výměnu zkušeností

Dalšímu zpracování tedy nebyla podrobena diskuzní fóra sdružující osoby, které nové syntetické drogy neužívají a o jejichž užívání se nezajímají. Stejně tak internetové diskuze věnující se především odsuzování tohoto fenoménu, nebyly označeny za relevantní. V takovýchto diskuzích se občas objeví příspěvky od uživatelů nových syntetických drog, které by mohly poskytnout relevantní informace pro výzkum, jejich filtrování by však bylo příliš časově náročné.

Pro analýzu byly kromě formátu diskuzních fór zvoleny i blogy uživatelů sdílejících své zkušenosti s novými syntetickými drogami, kterým možnost přidávání komentářů k jednotlivým příspěvkům poskytla jistou míru interaktivity. Za relevantní byly také považovány diskuze k článkům, které se tematicky věnují novým syntetickým drogám.

Zkušenosti uživatelů nových syntetických drog se objevovaly i v internetových diskuzích věnujících se primárně ilegálním návykovým látkám. Tato tematická vlákna byla z diskuzí extrahována a zařazena do souboru dat.

2.3.1.2. Výzkumný vzorek

Kritériím vyhledávání vyhovovalo 16 internetových diskuzních fór. Obsahové analýze dat byla podrobena následující diskuzní fóra:

- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.amsterdam-shop.cz
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.baskytara.com, téma Amsterdam – Shop
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.dropin.cz, sekce Vaše zkušenosti a příběhy, téma ..Amsterdam Shop..
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.grower.cz, téma Euphoria 2010 ! - Euphoria 2010-košťování
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.grower.cz, téma Euphoria 2010
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.grower.cz, téma Syntetické kanabinoidy z Polska či odjinud ...
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.lide.cz, téma Amsterdam shop
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.lide.cz, téma Drogy a jak to vidíme my (tematická vlákna věnující se novým syntetickým drogám)
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.lide.cz, téma Pervitin (tematická vlákna věnující se novým syntetickým drogám)
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.litten-alone.blog.cz, diskuze k článku Mefedron
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.nyx.cz, téma Jemné a legální změny vědomí
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.war4all.com, téma Amsterdam shop – LEGÁLNÍ DROGY
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.zpovednice.cz, téma Tvrdé drogy
- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.zpovednice.cz, téma Legální drogy

- Diskuzní fórum na internetových stránkách www.zpovednice.cz, téma Amsterdam Shop
- Příspěvky a komentáře blogu Michal88 blog na internetových stránkách www.rotterm88.blogspot.com

V rámci obsahové analýzy bylo analyzováno výše zmíněných 16 diskuzních fór s 832 příspěvky.

2.3.1.3. Zpracování dat

Internetová fóra, která splňovala všechna tři kritéria výběru byla extrahována celá. Z internetových stránek byl kopírován text samotných příspěvků, spolu s jmény a profily jejich tvůrců a časem jejich zveřejnění. Byla respektována struktura příspěvků, která byla fóru původně dána. Příspěvky v některých diskuzích jsou řazeny podle časové posloupnosti, v jiných (jako například na fórech www.lide.cz) podle konkrétních podtémat, na která uživatelé reagují. Důležité bylo co nejvíce zachovat tematickou návaznost příspěvků a zachytit tak interakci mezi uživateli v co největší míře. Příspěvky byly kopírovány do jednotlivých textových souborů, rozdělených podle příslušnosti k fóru, ze kterého byly vyjmuty. Stejně tak u diskuzí k článkům byla do textového souboru přenesena celá diskuze, jejichž příspěvky byly seřazeny podle času zveřejnění.

Jak již bylo zmíněno, příspěvky týkající se nových syntetických drog se objevovaly i ve fórech, která se tematicky zabývala primárně nelegálními návykovými látkami. Obsah tohoto fóra byl pečlivě prostudován a do textového souboru byla extrahována pouze tematická vlákna, která musela splňovat stejná kritéria výběru jako celá internetová fóra. Vynětí pouze takovýchto sekvencí pomohlo usnadnit a zjednodušit následnou analýzu dat.

Blogové stránky byly zpracovány trochu odlišným způsobem. V časové posloupnosti byly nejdříve zkopírovány jednotlivé příspěvky blogu a ke každému příspěvku byly potom připojeny komentáře čtenářů článku. Účelem bylo zachovat tematickou příbuznost příspěvků a zachytit interakci uživatelů.

Na konci extrakce byl text zformátován pro snazší čitelnost a orientaci a pro přehlednost byly odstraněny tematicky irelevantní příspěvky.

2.3.1.4. Analýza dat

Pro obsahovou analýzu byl použit software ATLAS.ti, který je primárně určen pro kvalitativní analýzu textových, grafických, zvukových dat a videozáznamů.

Nejdříve byly dokumenty v celku přečteny a veškerá specifika a zvláštnosti objevující se v obsahu internetových fór byla zaznamenána.

Jedním z dílčích postupů analýzy kvantitativních dat byla aplikace metody vytváření trsů, které měly tematický překryv. Dále byla aplikována metoda hledání vzorců, která měla za úkol v jednotlivých tematických trsech odhalovat schémata, která se vícekrát opakují.

V průběhu obsahové analýzy jsem se pokusila o kombinaci obou přístupů a to jak manifestní obsahové analýzy, zkoumající povrchové obsahy textu a jeho formu, tak využití interpretativní obsahové analýzy, která pomáhá analyzovat skryté významy v textu, ve fórech často používaných termínech zastírajících užívání psychoaktivních látek.

Během analýzy textu začaly být identifikovány jednotlivé významové celky a pro ně definována jednotlivá kvalifikační kritéria. Během fáze kódování textu bylo vytvořeno 41 obsahových kategorií, kterým byly přiřazeny jednotlivé kódy. Jednotlivá fóra byla zpracovávána a jednotlivé významové celky byly přiřazeny do obsahových kategorií a označeny příslušnými kódy. Takto byl zpracován text všech šestnácti internetových diskuzních fór.

Po okódování celého textu bylo možné přejít k analýze jednotlivých obsahových kategorií. Každá kategorie byla prozkoumána z obsahového a také kontextuálního hlediska a byly stanoveny další menší významové celky podle kterých by se daly rozřadit.

V části prezentace výsledků jsou prezentovány pouze výsledky obsahových kategorií, které mají blízkou souvislost k zaměření tématu diplomové práce a pomáhají opovědět na výzkumné otázky prezentované výše.

2.3.2. Polostrukturované rozhovory

Druhou výzkumnou metodou použitou při realizaci výzkumu byly polostrukturované rozhovory s uživateli nových syntetických drog. Rozhovory se zástupci zkoumané cílové populace označil Miovský (2005) za „nejvýhodnější, ale také nejproblematictější metody pro získání kvalitativních dat“. Polostrukturované rozhovory dle Miovského poskytují výhody a eliminují nevýhody metod nestrukturovaných a plně strukturovaných rozhovorů.

Tato kvalitativní metoda zvolena jako vhodná doplňující metoda k obsahové analýze internetových diskuzních fór. Rozhovory s uživateli nejen vhodně doplňují výsledky, které poskytla obsahová analýza internetových diskuzních fór, ale díky velké možnosti interakce a doptávání se na konkrétní výzkumné otázky, tato metoda obohatila data poznatky, které se nepodařilo na internetových fórech ověřit. Například příspěvky na internetových fórech neposkytovaly dostatek informací o tom, jak uživatelé vnímají rizikovost nových syntetických

drog a to zdali legální statut těchto látek souvisí s vnímáním těchto látek samotných. Tyto údaje bylo možné získat prostřednictvím přímých otázek na respondenty a následných diskuzí na toto téma.

2.3.2.1. Získávání dat

První fází procesu získávání dat bylo vytvoření seznamu otázek, který bude sloužit jako tematická kostra polostrukturovaných rozhovorů. Otázky byly otevřené a byly vytvářeny se záměrem tak, aby odpověděly na výzkumné otázky. Inspirací pro jednotlivé otázky byly poznatky získané v teoretické části práce a také struktura interview realizovaných ve studiích podobného typu (McElrath a O'Neill, 2011) . Seznam otázek pro polostrukturované interview je součástí přílohy č. 2 této diplomové práce.

Druhou fází procesu získávání dat byl výběr respondentů vhodných k realizování polostrukturovaného rozhovoru. Vstupní podmínkou byl jediný požadavek, a to aby respondent alespoň jednou v životě užil některou z látek, které byly považovány za nové syntetické drogy, jak jsou definovány výše v teoretické části. Respondenti byli vybíráni pomocí metody sněhové koule, kdy autorka práce oslovila ve svém blízkém okolí oslovit osoby, které buď samy takové látky užily, nebo jsou schopni poskytnout kontakt na takové osoby, které splňují výběrové kritérium definované výše. Tyto vybrané osoby byly ochotny poskytnout kontakt na další uživatele nových syntetických drog. Další metodou výběru respondentů bylo oslovení uživatelů těchto látek na internetových fórech, jež byla obsahově analyzována.

Ve třetí fázi procesu získávání dat bylo přistoupeno k samotné realizaci jednotlivých rozhovorů. Místo a čas bylo přizpůsobeno možnostem respondenta, před rozhovorem byla zavedena krátká diskuze na téma nových syntetických drog, jež napomohla rozproudění komunikace a také pomohla určit tematické oblasti, na něž by bylo vhodné se během rozhovoru specificky zaměřit.

2.3.2.2. Výzkumný vzorek

Polostrukturované rozhovory byly provedeny celkem s devíti uživateli nových syntetických drog, z toho 5 z nich byli muži a 4 ženy. Průměrný věk respondentů byl 30 let a jejich věk se pohyboval v rozmezí od 23 do 35 let, věkový median pro výzkumný vzorek je 29 let. 6 respondentů mělo středoškolské vzdělání a zbývající tři vysokoškolské. Mezi respondenty byli jak zaměstnaní, nezaměstnaní tak studenti. Všichni respondenti bydleli v Praze, jeden z

nich užíval nové syntetické drogy ještě, když bydlel v Ostravě. Všichni respondenti potvrdili, že s drogami rádi experimentují.

Charakteristiky respondentů	Počet respondentů
Celkový počet	9
Pohlaví	
Muž	5
Žena	4
Věk	
Průměr	30 let
Medián	29 let
Metoda kontaktu	
snowball	7
internetové diskuze	2
Sociální statut	
Zaměstnaný/á	5
Student	2
Nezaměstnaný/á	1
OSVČ	1
Nelegální drogy (alespoň jednou v životě)	
Marihuana	9
Extáze	9
Pervitin	8
Kokain	6
LSD	2
Halucinogenní houby	2
Opium, Opiáty, GHB	1
Nové syntetické drogy	
El Padrino	8
Mefedron	4
Ex	4
El Magico	4
Amsterdam	2
Rotterdam	2
El Patron	2
Hagga, Rectangle, Funky, Pentadrone, Ex II., El Padrino II., MDPP	1

2.3.2.3. Zpracovávání dat

Realizované rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány na diktafon a následně na základě poslechu přepisovány do textových souborů. Text byl pro přehlednost jednotně formátován, aby bylo jednodušší v něm vysledovat jednotlivé obsahové kategorie.

2.3.2.4. Analýza dat

Přepisy rozhovorů byly po dokončení sběru dat shromážděny a pročítány se záměrem vysledovat jednotlivé obsahové celky v kontextu, které by se daly sdružit do jednotlivých významových kategorií. Vyhledávání jednotlivých obsahových kategorií bylo usnadněno již předem danou strukturou rozhovoru. V této fázi byla používána metoda značení textu a pro přehlednost byla vytvořena tabulka v programu MS Excel, kde byly konkrétní významové kategorie pro jednotlivé respondenty rozděleny a vypsány. Podle této tabulky bylo jednodušší roztrždit data do jednotlivých obsahových kategorií a následně interpretovat výsledky. Výsledky byly interpretovány v souladu se závěry z analýzy internetových diskuzních fór a oba zdroje dat byla analyzovány zároveň, čímž se ovlivňovaly a vzájemně doplňovaly.

2.4. Výzkumná validita a reprezentativita

Validita výzkumu byla zvýšena triangulací metod získávání dat a zdrojů dat. Data byla získána obsahovou analýzou internetových diskuzních fór a analýzou přepisů semistrukturovaných rozhovorů s uživateli nových syntetických drog, doplněná o poznatky z odborné literatury. Setting polostrukturovaných rozhovorů byl volen podle preferencí respondentů, čímž mohl eliminovat případné ovlivnění pravdivosti výpovědí jednotlivých účastníků výzkumu.

Kvalitativní výzkum poskytuje celkem dobrou validitu, za to však nízkou reprezentativitu dat, což ovšem není předmětem výzkumu, který si kladl za cíl spíše identifikovat konkrétní fenomény vztahující se k vnímání rizikovosti nových syntetických drog.

2.5. Etické normy a pravidla výzkumu

Zásadní etickou otázkou v tomto výzkumu byla anonymita. Všichni respondenti polostrukturovaných rozhovorů byli před zahájením rozhovoru seznámeni s klauzulí o o informovaném souhlasu, která zaručovala respondentovi účast ve výzkumu, který je anonymní. Všichni respondenti s klauzulí souhlasili. Byli poučeni o tom, že nebudou evidovány jejich osobní údaje a pro účely dalšího zpracovávání dat a citování výroků

v diplomové práci jim bude přidělen kód, který obsahoval pouze pořadí respondenta a jeho pohlaví. Respondenti také byli poučeni, že během rozhovoru nemusí odpovídat na otázky, na které odpovídat chtít nebudou a mohou rozhovor kdykoliv ukončit. Za poskytnutí rozhovoru jim nebyla poskytnuta odměna.

Anonymita byla zachována i u uživatelů z internetových diskuzí, i když se jednalo o veřejně přístupná fóra a uživatelé se zde identifikují podle přezdívek a neoficiálních jmen. Všechny výroky z internetových diskuzních fór byly citovány anonymně. Výroky respondentů polostrukturovaných rozhovorů byly citovány pod smyšlenými jmény společně s údajem o respondentově věku.

3. KAPITOLA – VÝSLEDKY

3.1. Forma příspěvků na diskuzních fórech uživatelů nových syntetických drog – „sběratelský slang“

Při procházení příspěvků na internetových diskuzních fórech byly zjištěny jisté formální náležitosti příspěvků. V podstatné části příspěvků bylo užívání nových syntetických drog skrýváno v souladu s tím, že výrobky jsou distributory prodávány jako sběratelské předměty, nebo výrobky, které nejsou určeny k lidské spotřebě. Uživatelé často nevyjadřují explicitně, že výrobky užívají jako psychoaktivní látky ale respektují koncept sbírání sběratelských výrobků a tomu přizpůsobují i výrazy které používají při popisování svých zkušeností s konkrétními výrobky. Za tímto účelem si uživatelé vytvořili „zakódovaný“ žargon. Užití výrobku popisují jako „vystavení výrobku“ nebo „koukání na předmět“. Negativní účinky prezentují jako „poškození poličky“ nebo „vysklení vitríny“, které slouží k vystavování sběratelských předmětů. Příkladem tzv. „sběratelského slangu“ budiž jeden z mnoha podobných příspěvků z internetového fóra na stránkách www.amsterdam-shop.cz.

„El Padrino je opravdu KOUSEK pro zkušenějšího, ta radost z tohoto kousku je až překvapující, ale pokud nebudeš přespříliš horlivý ve sběratelství a nevystavíš si toho na poprvé moc, dá se to v pohodě zvládnout. Zvláštní zkušenosti, dej na radu přítele, i málo je dost, takže moc nepřetěžovat poličku, ať ti to nerozbije vitrínu...a bacha do vitríny budeš tak dlouho koukat, až bude najednou ráno. Přeju mnoho skvělých sběratelských zážitků.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

Důkazem toho, že užívání tohoto slangu má především chránit majitele obchodů je i fakt, že nejvíc takto kódovaných výroků bylo k vidění konkrétně na fóru dříve kamenného obchodu Amsterdam Shop, kde je takovýmto stylem psána naprostá většina příspěvků. V menším měřítku se objeví přispěvatelé, kteří s tímto stylem konverzace nesouhlasí a požadují, aby mohli o užívání nových syntetických drog mluvit otevřeně.

„Je to fórum, na warezfórech v poklidu lidé postují odkazy na nelegální kopie filmů, hudby atd., a co vím tak s tím nikdo moc nedělá. Proč bysme si tu taky nemohli v klídku pokecat o drogách?“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

Většina návštěvníků tohoto fóra „sběratelský slang“ dodržuje a považují ho za zábavný a inovativní fenomén, který se k užívání nových syntetických drog váže.

„Konverzace stylem "sběratelská činnost" se mi náhodou zamlouvá.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„Lidi sory, ale stejně nechápu a nemůžu z toho, jaký komba se tu vymýšlí aby se "nenápadně" zamaskovalo to, k čemu si to každej kupuje. Mohli byste napsat, že el padrino tě překope jak perník když toho dáš dost, že z amsterdamu seš vyfajčenej na kár, kolik lajen čeho si mám dát abych měl stav takovej a makovej. Ale to bych přišel o zábavu, kterou podobnou na internetu těžko budete hledat.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

Je nutno zmínit, že podobný styl komunikace se objevuje i na jiných fórech, kde by se uživatelé nemuseli bát spojovat užívání látek pro lidskou spotřebu se jménem obchodu, a „sběratelský slang“ stále používají, přesto už však v podstatně menší míře. Na fóru www.amsterdam-shop.cz se objevovaly také příspěvky, které nebyly psány tzv. „sběratelským slangem“, což nasvědčuje tomu, že zde nefungovala cenzura provozovatelů fóra, která by nepohodlné příspěvky odstraňovala.

3.2. Motivace k užívání nových syntetických drog

Na základě výsledků realizovaného výzkumu je možno označit za základní faktor, který vede uživatele k vyzkoušení nových syntetických drog zvědavost uživatelů. Dostupnost, nízká cena látek a také jejich legálnost byly také jedním z faktorů, které přilákaly respondenty k vyzkoušení nových syntetických drog, tyto faktory byly i oceňovanou kvalitou ve srovnání s ilegálními drogami. Dalším z motivačních faktorů byla vnímaná čistota a kvalita užívaných látek. Jednotlivé faktory budou podrobněji analyzovány v následujících kapitolách.

3.2.1. Zvědavost

Osm z devíti respondentů polostrukturovaných rozhovorů uvedlo důvod, proč tyto látky vyzkoušeli, svou zvědavost a touhu poznat účinky těchto nových látek.

„T: A proč jsi se rozhodl to vyzkoušet?“

„Protože rád zkouším tyhle nové věci.“ (Erik, 27 let)

Za touhou vyzkoušet novou látku byl i zájem uživatelů o srovnání již známých účinků ilegálních drog s drogami novými a následné obohacení zkušeností s užíváním psychoaktivních látek.

„Protože jsem zkoušela MDMA, extáze s různými příměsemi a vždycky mě zajímaly psychotropní účinky zrovna těhleto látek a přišlo mi zajímavý vyzkoušet a porovnat těch známých a dostupných s těmadle novými.“ (Iveta, 28 let)

„Tak já celkem rád experimentuju jak s legálními tak nelegálními. A nemyslím, že bych s nimi experimentoval jako že bych si na nich nějak ujížděl, ale celkově mně to baví hledat tady tyhle různé rozdíly co v tom jsou.“ (Ben, 30 let)

„Důvodem bylo srovnání s normální ganjou.“ (fórum www.grower.cz, téma: Syntetické kanabinoidy z Polska či odjinud)

„Na facebooku se píše že je to o hodně silnější než ganja a proto mě to láká“ (fórum www.grower.cz, téma: Euphoria 2010)

Někteří uživatelé se rozhodli novou syntetickou drogu užít v situaci, kdy jim byla nabídnuta a doporučena jejich známými. I přesto, že zde hraje zásadní roli situační faktor, byla dle výpovědi respondentů rozhodující zvědavost uživatele, jaký účinek látka bude mít.

“No spíš to bylo o situaci, kdy se to jako přede mnou vlastně objevilo a kamarádi už to měli v sobě no. Ale už jsem o tom přemýšlela dýl, ale sama bych si to asi nekoupila. Byla to hlavně zvědavost, jestli to funguje a jak no.” (Hana, 26 let)

3.2.2. Nové syntetické drogy jsou snadno dostupné

Jednou z oceňovaných předností těchto látek je snadná dostupnost. Respondenti srovnávali dostupnost nových syntetických drog s ilegálními látkami. Z výpovědí uživatelů se dá odvodit, že možnost koupit si takovéto látky v obchodě a relativní spolehlivost toho, že výrobek bude k dostání, poskytoval jisté výhody oproti systému nakupování ilegálních látek přes prostředníky nebo od drogových dealerů.

„Tady tohlencto mi přišlo zajímavý vyloženě. Táhle jako že bych jel na párty, zastavil bych se v krámě, mohl bych si tady tohle pořídit, no a nemusel bych táhle řešit několik dní nějakou svou situaci kdoví s jakýma dealerama, kdoví co by mi támle prodal, jestli by mi vůbec něco prodal za tu cenu. Tady v tohdenctom si myslím, že to mělo trochu plus.“ (Ben, 30 let)

„Zážitky sběratele; budiž, zážitky... nejde mi teď o zážitky "zběratelské" ale o dostupnost...Na rovinu; na "nelegální val" jsem se (sprosté slovo), protože nemám náladu ho řešit s nezodpovědnýma, nespolehlivýma lidma... Proto je (byl) tenhle ten váš obchod zajímavější.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

Fakt, že dostupnost nových legálních drog hrála velkou roli v jejich popularitě, potvrzuje i to, že po legislativním zásahu se kamenné obchody uzavřely a užívané výrobky se již daly sehnat obtížně, nebo byly dostupné jen jejich alternativy a to pouze prostřednictvím nákupu přes internet, což snížilo vnímání snadné dostupnosti u uživatelů nových syntetických drog.

„Ne ne ani sem po nich teda nepátral, protože teď už je v podstatě jednodušší dostat se k těm nelegálním drogám.“ (Artur, 30 let)

3.2.3. Dobrý poměr ceny a množství

Cena byla považována za další kvalitu nových syntetických drog. Poměr ceny a množství nabízených produktů byl jejich uživateli většinou hodnocen pozitivně.

„Bylo to levný a bylo toho velký množství.“ (Artur, 30 let)

„Hele já tam občas zajdu. A zkušenost mám jen s něčím na styl konopí a s něčím na styl peří. A ty jejich produkty co jsem tak slyšela o těch ostatních, je to docela dobře stávek a tak. A celkově, i dobře cenově to vyjde.“ (fórum www.dropin.cz, sekce Vaše zkušenosti a příběhy, téma ..Amsterdam Shop..)

„Cenově si myslím, že to bylo výhodnější určitě než nelegální drogy.“ (Erik, 27 let)

Poměr ceny a kvality se lišil u jednotlivých látek. Látky označované za silné stimulanty, jako například produkt El Padrino, měly dobrý poměr ceny a kvality pro uživatele.

„Taky mám nutkání se s vámi sběrateli podělit o můj zážitek s padrinem. No a jako nejlepší! (...) Je to pecka, to bez diskuze. Navíc poměr cena/výkon je dokonalejší, si myslím, že jedna lajna mě vyšla max na 20 Kč.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

Některé diskutované látky byly slabší a bylo potřeba užívat většího množství. V tomto případě poměr ceny a množství nehrál tak důležitou roli a můžeme říct, že uživatelé hodnotí vhodnější indikátor a to poměr ceny a kvality, nebo poměr ceny a výkonu. Častěji byly z tohoto hlediska látky s krátkodobým účinkem hodnoceny negativněji, a to i vzhledem k parametrům jaké nabízely nelegální alternativy.

„Takže jsem zkusil EX - hned na začátek musím říct, že to je hodně ale hodně decentní. Nejdřív jsem si dal řekněme opatrné pokoukání (asi jak jsem zvyklý z mňaumňau). Čekám půl hodky, hodku....a nic. Takže jsem to osolil a vystavil krásný pohled na mezistátní dálnici. Pak se už začalo něco dít. (...). Bohužel za chvíli (cca hodina) bylo zkrámováno a musel jsem dát další dálnici. (...) Jinak bohužel musím konstatovat, že poměr cena výkon je u tohoto dost nevýhodnej. Aby to něco dělalo musí člověk to 0.25g balení vyžrat max ve 3 lizdních pruzích a za 3 hodiny ende. Čekal jsem teda o dost víc.“ (fórum www.amsterdamshop.cz)

„Tak jak u kterých, u Padirna stačilo málo a měli jste opravdu vystaráno, tam se to asi vyplatilo. No a u toho Ex by člověk musel zkonsumovat tak celý gram aby z toho něco měl, takže to už bych si radši koupila čistou MDMA a radosti by bylo víc, no rozhodně.“ (Jitka, 28 let)

3.2.4. Je to legální

Legálnost celého fenoménu měla pozitivní přínos pro všechny respondenty polostrukturovaných rozhovorů. Oceňovali, že se nemuseli obávat trestního postihu, spojeného ať už s nákupem, nebo užíváním konkrétní látky.

„Výhodu..tak bylo to bezproblémový prodej v blízkosti mého bydliště a cena a vůbec taky беру to tak, že je to beztrestný, což jakoby s tím souvisí, že se člověk nemusí nijak jakoby hlídat.“ (Artur, 30 let)

I návštěvníci internetových diskuzních fór oceňovali legálnost celého fenoménu. Ve srovnání s tím, jak byli zvyklí nakupovat ilegální drogy byla pro ně tato zkušenost velmi překvapivá.

„V březnu jsem zažil něco neuvěřitelného. Přišel jsem do obchodu a koupil tam tvrdou drogu. Bez vyptávání, na hlavní třídě v centru Prahy a hlavně zcela legálně.“ (www.rotterm88.blogspot.cz)

„Tak to by mě vůbec nenapadlo, za celou moji chem. zkušenost, že si jednou pro dobrou imitaci nelegální drogy, si budu moct zajít do obchodu..A legal.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

3.2.5. Jsou kvalitní a čisté

Subjektivně vnímaná čistota a kvalita látky může být jedním z faktorů, který motivuje k užívání nových syntetických drog. Někteří uživatelé považují legálně vyráběné látky za čisté a kvalitní. Čistota samotné látky může být uživateli spojována s větší bezpečností.

„Akorát velkou výhodou na tom vidím to, že dokud je to tak nějak pololegální, asi má člověk šanci narazit na docela asi laboratorní kvalitu a čistotu.“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

„...ale prej je to nejlepší legal vůbec. AS (pozn. Amsterdam Shop) prodává v čistý formě.“ (fórum www.lide.cz, téma: Amsterdam Shop)

„No abych řekl pravdu, tak v podstatě..Nějakým způsobem jsem tušil, že oni jedou tu výrobu tak, že je to čisté. A to člověka aspoň trochu uklidní ta čistota.“ (Cecil, 35 let)

3.3. Informace o nových syntetických drogách.

Jak již bylo uvedeno v teoretické části této práce, informace o nových syntetických drogách jsou pro jejich uživatele relativně omezené. V této kapitole jsou prezentovány výsledky výzkumu vztahující se k tématu čerpání a poskytování informací o užívaných produktech a jejich vztahu vzhledem k ovlivnění vnímání rizikovosti nových syntetických drog. Prezentovány jsou také závěry, které naznačují, že informace jsou uživateli využívány k minimalizaci rizik i maximalizaci účinků nových syntetických drog.

3.3.1. Zdroje informací o nových syntetických látkách

Jedna z výzkumných otázek si kladla za cíl, dozvědět se, jak zjišťují uživatelé tzv. “legal highs” informace o látkách, které užívají nebo hodlat užívají.

3.3.1.1. Zdroje informací – kamarádi a známí

Respondenti polostrukturovaných rozhovorů se dozvěděli o možnosti koupit nové syntetické drogy z okruhu svých přátel a známých, pak také z internetu a dále dle informací z médií. Všichni respondenti měli alespoň základní informace o výrobku, který se rozhodli užít. Jako dobrý zdroj informací o těchto látkách posloužily uživatelům výpovědi jejich přátel a známých, kteří jim buď drogu doporučovali, nebo ji přímo vyzkoušeli.

„To bylo těžký no, daný tou situací. Předem jsem o tom v podstatě nevěděla vůbec nic, jen to co mi ti kamarádi řekli. Oni si četli něco na těch fórech, taky jsme si to tam pročetli a smáli se u toho. A zeptala jsem se, jak se cejtěj, oni řekli že zvláštně no.“ (Hana, 26 let)

Často jsou výpovědi přátel jediným možným zdrojem informací, přesto alespoň minimum zpráv o tom, jak droga působí, nebo jaká mají být očekávání si uživatelé zjišťují.

„Tak on mi to nabídl, moc jsem o tom neslyšela a říkal, že to má skvělej nájezd. Měla jsem trochu popito a tak jsem si nebyla jistá jestli chci něco zkoušet, ale on říkal, že je to v pohodě a jiný drogy jsme neměli, tak jsem do toho šla.“ (Jitka, 28 let)

3.3.1.2. Zdroj informací - internet

Sedm z devíti respondentů polostrukturovaných rozhovorů využívalo informace z internetu a internetových fór.

“Byli jsme se podívat na fóra ještě před prvním vyzkoušením. Fórum přímo pod Amsterdam Shopem.” (Gita, 29 let)

“No (souhlasně), zjišťoval jsem si na internetu, všechno možný zase nezkouším jenom tak něco. (Ben, 30 let)

T: Můžu se jenom zeptat jak vypadalo to hledání těch informací?

Bylo tam hodně, bylo to tam takový třesutý tým, že jsem si zadal tamhle dejme tomu jeden název nějakého výrobku, vyjela mi spousta různých odkazů a zjistil jsem, která látka by v tom mohla zhruba být obsažená. A četl sem si támhle spousty různých konverzací. A díky tomu sem támhle vysledoval co by tam teda mohlo teoreticky být a nemuselo, tak podle toho jsem v podstatě hledal, takže ne že by to bylo tak nějak..byl to takový běh na dlouhou trať, jak se říká.” (Ben, 30 let)

Členové internetových diskuzních fór si navzájem poskytují informace o diskutovaných látkách a produktech. Tento druh informací bývá v naprosté většině založený na vlastní zkušenosti uživatelů a návštěvníci často podávají reporty o užití konkrétních látek. Zkušenosti jsou rovněž nejčastěji požadovanou informací, kterou návštěvníci internetových fór vyhledávají.

„Zdravím všechny sběratele, co se týče zdejších produktů, žádné jsem zatím nezkoušel, ale rád bych začal sbírat něco, co se nejvíce podobá extázi, resp. čisté MDMA pro navození nálady a společné večery s přítelkyní. Budu rád, když se k tomu vyjádří co nejvíce sběratelů, kteří už s tím mají zkušenost.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„Hmm, si asi pořídím tak unci, zaexperimentuju s různýma dávkama a dám report ;)“ (fórum www.nyx.cz, téma: Jemné a legální změny vědomí)

Informace zveřejňované návštěvníky na internetových fórech nemusí být založeny na vlastní zkušenosti, ale také se jedná o reprodukce zkušeností jiných lidí nebo údajů, které se

dozvěděli z médií, jiných diskuzních fór a zájmových stránek věnovaných drogám. Informace návštěvníci zprostředkovávají ve psané podobě, čímž je přeformulují a často kombinují více zdrojů dohromady, čímž jim dodávají subjektivní zabarvení.

„Zrovna nedávno byl na novinkách článek o někom, kdo si dal JWH 018 a JWH 250. Sousedé slyšeli jen jeho "nelidský křik". Co jsem tak zkoumal, zvláště u JWH018 se lehce předávkuje (představit si to můžete jako nějaký ten půl až litřík toho nejkvalitnějšího mléka z palic). JWH250 se prý více podobá nějaké gaučové indice a je mnohem slabší než ďábelské JWH018. Tyto a další JWH byly vyvinuty farmaceutickým průmyslem někdy v 70letech s tím, že chtěli stvořit chemicky ekvivalent trávy bez žádných účinků na psychiku(žádná zhulenost),bohužel něco takového asi ani není možné,tak tu máme syntetické THC v tisíckrát potentnější formě než přírodní originál. Nedivil bych se kdyby se občas někde objevila nějaká shit travka popráškovaná třeba JWH250 a nerozeznáte to účinkama od nějakého lepšího modýlku s velkým procentem thc.“ (fórum www.grower.cz, téma: Syntetické kanabinoidy z Poska či odjinud)

Nežřídko sdílejí návštěvníci internetových fór pouhé odkazy na internetové stránky, kde informace čerpali. Odkazy na zahraniční diskuzní fóra jsou celkem častá a podle návštěvníků českých internetových fór jsou často lepším a obsáhlejším zdrojem informací o nových syntetických drogách.

„Pořídte si google chrome prohlížeč. Má v sobě překladač stránek. A koukněte sem <http://www.drugs-forum.com/forum/showthread.php?t=82699&highlight=4-fa>,je to neuvěřitelná studnice informací. Tak takhle sme to v česku ještě nerozjeli :))) musíme se učit.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz, téma: Amsterdam Shop)

3.3.2. Oficiální informace nepovažují za důvěryhodné

Internet a výpovědi přátel a známých považují uživatelé za spolehlivější zdroje informací, nežli oficiální zdroje informací, jako jsou média.

„Tak jako na internetu, ten mi pomohl zejména. Protože ve sdělovacích prostředcích, tam to bylo jen takový zmíněný a samozřejmě zkreslený na to aby to bylo nějakým způsobem relevantní, takže jako hlavně internet a pak už jsme si vyměňovali zkušenosti s lidmi, známými kteří to taky vyzkoušeli.“ (Artur, 30 let)

Informace pocházející od odborné veřejnosti a služeb pro uživatele návykových látek považují za nedostatečné a celkem považují malou informovanost a malý objem dostupných informací o nových syntetických látkách za rizikový.

„Protože nejhorší na tom bylo to nevědomí, protože i my jsme nevěděli, ačkoliv jsme se snažili celkem aktivně zjišťovat informace, tak ty fóra nestačily. A ještě bych třeba dodala, že jsme podali s kamarádem dotaz do drogové poradny, nevím jestli to byla extáze nebo XTC poradna. Chtěli jsme vyloženě vědět, co je to za látky a taky to prostě nebylo jistý. Nevěděli jaké to jsou látky.“ (Gita, 29 let)

3.3.3. Výrobci informace neudávají protože se chrání

Poskytnout více informací o produktech byl také jedním z požadavků na výrobce a prodejce, který by mohl zlepšit bezpečnost nabízených výrobků. Informace, které respondentům Zároveň však panuje obava, že v této situaci prodejci nemohou takovéto informace poskytovat, neboť se chrání před případným postihem.

„Ale jeví se to tak, že tam prodávají syntetický náhražky běžných drog. Protože předstírají, že to "není pro lidskou spotřebu", nedozvíš se pořádně, co kupuješ, ani jak s tím zacházet, což je podle mě docela průšvih.“ (fórum www.nyx.cz, téma: Jemné a legální změny vědomí)

„T: Co by mohli prodejci nových syntetických drog udělat více pro bezpečnost svých produktů?“

Tak měli by, než přijdou na trh, tak by mohli nějakým způsobem jako víc informovat veřejnost nebo dát k dispozici nějaké informace. I když třeba jako je jasný že to neudělaj, protože tím by samozřejmě jako nahrávali zase těm zákonodárným a policejním složkám, takže tam je to asi začarovanej kruh. Takže stejně tam víc těch informací asi nebude, a oni nic nepustí. Protože mají zájem na tom, aby se to rychle prodalo, než se to zakáže.“ (Artur, 30 let)

Fakt, že prodejci se chrání před případným postihem potvrzují i zkušenosti uživatelů, kteří nakupovali nové syntetické drogy v kamenném obchodě. Personál obchodu byl popisován jako mladý, příjemný a komunikativní. Přesto však neposkytoval konkrétní informace o jednotlivých výrobcích ani se nezmínili o tom, že by se daly použít jako návykové látky. Striktně se drželi konceptu, že prodávají sběratelské předměty, které slouží pouze k vystavování a ne ke konzumaci.

„Ta situace vždycky v podstatě, zaměřím se na ten Amsterdam Shop jo, ta byla jakože daná, protože tam byli na to vycvičení. Prodávali to jako reklamní předmět a tam ty podmínky ti prodavači měli striktní. Takže opravdu to prodávali jako sběratelský předmět, že to je Ex. Takže když se člověk zeptal, že chce mňau mňau, tak řekli: Nevím, tady máme jenom sběratelský předměty. Takže se k tomu musel člověk dopátrat nějak sám, že co je co.“ (Cecil, 35 let)

I když byli prodavači svázáni tímto konceptem, mohli zprostředkovat alespoň nějaké informace a případně upozornit zákazníky na možná nebezpečí plynoucí z neopatrného užívání nabízených výrobků. Informace však byly kódovány pomocí takzvaného „sběratelského slangu“ používaného na internetových fórech.

„Kolikrát sem se i ptal, většina většinou teda nesměli sdělovat nic, protože byly skutečně sběratelský předměty přitom sme věděli jako že ne. Ale šlo spíš jako o to, že zase dbali možná na to bezpečí, takže sdělovali lidem na co si takhle dát pozor.. (Ben, 30 let)

T: Jak to třeba vypadá, jako co ti říkali?

Většinou jako že tady tento vzorek může být vystavený jo a může být vidět úplně hrozně moc, tak bysme si na to měli dávat pozor, jo? Bylo to takový jako v těch jejich frázích, který mohli hlavně používat, samozřejmě člověk neřekl jako „je to hrozně silný“ jo ale jako „je to vidět z mnoha úhlů aůůů“ a většinou to člověk pochopil.“ (Ben, 30 let)

3.3.4. Jaké informace by výrobci měli poskytovat?

Za základní informaci, která uživatelům od výrobců chybí je složení prodávaných výrobků. Již samotná informace o obsahu aktivní látky by mohla přinést dostatečné informace pro snížení výskytu případných rizik spojených s užíváním konkrétního výrobku.

„No ono by v podstatě stačilo, aby tam řekli složení.“ (Gita, 29 let)

„No tak kdyby člověk věděl, co to vlastně obsahuje, tak by si aspoň mohl zjistit nějaký informace o účincích té konkrétní chemikálie, který jsou na internetu už víceméně zmapovaný, to by bylo určitě velký plus“ (Jitka, 28 let)

Uživatelé se domnívají, že kdyby výrobci uvedli složení prodávaného výrobku, přispěli by tím k bezpečnosti užívání nových syntetických drog.

*„Zdravím, napadá vás někoho, jaká látka či směs by mohla být v El Padrino? Podle reakcí se toho na jednu stranu dost bojím, na druhou mě to dost láká. Myslím, že prodejce je stejně nezodpovědný jako kdejaký dealer. Když je to legální, tak proč kur*a nemůžou napsat, co přesně to obsahuje, účinky + nějaké bezpečnostní pokyny?!“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)*

„Stačilo by místo nějakého "El Padrino" napsat opravdový název, že se to v žádném případě nesmí konzumovat a pak pokračovat tím, co to udělá, když to náhodou zkonzumujete.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„Celkově to na mně dělá dojem, že pokud člověk chce tyhle alternativní drogy, je daleko vhodnější a bezpečnější koupit si je z nějakého online obchodu, který aspoň trochu poctivě uvádí, co to je a k čemu to je (ideálně chemické názvy složek, aby si uživatel mohl informace vygooglit sám, ne kecy typu "složení: ketony" nebo "dvě tajné bylinné složky"). Nebo nakoupit v nějaké zemi, kde fungují serióznější smartshopy, kde se normálně počítá s tím, že produkt bude užíván vnitřně, a prodávající k tomu člověka přiměřeně informuje (např. v Holandsku:).“ (fórum www.nyx.cz, téma: Jemné a legální změny vědomí)

Dále si uživatelé myslí, že výrobky by byly bezpečnější, kdyby výrobci uvedli účinky látky, které mohou očekávat, případné možné nežádoucí účinky, doporučené dávkování, nebezpečné kombinace s jinými návykovými látkami a dlouhodobé účinky, které látka může způsobit. Za vhodné také považují uvést případný postup při komplikacích a jak snížit rizika toho, aby se komplikace spojené s užitím nevyskytly.

„No a aby uvedli samozřejmě ty účinky co od toho lidi můžou čekat, ale i ty negativní. Případně jak jako ty rizika eliminovat já nevím stejně jako v případě nelegálních drog. Takže přísun vody, vitamínů a čerstvého vzduchu a tydlety parády. Také snížení těch

rizik a případně taky nebezpečí při dlouhodobým užívání. Asi o tomletom informovat. Taky kolik by si člověk měl dát a na co by si měl dát pozor. Případně jako míchání s jinými látkama.“ (Artur, 30 let)

„No to každopádně, to je samozřejmě na prvním místě, aby člověk věděl jakoby do čeho jde, co od toho čekat a co v tom je, popřípadě kdyby se mu nedej bože něco stalo, tak aby prostě jako třeba lékaři byli v obraze co ten člověk v sobě má vlastně.“ (Erik, 27 let)

3.3.5. Informace z internetu čerpám, ale do diskuzí se nezapojuji

Informace o nových syntetických drogách se šíří komunitou uživatelů. Zajímavé je, že i když informace o těchto látkách uživatelé často vyhledávají na internetu, nebo diskuzních fórech nemají tendenci se po případných zkušenostech s látkou do nich zapojovat se svými příspěvky. Tento jev pomohly odhalit polostrukturované rozhovory s uživateli nových syntetických drog, kdy většina z nich uvedla, že nemají potřebu své zkušenosti sdílet na internetu.

„Na internetové fórum jsem se určitě nepřipojovala, nezapojovala jsem se tam do diskuze, ani jsem se tam potom nevracela.“ (Gita, 29 let)

„Tudleto ne, protože, ani jsem nikoho nevaroval, ani jsem nikoho k tomu nenabádal, takže prostě to ať si každý jede ze svého..“ (Artur, 30 let)

Nejčastěji sdíleli respondenti své zkušenosti přímo s přáteli a známými. Buď alespoň s těmi se kterými drogy užívali, nebo se známými, kteří by tyto látky mohli chtít vyzkoušet.

„Při té intoxikaci jsem to sdělila těm nejbližším, ale že bych to poslala nějak dál, to rozhodně ne tadytu informaci.“ (Gita, 29 let)

Tři respondenti uvedli, že se do internetových fór zapojovali nebo alespoň prostřednictvím internetu své zkušenosti sdíleli.

„T: Sdílela jsi potom svoje zkušenosti? Říkala jsi o tom?“

Ano! Odradit. Všechny. (Iveta, 28 let)

T: A bylo to spíš jako verbálně nebo ses třeba i zapojovala do těch internetových diskuzí?“

Zapojila! (Iveta, 28 let)

T: Takže jsi tam napsala nějaký varování?“

Ano.“ (Iveta, 28 let)

3.3.6. Informace sloužící k maximalizaci užítu z nových syntetických drog

Nové syntetické drogy mohou nejenom překvapit silnými účinky, ale také uživatele zklamat nedostatečným účinkem. Proto je i velká část diskuzí věnována radám a tipům, jak zkušenosti s konkrétní látkou co nejlépe vylepšit a tím maximalizovat účinek daných výrobků.

3.3.6.1. Jiný způsob užití látky

Lepších a kvalitnějších účinků se dá dosáhnout změnami ve způsobu užívání nových syntetických drog.

U šalvěje divotvorné bývá často diskutováno, zdali je lepší užít látku smotanou do cigarety ve formě klasického jointu, nebo zdali je lepší užít ji prostřednictvím vaporizéru, vodní dýmky nebo tzv. bongu. Zkušenými uživateli je doporučováno použití vaporizéru, nebo jiné způsoby, které maximalizují teplotu při zapálení šalvěje. Doporučení zakládají na tvrzení, že pro maximalizaci jejích účinku, potřebuje být šalvěj zahřána na vysokou teplotu, aby se mohly uvolnit aktivní látky.

„Tak mě ani 20x (pozn. dvacetkrát koncentrovaný extrakt) bez tryskového zapalovače nefungovalo. Jakože něco člověk pocítil, ale šalvěj si mne nikdy nevzala, když jsem ji dostatečně nenažhvil.“ (fórum www.nyx.cz, téma: Jemné a legální změny vědomí)

„Nejlíp sehnat vaporizér nebo aspoň bong.“ (fórum www.nyx.cz, téma: Jemné a legální změny vědomí)

Některé nové syntetické drogy poskytují slabší a krátkodobě působící účinky, kvůli jejichž znovuvyvolání musí být látka užívána velmi často. Pro zefektivnění síly takových výrobků uživatelé doporučují orální aplikaci, kterou popisují jako efektivní a delší.

„Konkrétně u mefedronu bych řekl, že orální aplikace je o něco efektivnější než šňupání...Navíc zůstává dost dlouho v rypáku, na druhou stranu ho ten rypák tak přišerně nevypálí jako to umí běžné párně (pozn. pervitin), u které ho si zabřečíš :)))“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

„Orální aplikace u všech látek má takovej řekl bych jemnější pozvolnější a delší stav, rozpustit v pití, nebo do kapsle a je to. Já taky dřív většinou všechno prostě cpal do nosu.“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

Dalším důvodem, proč uživatelé preferují orální užití je nepříjemný pocit pálení v nose, který s intranasální aplikací souvisí. Tento pocit se umocňuje zvláště u látek s krátkodobým účinkem, kdy je nutné aplikovat často ve větších dávkách.

„Myslíš, že orální požití by bylo lepší? Docela mě odrazuje, rvát si gram do dutin.“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

Přesto má intranasální aplikace své zastánce a to především díky větší intenzitě účinku, na který je potřeba menší dávky než v případě orálního užití. Oceňován bývá i rychlý intenzivní nástup účinku, tzv. nájezd, kteří uživatelé na užívání psychoaktivních látek oceňují.

„Upřímně řečeno mi přijde, že to s tou efektivitou při šňupání a orálním užití vyjde relativně na stejno. Dávka 250mg orálně mi většinou navodí silný euforický stav na cca 1,5 až 2 hodiny (od doby co to naběhne). V podstatě stejně silný stav mi přitom dokáže navodit dávka 125mg užitá šňupnutím, akorát, že to pak trvá poloviční dobu (možná o trošičku míň), takže asi 45min. To orální užití má ale výhodu, že když se na to pak chlastá a hulí, tak mi přijde, že to ten stav ještě víc prodlužuje (až třeba na 3 hodiny). To se při šňupání děje v menší míře, ale zas to má výhodu toho nájezdu, kterej bývá někdy fakt hodně pěkněj.“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

3.3.6.2. Kombinace s jinými psychoaktivními látkami

V některých případech může užívání dalších psychoaktivních látek vyvolat intenzivnější účinky nových syntetických drog. Pozitivní zkušenosti s různými kombinacemi se také stávají předmětem diskuzí uživatelů.

„Když se na to pak chlastá a hulí, tak mi přijde, že to ten stav ještě víc prodlužuje (až třeba na 3 hodiny).“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

„Pravda, při užití 300mg (pozn. mefedronu) v kombinaci s alkoholem mi opravdu euforicky bylo... samotný mefedron mi spíš dělal negativní stavy (čistá stimulace, nervozita), ale velmi krátký účinek.“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

„Jo a pokud si předtím dáte kafe tak je ten stav téměř totožný s pervitinem řek bych dokonce lepší...tuhle zkušenost píšu jako dlouholetý uživatel pervitinu(...)každopádně je to slabší než pervitin, v pohodě jsem nato hulil ganju s chlastem jsem to ale nekombinoval...nejvíc se mi to líbilo v kombinaci s tou kávou, to byl ten stav dokonalý.“ (www.liitten-alone.blog.cz, diskuze k článku Mefedron)

3.3.7. Informace sloužící k minimalizaci rizik

Na základě nepříjemných zkušeností s účinky nových syntetických drog se objevují doporučení uživatelů, jak se případným negativním účinkům spojených s užíváním vyhnout.

3.3.7.1. Menší množství je bezpečnější

Nejčastěji, a to ve většině případů, nedoporučují zkušenější uživatelé užití většího množství nové syntetické drogy. Preferují začít s malou dávkou látky a po seznámení se s účinky případně užít více. U velmi silných látek doporučují malé dávky a varují před negativními účinky látky spojených s užitím většího množství.

„Dával jsem to s kámošem, který má zkušenost i s P (já ne) a celkem z toho nechápal, účinky prý podobné. Ale fakt pozor na to dávkování. Vždy můžeš dát víc, ale míň už ne.“

Což nám se zrovna vymstilo. Já měl příznaky, které podle internetu bylo na volání rychlé, naštěstí jsem to přežil i bez toho. No a ten kámoš dopadnul podobně + ještě týden měl křeče v břiše“ (fórum www.lide.cz, téma: Amsterdam Shop)

„Ale bacha na to, že účinek se dostaví za delší dobu, tudíž nervat do sebe další, aby ses nějak nepřekonpul... prostě opravdu počkat...“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

„Takže doporučuji začínat na hodně malých dávkách, počkat tak 20 minut, abyste viděli, co se děje, a pak podle potřeby zvyšovat opět ve velmi malých dávkách. Buďte maximálně opatrní a lidem s problémy se srdcem bych doporučoval to ani vůbec nezkoušet“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

Uživatelé, kteří mají o recenzovanou látku zájem a do fór se zapojují, mají tendenci doporučení zkušenějších uživatelů dodržovat. Doporučené množství látky k užití je také hned po složení produktu nejčastější informací, kterou spotřebitelé od výrobců postrádají.

„Děkuji moc za radu dneska to asi prubnu hlavně děkuji, že jsi upozornil na to ať to nevystavuju celý. By mě ani nenapadlo to púlit, ale po tvý radě budu. „(fórum www.lide.cz, téma: Amsterdam Shop)

„Souhlasim s názorem, že by mělo být na obalu napsáno, kolik je „doporučená maximální dávka“ při "naaahodném požití" nebo tak nějak. Kdybych si nečetla příspěvky týkající se Padrina na tomto fóru, tak bych taky absolutně netušila a snadno by se mohlo stát, že bych to přepískla.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

3.3.7.2. Nekombinovat nové syntetické drogy s jinými psychoaktivními látkami a navzájem

Dalším doporučením zkušenějších uživatelů je nemíchat nové syntetické drogy s jinými látkami, nebo navzájem. Varují před nevyzpytatelností následných účinků.

„Jinak беру antidepresiva a když si dám, tak raději svoje tablety v daný den vynechám, aby to v hlavě neudělalo nějaký bordel. Já jsem opatrnější.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„Hlavní je pořád dodržovat pitný režim a nekombinovat s jinými drogami ani s marihuanou!“ (www.litten-alone.blog.cz, diskuze k článku Mefedron)

„Nikomu nedoporučuji aby jakékoliv produkty míchal.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

3.3.7.3. Zjistit si informace o užívaných látkách

Jako další způsob jak zabránit nežádoucím účinkům látek doporučují uživatelé zjistit si co nejvíce informací o zkušenostech od ostatních uživatelů, případně zjistit jaké je složení látky. Dostatek informací o povaze užívané látky, případně znalost jejího složení tak považují za důležitý faktor, který může snížit výskyt rizik spojených s užíváním nových syntetických drog.

„A droga sama o sobě není špatná, problém je ve vás. Máte si na ní věci zjistit a ne si užívat bez vědění příčiny, proč se to děje.“ (www.litten-alone.blog.cz, diskuze k článku Mefedron)

„Značek, co šlapou, existuje spousta. Je otázka, jak jinak ještě definuješ kvalitu. Například šlape spousta chemických stimulačních látek, které mají řadu rizik, záleží, co je pro tebe přijatelné, jakou kombinaci cena-výkon si přeješ(...), ale doporučila bych kupovat pokud možno jen od výrobce, který zveřejňuje účinnou látku, a podívat se předem na net, co to je a jaké to má možné interakce s dalšími věcmi, rizika, atd.. Nebo pokud tedy látku neznáš, tak si alespoň vygooglit zkušenosti různých lidí s tím konkrétním produktem.“ (fórum www.nyx.cz, téma: Jemné a legální změny vědomí)

3.3.7.4. Setting může mít vliv na výskyt negativních účinků

Uživatelé také upozorňují na důležitost výběru místa a setu a settingu užití. Nepříjemné zkušenosti s drogou mohou být ovlivněny i případnou nepohodou uživatele v prostředí, kde se musí kontrolovat a obává se reakce ostatních lidí.

„Proto pokud to budeš zkoušet, tak hlavně hodně dbej na výběr místa. Osobně jsem třeba ještě nepřišel na to jaký místo by bylo ideální, ale nejlíp asi něco kde by ses mohl válet po zemi, mávat rukama a křičet a nebyl by tam nikdo, komu by to přišlo divný.“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

3.3.8. Doporučení nebo nedoporučení konkrétního produktu

Uživatelé nových syntetických drog na základě svých zkušeností doporučují konkrétní látku či naopak odrazují ostatní uživatele od její konzumace.

„Kupte si El padrino, ten nezklame.“ (fórum www.amsterdamshop.cz)

„Po odmice popíšu zážitky z El Padrina tzv. dvojky. Dle mého názoru se jedná o nejlepší a jediný opravdu aspoň z části fungující sběratelský předmět. Svému předchůdci se však nevyrovná. Stav je více euforický a o dost kratší je i doba po kterou funguje. Osobně bych ho nedoporučil.“ (www.rotterm88.blogspot.cz)

3.3.8.1. Internetová diskuzní fóra slouží jako „poradna“

Internetová diskuzní fóra mohou sloužit svým návštěvníkům i jako jakási „poradna“. Nezkušení návštěvníci se ptají zkušených uživatelů, jaké látky, by jim doporučili k užití. Své dotazy často i specifikují požadovanými účinky, které vyhledávají. Snaží se tím tak zmírnit případná rizika spojená s užitím nových látek, jejichž účinky neznají.

„Dotaz: Ahoj, rád bych vyzkoušel nějaký ten sběratelský výrobek. Ale nikdy sem nic takového podobného nezkoušel(...). Proto sem se chtěl zeptat jaký sběratelský výrobek byste mi doporučili? Rád bych zkusil něco, abych mel za jakékoliv situaci (setting) dobrou náladu.... pro některé, co mě nechápou dám příklad: když má člověk těžké deprese (neříkám, že mám deprese) , tak bych chtěl vědět jesi by ten člověk byl po užití dané látky ještě více psychicky v prdeli. Jo a chci aby účinky té látky kterou mi napíšete trvaly nejlíp tak 1-2 hodiny....prostě chvilku...ne nějakou nehoráznou nakopávačku po které nebudu spát 2 dny.....a můžete napsat i bylinky nejenom energy výrobky“

Odpověď: Vím co hledáš zkus Triangle.....z toho budeš šťastný spokojený tři hodiny a pak ti to zmizí a ani si toho nevšimneš:) molekula štěstí:)" (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„Dotaz: Co by bylo asi tak nejlepší, kdybych chtěl něco stimulujícího + trochu euforie?“

Odpověď: Pokud chceš nějaký stimulant, tak na úplnej začátek by podle mě byl nejlepší mefedron.“ (fórum www.lide.cz, téma Drogy a jak to vidíme my)

3.3.9. Varování

Uživatelé mají po negativní zkušenosti s konkrétní látkou tendenci ostatní uživatele od jejich konzumace odradit a varovat před případnými neočekávanými účinky, které se mohou po požití vyskytnout.

„Lidi prosím, kdo jste slabší povahy, neužívejte nikdy žádné látky. Funky není pro slabší povahy. Můj kamarád (41 let) má něco za sebou co se czech made p(pozn. pervitin) týče, ovšem teď asi z více než desetiletou pauzou. Objednal si 5x Funky, které přišlo ve čtvrtek, do té doby naprosto normální člověk. Dneska tj. po třech dnech vypadá jako by jel v kuse několik let, ty pohyby, ta koktavá mluva a ty (sprosté slovo) co mele... sem přesvědčený, že jak mu to dojde a on se konečně pořádně vyspí tak bude zase normální. Momentálně se, ale nechal naprosto pohltnout. Za ty tři dny už zná Funky polovina feťáků ze čtvrti a on pořád jenom sedí v non-stopu, dává na baru lajnu za lajnou a napadají ho pičoviny. Lidi rozmyslete si jestli na to máte, protože, sem si toho člověka nikdy takhle nedovedl představit a on teď vypadá jako kdyby smažil několik let.“ (fórum www.lide.cz, téma: Amsterdam Shop)

„No, varoval sem dost lidí okolo sebe, který jsou jakoby na tom stejně jako já, tak sem je prostě chtěl varovat, aby opatrně teda, když už si tohle to koupěj.“ (Erik, 27 let)

3.4. Užívání nových syntetických drog

3.4.1. Výběr výrobku

3.4.1.1. Výběr výrobku podle podobnosti s již vyzkoušenými nelegálními látkami

Škála výrobků nových syntetických drog je velmi široká a jejich uživatelé si vybírají konkrétní výrobky podle účinků, které vyvolávají. Jelikož měli všichni respondenti zkušenosti s nelegálními návykovými látkami, zvolili si výrobek o kterém se dozvěděli, že napodobuje účinky jimi preferovaných nelegálních drog.

“Ano, ano samozřejmě, sem si ho vybrali i na základě toho, že jeho účinky byly srovnány s českou ilegální drogou jménem pervitin.” (Artur, 30 let)

“Byl to vyložené tip, že to má mít podobné účinky jako metamfetamin” (Gita, 29 let)

I návštěvníci internetových diskuzních fór vyhledávali výrobky na základě podobnosti s jinými ilegálními drogami.

„Já se pod téma názvama nevyznám. Nevíte, co se tak podobá Pčku(pozn. pervitin)? Víím, že funky, ale tady to nemaj.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„Zdravím všechny sběratele, co se týče zdejších produktů, žádné jsem zatím nezkoušel, ale rád bych začal sbírat něco, co se nejvíce podobá extázi, resp. čisté MDMA pro navození nálady a společné večery s přítelkyní.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

K vnímání podobnosti konkrétního produktu s ilegální drogou mohly uživatele přivést i názvy prodáváných výrobků.

„Jo, ehm, no tak El Padrino, vzhledem k tomu, že se říká o perníku já nevím perník, pedro, tak El Padrino, tak asi podle toho.“ (Erik, 27 let)

3.4.1.2. Výběr výrobku na základě obsahu známé látky

Výrobky byly také respondenty vybírány na základě toho, že údajně obsahovaly konkrétní látku. Jednalo se nejčastěji o mefedron, jehož účinky byly již v tuto dobu celkem známy a nabízely celkem zajímavý profil, opět přirovnávaný k účinkům některých nelegálních látek se kterými respondenti měli také zkušenosti.

“No te Ex, že jo. To byl jakoby ten čistý mefedron v podstatě. (...) Protože člověk měl to srovnání jenom jako s tím pervitinem a ještě člověk znal tu extázi. Teda účinek extáze, jako asi MDMA, takže hledal něco mezi tím, co to spojuje. A opravdu u toho mefedronu je to tam postaveno mezi tyhle látky. Mezi tu extázi a pervitin.” (Cecil, 35 let)

Někteří respondenti si výrobky vybírali podle všeobecných účinků, které vyhledávali a preferovali.

„T: Podle čeho sis vybral zrovna tuhleto látku?

Podle očekávaných účinků. Ty byly de facto stimulační a vybral sem si tento výrobek proto, že ty účinky byly označovány jako právě ty stimulační (smích). Takže de facto nejsilnější.” (Artur, 30 let)

3.4.1.3. Náhodný výběr

Někteří respondenti polostrukturovaných rozhovorů, kteří zkoušeli více než tři výrobky, prozkoumávali nové syntetické látky za účelem zjištění účinků, jaké na ně měli. Výrobky již poté nakupovali a užívali z pouhé zvědavosti, co jim nová látka přinese za zkušenosti. O těchto výrobcích si již ani nezjišťovali informace a pokud ano, nepříliš podrobné, ale spíše pouze orientační.

“No dokud to bylo legální, chtěla jsem toho vyzkoušet co nejvíc z toho dá se říct (smích). Zní to blbě, ale asi to tak je no.” (Gita, 29 let)

“ Bylo to nový, zkoušel sem (Dan, 23 let)

T: Měl si nějakou jakoby představu, nějakou podobnost s nějakou i jinou ilegální drogou nebo s nějakým jiným produktem..

Jo, jo, jo. S amfetaminem. (Dan, 23 let)

T: Jak jsi zjišťoval informace o tomto výrobku?

Na internetu. V internetových fórech. (Dan, 23 let)

T: A našel jsi teda něco?

Něco jo, něco málo. “(Dan, 23 let)

3.4.1.4. Výběr výrobku na základě doporučení

Někteří uživatelé si konkrétní výrobek vybrali na doporučení od lidí, kteří již s látkou měli zkušenost. I doporučení byla nezřídka spojena s přirovnáním doporučovaných produktů k ilegálním drogám.

„T: A podle čeho sis vybral zrovna tenhle výrobek? To El Padrino?

Právě na doporučení toho kolegy. (Erik, 27 let)

T: Co Ti o tom říkal?

Že to je něco jako pervitin a supr jízda za pár kaček a legálně.“ (Erik, 27 let)

Někteří návštěvníci internetových fór pročetli diskuze a na základě recenzí a doporučení jednotlivých výrobků si vybrali produkt ze sortimentu nových syntetických drog, který jim podle zjištěných informací bude vyhovovat nejvíce, jak již bylo vysvětleno v kapitole Doporučení.

3.4.2. Zdroje nových syntetických drog

3.4.2.1. Kamenné obchody

Sedm z devíti respondentů polostrukturovaných rozhovorů kupovalo nové syntetické drogy v kamenném obchodě.

Prostředí obchodu bylo popisováno jako tmavé, jednoduché pouze s osvětlenými vitrínami obsahujícími prodávané produkty a prodejním okénkem. Celý koncept obchodu budil u respondentů rozporuplné reakce.

„Mm, šokující to bylo pro mě?Vůbec sem nečekal, že by se prostě takovýchle věci daly koupit v takovýchle krámcích, čekal sem, že to bude pod pultem, ale bylo to pěkný prostředí, tyhle věci byly vystavený ve vitrínkách, nicméně mně trochu zaráželo, že u toho nebylo žádný info.“ (Erik, 27 let)

Zarážející pro uživatele nových syntetických drog bylo nejen prostředí obchodu, ale také to, že prodavači byli ochotni prodat výrobky komukoliv bez žádných diskuzí.

„Nakupovat jsem chodil především v podvečer. I když se obchod nacházel na rušné ulici, většinou jsem tam byl jediný zákazník. Snad jen jednou jsem tam potkal lidi, skupinku cizinců zaseklejch u vitríny ze syntetickou trávou. Uvnitř to vypadalo zajímavě, nijak velké, ale naprosto dostačující. Obchod samotný bych přirovnal ke zlatnictví, ve kterém jsou vystaveny jen ty nejlepší kusy. V pěti vitrínách sestupně sestaveno od nejoblíbenější po méně kvalitní. Začíná to syntetickou náhražkou marihuany, pokračuje přes prášky z názvy jako EX nebo El Padrino a končí u tabletek s neméně podivnými názvy. Z venku obchod na sebe krom vývěsního štítu, větší pozornost nepoutal a výloha je otápetována nápisy odkazujícími na webové stránky. Způsob prodeje dost připomínal nakup valut ve směnárně kde prodavačka sedí za sklem a malým otvorem Vám podává zboží. Nikdy neměli žádné otázky ani ohledně věku, vůbec nikdy nic, což mně dost zarázilo, asi nejvíc.“ (www. michal88.blogspot.com)

Na internetových diskuzích také zaznívají názory, že možnost koupit si drogy v kamenném obchodě poskytuje uživatelům větší jistotu, že nakoupené produkty budou obsahovat očekávaný produkt, ve srovnání s nákupem ilegálních drog prostřednictvím dealerů, které vnímají jako méně spolehlivé nežli prodejce nových syntetických drog.

„Je fakt, že je mi jedno, zda jdu do parku, za vaříčem, nebo obchodu. Ale v obchodě vás nikdo nepodělá a víte, co si kydáte.“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

3.4.2.2. Nákup po internetu snižuje vnímání dostupnosti

Návštěvníci diskuzních fór měli zkušenosti s nákupem nových syntetických drog po internetu, které sdíleli s ostatními uživateli. Podle výpovědí jednotlivých uživatelů můžeme usoudit, že nákup nových syntetických drog po internetu se stal alternativním zdrojem těchto látek po uzavření. Za zajímavé můžeme označit praktiky prodejců, kteří někdy zasílali větší množství látek, než bylo objednáno. Nebo se v objednávce objevily i neobjednané produkty.

„Během posledního měsíce se zavřeli všechny kamenné prodejny Amsterdam Shop a začal fungovat internetový prodej na www.amsterdam-shop.cz. Já tedy neváhal a ze zmíněného e-shopu si objednal El Padrino. Mezitím jsem pozoroval situaci kolem Amsterdam Shopu na webu. E-shopu z názvem Amsterdam Shop existuje více, nabízejí produkty pod stejným názvem, ale z vyšší cenou. Vypadá to, že jsou na sobě jednotlivé provozovny již zcela nezávislé. Není tedy jisté zda pod stejnými názvy prodávají také stejný sortiment. Trvalo docela dlouho než pošta zboží doručila. Celá zásilka mně vyšla na 240,- Kč. Musím dodat, že zpoždění omluvili tím, že místo 0,25g

se v obálce nacházelo množství 0,5g, alespoň tedy podle textu na obalu.“ (www.michal88.blogspot.cz)

„A proto se radši podělím o první postřehy, které jsem dneska získal, když mi dorazila zbývající část objednávky z www.amsterdamshop.cz. Jedná se tedy o zboží s názvem No name 0.2 a Ibiza. Na co jsem byl nejvíc zvědavý bylo co se asi skrývá pod tajemným názvem No name. K mému překvapení se v obálce nacházel produkt s názvem Exclusive kokolino. Předmět s tímto názvem se v českém Amsterdam shopu, tedy aspoň v Praze nikdy neprodával. (www.michal88.blogspot.cz)

Pouze jeden z respondentů polostrukturovaných rozhovorů nakupoval nové syntetické drogy pravidelně na internetu. Nákup mu přišel pohodlný a praktický a oceňoval bezpečnost nákupu, ve srovnání s nákupem drog na ulici.

„Mám sklony cítit se bezpečněji na tom internetu, než kupovat to na ulici.“ (Dan, 23 let)

Ostatní respondenti polostrukturovaných rozhovorů tyto látky na internetu nikdy nekupovali. Bylo to buď z důvodu nezájmu o další užívání nových syntetických drog, nebo ze strachu, že neví, co jim bude doručeno.

„Jak říkám, zas ty účinky nebyly natolik pozitivní, aby mě to lákalo. A myslím si, že ten experiment bohatě stačil na to, abych věděla a i mohla třeba říct dál, že to pro mě není nijak jako..Nemám prostě potřebu shánět dál.“ (Gita, 29 let)

Pro některé uživatele je nákup přes internet složitější, nežli odebírat ilegální drogy od svých zdrojů. Nákup po internetu je i bariérou pro ty, co si drogy běžně nekupují a dostávají se k nim pouze přes přátele a známé.

„Ne, internet jsem nezkoušela a ani mě to nenapadlo, ani normální drogy si nekupuju, to mám vždycky přes kamarády.“ (Jitka, 28 let)

Nákup drog přes internet často nevzbuzuje v uživatelích tzv. „legal highs“ důvěru. Obávají se toho, že by jim nebyl doručen požadovaný produkt a myslí si, že zde hrozí větší riziko toho, že by jim byl doručen nekvalitní produkt. V kamenném obchodě mají pocit, že mohou zakoupený předmět alespoň reklamovat.

„T: Pokoušel ses někdy koupit tady tyhle látky na internetu?

Ben, 30 let: To jsem se nepokoušel, protože sem nevěřil tomu, že by vůbec něco přišlo.

T: Takže tam byl strach z toho, že by se Ti to nedoručilo?

Ben, 30 let: Hmmm nebo z toho, že by mi přišel támhle dejme tomu prášek na praní nebo paralen. V podstatě nemám támhle komu bych si stěžoval zřejmě tady při tomhle obchodu, no. (smích)“ (Ben, 30 let)

3.4.3. Podle čeho odhadují uživatelé množství, které jim přivodí očekávaný účinek?

Nejčastěji odhadovali množství první dávky, kterou se respondenti rozhodli užít, podle dávky ilegální alternativy, se kterou mají zkušenost a považují ji za přiměřeně účinnou. Nejčastěji respondenti užili stejnou dávku jako ilegální alternativu.

„No jednak na těch fórech tam byly nějaký množství, tak ono se to blbě odhaduje. Člověk u sebe nenosí žádnou váhu. Odhadli jsme to teda tak, abychom byli opatrnější, tak na stejno jako metamfetamin a potom jsme to tak i opakovali.“ (Gita, 29 let)

Množství užitá látky naprostá většina uživatelů spojuje s možným výskytem nežádoucích účinků a rizikových situací. Především při prvním užití neznámé látky bývají uživatelé opatrnější.

Tento jev můžeme vidět u respondentů polostrukturovaných rozhovorů ve větší míře. Buď užili množství minimální, množství, které bylo doporučeno ostatními uživateli se zkušeností, nebo užili méně než obvyklou dávku ilegální alternativy.

„I když já jsem tomu moc nevěřil, tak já jsem si radši vzal takhle tu opatrnou dávku, protože když to člověk nezná a je to látka neznámá, tak by s tím neměla asi nějak významně experimentovat. Takže sem měl nějaký jakoby obavy, ale zas ty očekávání byly jako pramalý.“ (Artur, 30 let)

„Asi stejný (pozn. množství)..hmm.. ne takhle. Asi míň než toho Padrina, protože jsem byla sama.“ (Gita, 29 let)

„Tak něco člověk samozřejmě věděl a zkusil jsem to na začátku opravdu v malém množství. Dejme tomu, že jsem koupil 500mg, tak jeden ten díl, desetinu. Aby to bylo třeba těch 40, 50 mg odhadem.“ (Cecil, 35 let)

Ale i návštěvníci internetových fór se o malém množství zmiňují v souvislosti s opatrností a možnými obavami z účinků užívané látky.

„Zkusil jsem opravdu, ale opravdu velmi malé množství (považuji se za hodně opatrného sběratele), zhruba tak nejvíc desetinu (dvě titěrné lajničky) obsahu sáčku.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

Někteří respondenti polostrukturovaných rozhovorů množství látky s účinky nespojují a informace o dávce, kterou by měli užít nevyhledávají a pouze ji odhadnou. Tito respondenti spatřovali v užívání nových syntetických drog menší rizika, nežli ostatní.

„T: Jak jsi věděl, že takový množství přivodí ten očekávaný účinek?“

Dan, 23 let: Nevěděl, netušil. Ne, to já nezkoumám jako ne vůbec. To mě nezjímá. Já nemám strach vůbec, fakt ne.“

3.4.4. Způsob užití

Nové syntetické drogy byly užívány stejným způsobem, jako preferovaný způsob užití u nelegálních alternativ.

Práškové výrobky byly respondenty polostrukturovaných rozhovorů vždy užívány intranasálně, neboli šňupnutím. Nitrožilní, ani orální aplikaci žádný z respondentů nevyzkoušel, pouze jeden z nich jednou aplikoval výrobek Ex kouřením z aluminiové fólie. Tato aplikace však nepřinesla žádné pozitivní výhody.

„Cecil, 35 let: Jediný, co jsem zkoušel tak to kouřit z alobalu. Nahříváním inhalovat ty páry, což není moc příjemné, je to dost zátěž na plíce.

T: A ten efekt byl stejný?

Cecil, 35 let: Byl stejný.“ (Cecil, 35 let)

Bylinné produkty byly kouřeny klasicky ubalením do cigarety a tabletové výrobky byly užívány orálně i intranasálně.

Návštěvníci internetových diskuzních fór ve svých zkušenostech udávají užití orální cestou, intranasálně, kouřením i injekčně. Fenomén volby způsobu aplikace byl již popsán v kapitole Maximalizace účinků.

3.4.4.1. Injekční užití vnímáno jako velmi rizikové

Samostatnou kapitolou je injekční užití, o kterém se mluví v menší míře než u ostatních a bylo zaregistrováno u několika návštěvníků internetových diskuzních fór. Zdá se že přeci jen jsou uživatelé obezřetní a před injekčním užitím se ptají, zdali již aplikaci někdo vyzkoušel a jakou s ní měl zkušenosti.

„Chci si to taky dát přes včelu (pozn. jehlu), ale jaký sou účinky přesně a jestli to má už někdo vyzkoušený takhle?“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„Jo to by mne taky zajímalo chci si to zkusit střelit ale byl bych rad kdyby měl někdo s nitrožilní aplikací zkušenost a podělil se.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„A rozpustí se na lžičce? A jaké množství? Dík.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

Zkušenosti s injekční aplikací jsou vesměs negativní. Intenzita účinku není dostatečná, netrvá dlouho a musí se často opakovat, což může vést u nitrožilní aplikace k značnému diskomfortu.

„Takže včera vyzkoušeno injekčně i nosem nejdřív nosem to bylo v pohodě pak žilou a to je pěkně na (sprosté slovo). A potom když to skončí po pár hodinách zimnice

roztěkanost a energie která je na (sprosté slovo) nepřírozená jako po všech drogách krom konopí takže za mne určitě nedoporučuju.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„Chtěl bych odradit všechny co si to chtějí dát do „trubky,, (pozn. žily), skoro nic to nedělá ,je to zbytečné..vím to z vlastní zkušenosti 1g byl pryč za 7 hod a pak sem šel spát.“ (www.litten-alone.blog.cz, díkuze k článku Mefedron)

„Nájezdy z drátu (pozn. jehly) jsou mnohem pomalejší než na piku. Rozdíl mezi pikem je, že piko si šlehneš a jedeš dlouho, kdyžto když si budeš tohle šlehat každý dvě hodky, tak ti z žil a nic nezbude a budeš mít nedostatek drátů.“ (www.litten-alone.blog.cz, díkuze k článku Mefedron)

Ostatní uživatelé před nitrožilní aplikací varují. Obzvláště vůči zveřejňováním takových informací na fóru se ohrazují a tyto informace považují za nebezpečné v tom, že by mohly negativně ovlivnit mladé nezkušené uživatele a z tohoto fenoménu, který považují za relativně neškodný, učinit problémový jev.

„Když si rozpustíte heroin na lžičce s octem - jdete do kolen a krátkodobě ochrnete, nebo se rovnou neproberete. Pokud na to vaše tělo není zvyklé. Takže na tuto aplikaci raději zapomeňte. Dostanou se sem i mladší 18ti let, znáte to, jsou do všeho Hrrr“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„Fičáci neblbněte, stačí sběratelský předmět vlastnit, nanejvýš si přičichnout! No lol pak Boulíte eye, že se zakáže i prodej jen pro ty co se kochají! „ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

3.4.5. Intenzita užití

Některé nové syntetické drogy byly respondenty polostrukturovaných rozhovorů užívány pravidelně po dobu několika týdnů, dokud byla látka dostupná.

„T: Užíváš tuto látku pravidelněji?

Ne. Tak tady u toho Ex tam byla trošku pravidelnější četnost, to ano. Ale od té doby ne. (Gita, 29 let)

T: Dá se nějak říct s jakou pravidelností jsi to brala? Nebo jak dlouho?

V té době to bylo asi během čtrnácti dnů denně.“ (Gita, 29 let)

Zajímavým jevem bylo užívání látek s krátkodobým účinkem, které musely být aplikovány častěji, aby udržovaly navozený stav. Tento jev popisují respondenti jako dopíjení láhve. Látka je užívána často, aby navozovala stále stejný příjemný stav a je užívána dokud není spotřebována celá.

„To je opravdu taková základní věc, která tam existuje, že se to má dodávat, doplňovat. (Cecil, 35 let)

T: Kolikrát si tak člověk jako dá?

Člověk to v podstatě dopije až do dna, jako láhev. (smích)“ (Cecil, 35 let)

Často další užití již nezpůsobovalo požadované účinky a respondenti měli potřebu o to víc užívat danou látku, aby alespoň nějaký efekt způsobili.

„Bylo tam hodně velký nutkání dát si víc a víc. Aniž by ta látka tak působila. Prostě tam bylo tak, že mě to lákalo dávat víc, aby to udělalo víc. Ale neudělalo (smích).“ (Gita, 29 let)

„Ani ne, i když po několikátý to už skoro nic nedělalo, což bylo trochu smutný. A pak měl člověk takový nutkání dát s znova a znova a nic, tak to už bylo trochu nepříjemný, že sem se cítila, jako že musím dávat ještě.“ (Hana, 26 let)

Respondenti polostrukturovaných rozhovorů i návštěvníci internetových diskuzí, často hovoří o tom, že několikátá dávka nové syntetické drogy jim již nepřináší téměř žádné účinky ve srovnání s těmi, které poskytovala při prvním užití. Ani větší množství užití látky neposkytovalo kýžený efekt. Druhý den po znovunačerpání sil už však účinky látka poskytuje opět stejné.

„T: Kolikrát jsi užil tuto látku během jedné příležitosti?

Jo, většinou dva, ale nepřesáhlo to pětkrát, pětkrát za ten večer. No, a protože pak už to ztrácelo účinek, jakože i kdyby to člověk kouřil 10krát, tak to nemá smysl. To nikterak jako nezafungovalo. Takže to nemělo.“ (Ben, 30 let)

T: (...), ten účinek jakej to na Tebe měla ta látka jestli se lišil nějak postupem času?

V podstatě ne, právě bylo hodně překvapivý, že bylo neustále stejný. Spíš šlo právě o to, že pokud to člověk používal jakoby jeden večer, tak vopravdu jakmile si to člověk zakouřil 4krát nebo támhle 5krát, tak už ten účinek nebyl ni jako nějaký. Jo? A jako aby toho člověk vykouřil nějaký kvantum, jako nemělo to dobrou chuť zrovna, tak si myslím, že by to nikdo jen tak nezvládl a v podstatě si myslím, že by to nějak moc nepřidalo, ale zase na druhou stranu opravdu támhle druhý den, druhý den jakmile si to člověk zakouřil tak to mělo úplně stejný účinek jako támhle poprvé.“ (Ben, 30 let)

3.4.6. Účinky nových syntetických drog

3.4.6.1. Krátkodobé vs. dlouhodobé účinky

Na základě zkušeností uživatelů nových syntetických drog můžeme říci, že práškové produkty se v zásadě dělí na dvě skupiny látek, poskytující odlišný profil účinků. První skupinou jsou látky s krátkodobým účinkem, které je nutno užívat ve větším množství a častěji za účelem dosažení požadovaných účinků. Jejich účinky celkem rychle odezní a jsou příznivější, co se týče případné nespavosti a nezpůsobují natolik intenzivní příznaky tzv. dojezdu. Na základě analýzy jsou tyto účinky uživateli nejčastěji spojovány s mefedronem a produkty Ex a El Magico.

Druhou skupinou jsou velmi silné stimulační látky s dlouhou dobou účinku. K dosažení požadovaného efektu je potřeba užít daleko menšího množství než v případě první skupiny látek, při případném užití většího množství takovéto látky způsobují velmi silnou stimulaci, která může být některými uživateli hodnocena nepříjemně. Tato skupina látek působí velmi dlouho a je uživateli spojována s výskytem nespavosti a nepříjemnějších stavů tzv. dojezdu. Typickým zástupcem této skupiny na základě zkušeností uživatelů je produkt El Padrino.

„El Padrino je údajně pro zkušenější sběratele, já sbíral zatím jen Ex a to je prej takový normální, nedá se to prý přesbírat narozdíl od Padrina, který vám prej může ve sbírce i rozbit vitrínu když si toho vystavíte moc.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„Ex je super a EL patron, jak zdá se, taky velmi dobrý ... zkrátka doporučuju krátkodobější a EUPHORIC, než být 30hodin na nohou(pozn. komentuje výrobek El Padrino) ale mentálně tak v (sprosté slovo), že stejně nemůžete nic dělat, než se modlit aby ta únava už konečně dorazila ...“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„No jak co no, pravdou je že to byly dost odlišné produkty (pozn. Ex a El Padrino). To Padrino je dost silný, na mě určitě moc a to mám zkušenosti s pervitinem. To druhý byl jen takovej povzbuzovák, znám lidi co toho vyšňupali fakt hodně a pak si to docela užívali, ale to jsem neměla v úmyslu nějak zkoušet, nějak se předávkovávat.“ (Jitka, 28 let)

Obě skupiny látek mají svoje specifické vlastnosti, které mohou být jednotlivými uživateli oceňovány, nebo naopak mohou být důvodem proč preferovat druhou skupinu látek, neboť je odrazují. V následujících dvou kapitolách budou představeny obě skupiny preferovaných účinků a bude blíže vysvětleno v čem jsou spatřovány výhody a nevýhody obou dvou skupin.

3.4.6.2. Krátký účinek je lepší

Na internetových fórech se můžeme setkat s dotazy nezkušených uživatelů, kteří zde vybírají látku s krátkodobějšími účinky. Tito uživatelé mají obavy z dlouhodobého působení látky, které jim příliš nevyhovuje a případného rizika, že nebudou moci usnout.

„Je teď k dispozici nějaká pecka, po který se ráno normálně vyspím?“ (fórum www.amsterdamshop.cz)

„Jo a chci aby účinky té látky, kterou mi napíšete trvaly nejlíp tak 1-2 hodiny....prostě chvilku...ne nějakou nehoráznou nakopávačku, po které nebudu spát 2 dny.“ (fórum www.amsterdamshop.cz)

Někteří uživatelé preferují krátkodobé účinky působení látek. Tyto látky jim způsobují relativně příjemné účinky s krátkodobým časem odeznění účinků, což může u některých uživatelů být preferováno, neboť nemají problémy s nespavostí a druhý den se mohou cítit normálně, což neovlivňuje jejich běžný život.

„Tož to já šel do El Padrina z přesvědčení, že jedná se o mefedron, na který jsem byl zvyklý, a kterej má krátkej účinek. El Padrino však mě nemile, možná i mile překvapilo, s tím, že je to prostě od nerozeznání od českého tradičního výrobku (poz. pervitin) a tedy účinek velmi dlouhej a to jsem zrovna nechtěl...“ (fórum www.amsterdamshop.cz)

„V tomhle ohledu byl vynikající mefedron - dalo se úplně normálně usnout, pokud to člověk nepřehnal.“ (fórum www.lide.cz, téma: Amsterdam Shop)

No po měsíci si téměř na každý víkend pravidelně objednávám 0.5-1 g El magico. Stav sice není tak dlouhý, ale těch 0.5 vám stačí na krásný večer s přítelkyní. Neuvěřitelně to zvyšuje chuť na sex a taky ten sám sobě je něco úplně neuvěřitelného, co jsem nikdy nezažil. Normálně jíte, spíte a druhý den můžete jít třeba klidně do práce, nebo teda aspoň já. Dojezd nemá žádnéj, není vám špatně, nepotíte se a nepřipadáte si jako úplný kkt.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

Diskuze o délce trvání a intenzitě účinku se často vyskytují ve spojení s rozhodováním při volbě orální či intranasální aplikace, jež dobu nástupu a účinku značně ovlivňuje a může tak pro uživatele příznivě prodloužit, či zintenzivnit příliš krátké účinky látky, jak již bylo zmíněno v kapitole Maximalizace účinku.

3.4.6.3. Preferuji delší účinky

V kontrastu s předchozí kapitolou jsou mezi uživateli nových syntetických drog jedinci, kteří dlouhodobé účinky preferují a vyhledávají. Krátkodobě působící látky mají podle nich nevýhodný poměr ceny a kvality a neposkytují dostatečnou úroveň stimulace, kterou od užití psychoaktivních látek vyžadují.

„Tak mam srovnání EX a EL Paddrina. Sáček padrina jsem si pořídil celkem 3x. Stačilo se trochu kouknout s občasným přikouknutím a měl sem energii na celej večer něco dělat, pracovat a hodně mluvit a probírat tolik témat, že se mluvilo o voze a během pár vteřin o koze. Jedním slovem supr !Zato EX bylo pro me zklamání. Sám na chatě jsem balíček během 3 hodin vykoukal, energie byla oproti padrinu zlomková a pořád jsem nebyl dosti vykoukanej na to, abych měl chuť třeba uklízet jako je tomu na padrinu. Malinký zakoukání do padrina mi dalo během 10-15 minut daleko víc, jak EX který během 3 hodin zmizlo a to po pořádných nakouknutích. Takže odted' jedině padrino, protože u EX to byly vyhozený prachy. Padrina mám půlku balíčku nebo balíček (to už je fakt hodně) na 2 dny ale EX bych potřeboval asi více balíčků na večer, aby to mělo smysl.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„Já to radši nemíchám, ale po EX jsem se šel vožrat protože účinek byl na mě nějaký slabej, skoro nulovej ale na padrinu jsem tak naspeedovanej, že nemám potřebu se dorážet alkoholem a hlavně mi to ani na to řák nechutná.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

3.4.6.4. Překvapení ze silného účinku

Zkušenosti respondentů s novými syntetickými drogami jsou také zajímavé z hlediska rizikovosti. Některé látky měly velice intenzivní účinky, které často nekorespondovaly s očekáváním jaká od výrobku měli.

„(Pozn. mluví o El Padrino) Tak už potom to začlo a bylo to čím dál tím horší. Jak jsem si dala znovu, tak už mě to zas tak moc nenakoplo a potřetí to už bylo fakt divný. Nemohla jsem pořádně mluvit, ani se hejbat, furt jsem na ty lidi blbě koukala. Začla jsem bejt dost paranoidní až to vyvrcholilo takovou obrovskou nepohodou druhý den na bytě, když jsem vůbec nespala. Nemohla jsem mluvit, ani se hejbat, nemohla jsem pryč, bylo to dost děsný. Taky jsem zvracela. Ty lidi jsem moc neznala a furt jsem si říkala, že si musej myslet, že jsem úplnej magor (smích). To fakt nebylo dobrý tohleto.“ (Hana, 26 let)

Zajímavá je skupina uživatelů, kteří se označují jako zkušení uživatelé nelegálních látek a vztahují tak svoji zkušenost k užití nových syntetických drog, které je je svou silou účinku překvapilo.

„Sem naprosto v šoku z toho jak hučím z el padrina, po necelých dvou letech abstinence, jel sem perník, ne moc, ne málo, akorát abych se dostal do pořádné louže, no, ale to sem odbočil (...) no dá se říct, že sem zatoužil zažít to, co sem dlouho nezažil, vlastně sem ani nevěděl, co z toho bude, něco málo sem slyšel, ale no prostě ze zvědavosti sem se do toho obul a to doslova. Když sem to měl v ruce, při pohledu na ten prášek, říkám hmm no žádný šutráký nikde, spíš jak nažloutlá mouka..ani sem neměl páru, jak se dá lehce přepísknout to s tím koukáním, slyšel sem že z 0.25g se vyparádily 4 lidi, a že toho nakoukaly, ale ja jako nebojácný okukovač sem si řek ze něco sem už zažil, tak co troškařit. Tak sem nakoukal takovou, že sem myslel, že se položim, do 2 minutek sem byl jak luk napnutej a oči? Kouknul sem se na to el padrino přibližně kolem 17hodiny, no hodku a půl sem to nemohl rozdýchat, byl sem úplně v šoku jak mě to nabylo (...), no vážně sem překvapen.“ (fórum www.amsterdamshop.cz)

„Měl jsem to (pozn. směs Euphoria 2010) ještě z botanicu a měl jsem z toho stav jako když jsem poprvé kouřil cannabis. Fakt solidně mě to dostalo a to nejsem nějaký začátečník. Dokonce jsem si z toho musel lehnout abych se z toho dostal.“ (fórum www.grower.cz, téma: Euphoria 2010)

Překvapení ze silnějšího účinku si uživatelé v několika případech vysvětlují tím, že za poslední dobu žádné jiné látky neužili, proto jim mohl tento výrobek způsobit nečekaně intenzivní stav.

„Při sledování produktu na polici jsem měl neskutečnou euforii, kterou bych přirovnal snad jen k MDMA, nebo k lásce samotné. Ale obrovskou amfetaminovou energii (je však ale pravda, že u CZ klasicky jsem po prvním užití v rámci tahu měl taky podobné stavy, kvůli kterým jsem vlastně CZ výrobek užíval, ale né takovouhle, tohle jsem zažil jen u čistého MDMA. Možná je to tím, že jsem dlouho žádné stimulační látky neužil (tudiž tolerance je daleko menší). (fórum www.amsterdam-shop.cz)

3.4.6.5. Zklamání ze slabého účinku

I když již bylo výše uvedeno, že očekávání od užití nových syntetických drog jsou spíše malá, i tak mohou být jejich uživatelé zklamáni, pokud cítí, že účinek je slabý, nebo skoro neznatelný.

„Obecně mi přijde, že беру docela velké dávky a účinky nejsou takové, jaké by měly být (pokud vůbec nějaké).“ (forum www.lide.cz, téma:Amsterdam Shop)

„Já nedávno vyzkoušel internetový polský obchod snoopshop.eu a podle recenzí z dopalamy jsem objednal snoop speed. Byl na polském fóru hodně srovnáván s Funky, ovšem já byl zklamán. Oproti Funky nic moc a pro mně tedy spíš nic než to moc.“ (www.michal88.blogspot.com)

„Jo to Ex to bylo dost velký zklamání pro mě. Čekala jsem účinky podobný extázi a skoro nic, úplně neznatelný“ (Jitka, 28 let)

Někteří uživatelé pokud cítí, že účinek je téměř neznatelný nebo slabý mají tendenci zvýšit užívané množství a vystavit se tak případnému vyššímu riziku.

„No a pak jsem si dala ještě další dávku, tentokrát fakt hodn, mnohem víc, aby se to aspoň trochu projevilo, ale taky nic. Zklamání no.“ (Jitka, 28 let)

„T: A jak jsi se teda cítila při užití této látky?“

Nijak, vůbec nic..prostě to neúčinkovalo. Tak jsem si dala znovu a to víc a stejně nic. Takže to bylo tak.“ (Hana, 26 let)

3.4.6.6. Neočekávané účinky

Do užití nových syntetických drog vstupují uživatelé sice s malými očekáváními, přesto však mohou dle informací zjištěných o jednotlivých produktech a nebo na základě subjektivně vnímané podobnosti s ilegálními látkami mít od účinku jistá očekávání. Analýza internetových fór i polostrukturované rozhovory s uživateli však odhalily, že se u uživatelů vyskytnou účinky, které od látky neočekávají.

Neočekávané účinky mohou nastat díky nestálosti jednotlivých produktů v čase. Příspěvatelé fór se domnívají, že jednotlivé várky stejného výrobku se od sebe liší, v závislosti na množství přidaných příměsí. Proto je těžké odhadnout účinek v závislosti na množství, které jim bylo doporučeno jako bezpečné.

„Bohužel kvalita je trochu vždy jiná, jindy je lepší, jindy horší, záleží asi jak kdo má štěstí na várku, která byla lépe naředěná nějakou výplní.“ (forum www.lide.cz, téma:Amsterdam Shop)

„Já měl snoop speed jen jednou (0.25mg) a můžu říct, že jsem se předávkoval (pocit infarktu, bolest hrudníku, tachyarytmie). Přitom borci na dopalamy psali o dávkách i kolem 0.75 - 1.0g během jednoho dne a ještě se mohli klidně s pomocí 2 piv vyspat.“

Takže si měl asi smůlu na várku a já zrovna "šťěstí". (fórum www.lide.cz, téma: Amsterdam Shop)

Jako velmi negativní byly hodnoceny neočekávané účinky bylinných produktů, které způsobovaly ztráty kontroly nad tělem, uživatelé ztráceli rovnováhu a v extrémních případech omdleli. Tento jev vnímají uživatelé jako rizikový. Udávají, že je nutno dbát zvýšené opatrnosti při užívání těchto látek, nebo nedoporučují jejich užívání vůbec.

„No s tím ovládním... Jak kdy, chlape. Už jsem několikrát viděl se z ní lidi složit (pozn. směs Euphoria 2010), protože to hulili ve špatnej čas a sám jsem měl problém s extra nízkým tlakem. Připadá ti, že všechno vnímáš, ale skoro nevidíš, máš prakticky černo před očima. Potom se ti začne chtít zvracet a už absolutně nevnímáš co děláš. Začneš hledat záchod, ale nic nevidíš, děláš to tak dlouho, dokud buď neomdliš, nebo to v minimech případů vydržíš a ono to do půl hodiny přejde. Každý, komu se tohle stalo říká, že už to v životě nechce zažít. Když při tom omdlíš a hulíš sám, tak můžeš mít dost velkej problém - můžeš se udusit zvratky. A co se týče právě těchto náhražek, tak tyto stavy jsou daleko, ale daleko častější. (opět, znám lidi, kteří podobné věci zkoušeli a často to nedopadlo dobře) Takže do těchto věcí ruce pryč.“ (fórum www.war4all.com, téma: Amsterdam shop – LEGÁLNÍ DROGY)

Na uživatelských fórech bylo nalezeno 5 zkušeností, které by se daly označit jako extrémní s vysoce nebezpečnými fyzickými účinky. Ve všech případech tyto extrémní pocity ohrožení zdraví změnily postoj k novým syntetickým drogám. Účinky připisují povaze látky, o jejímž původu nic neví. Jako velmi nebezpečné vnímají účinky látky v kombinaci s velmi snadnou dostupností.

„Jsem velice ráda, za každý takovýto článek, která varuje před mefedronem. Mě osobně tento víkend málem zabil. Měla jsem 1/2 tablety diabloxxx a nemohla jsem 24 hodin po té vůbec chodit, nemohla jsem téměř otevírat oči ani se hýbat protože se mi z toho motala hlava a chtělo se mi zvracet a stěžím jsem se udržovala při vědomí. V životě jsem nezažila horších 24 hodin. Ještě 2 dny poté mi bylo zle. Nejhorší na tom je, že si to může koupit kdokoliv!!!“ (www.litten-alone.blog.cz, diskuze k článku Mefedron)

Neočekávané účinky nových syntetických drog mohou být také způsobeny odlišnou potencí jednotlivých výrobků. Některé látky jsou popisovány jako slabší a jemnější a k docílení požadovaného efektu je potřeba užít větší množství látky. Mezi novými syntetickými látkami se však vyskytují i velmi silné stimulanty, u kterých stačí užít malé množství, které způsobí poměrně silný a dlouhotrvající účinek. Uživatelé nových syntetických drog považují nevyzpytatelnost takovýchto účinků za rizikovou.

„Nevýhoda je zde v tom, že nikdo neví co kterej z těch jejich produktů obsahuje, ale většinou jsou to jak se zdá různé beta-ketony (mefedron, methylon, flefedron, butylon, atd.), které mají všechny podobný účinek, který jsem ti již popisoval. pozor jen na produkt "el padrino", ten obsahuje zjevně něco mnohem silnějšího, a to na úrovni pervitinu. stačí z něj také mnohonásobně menší dávky, než u těch ostatních (viz se koukni na to jejich fórum na té stránce).“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

„T: Jak jsou legální drogy bezpečnější ve srovnání s drogami ilegálními?

Jsou nebezpečný úplně stejně, jen o to víc, že o nich nic nevíme, takže zatímco jich dvacet může být úplně v pohodě, další bude extrémně nebezpečná a to bohužel bude mít vliv na všechny. V tom je to nebezpečí, že člověk nikdy neví co si dá.“ (Hana, 26 let)

3.4.7. Další užívání na základě zkušenosti

Uživatelé se na základě zkušenosti s novými syntetickými drogami na fóru sdělují, zdali v jejím užívání budou pokračovat, nebo zdali je tato zkušenost ovlivnila v úmyslu vyzkoušet další produkty. Je logické, že na základě kvality zkušenosti se uživatelé rozhodují, zdali v užívání pokračovat budou. Objevili se zde uživatelé, kteří neměli příliš pozitivní zkušenost a v užívání již pokračovat nechtějí. Někteří uživatelé se vrátí zpět k nelegální alternativě.

„Newim no, ale přišlo mě tenkrát, že mě to nic nedalo. Měl jsem to zadarmo ale prostě nic. Takže nemám důvod proč to chtět.“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

„Jednalo se o bylinky (podle vůně a struktury to vypadalo na Majoránku) napuštěné chemickým THC. Po dlouhém váhání jsem to zkusil poprvé a naposledy. Hnus, chemie a kocovina, už nikdy víc. Více nemohu sloužit, tvrdé drogy mi nic neříkají.“ (fórum www.zpovednice.cz, téma: Amsterdam shop)

„No a jinak zezáátku sem to přehnal že sem měl takovej stav že sem lapal po dechu a normálně mě tak bolelo u srdce že sem fakt nevěděl co se bude dít :-(...) Takže na to el padrino (sprosté slovo) a myslim si, že to víc lidí a přitom první minuty byly vážně super to si člověk řekne, že za ty prachy jako láčovka no ale pak. Za to mi to fakt nestojí, to si jednou začas ušetřím na piko a budu spokojenej.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

Zklamání ze zkušenosti s novou syntetickou drogou mají často zkušení uživatelé, kteří po legislativní úpravě vyhledávají alternativy již kontrolovaných syntetických drog. Nové sloučeniny jsou často slabší svým účinkem. Na hledání lepší alternativy nezanevřeli, ale v užívání slabší náhražky pokračovat nehodlají.

„Mno, to 4-FA jsem měl z vlastní zkušenosti a opravdu to funguje. Euforie tam je, stimulace a sebejistota určitě méně, než na klasickym speedu, ale rozteče to hezky. Ale druhý den deprese určitě větší než na mdma třeba, a strašlivá bolest hlavy (ale jiná než třeba po chlastu, prostě docela nepříjemné podle mě. Prostě víceméně dojezd není úměrně tomu jak vysoko (nebo spíš nízko) to člověka dostane. Navíc mdma už dneska není tak nedostatková a je lepší si asi připlatit. Ale mohu potvrdit, funguje to, ale doporučuju spíš aplikovat orálně. Po druhé bych to asi nekoupil. Kromě mephedronu a mdpv mě nic extra nezaujalo za celou dobu téhle syntetik.“ (fórum www.lide.cz, téma: Pervitin)

Jsou uživatelé, kteří pozitivní zkušenost s jedním výrobkem neměli, ale na celou skupinu látek nezanevřeli a hodlají vyzkoušet jiný produkt s pro ně příznivějšími vlastnostmi, nebo zvolí jiný způsob aplikace.

„El Pardino už sbírat nikdy nebudu, jedno pokoukání se mnou udělalo něco, co vím, že už nikdy nechci. O Ex tady čtu, že z něj není takovej sběratelskej zážitek, takže to mám chápat tak, že takovou zlatou střední cestou bude El Magico?“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

„Každopádně nevím, jestli do toho půjdu ještě někdy znova, zas tak mě to nezaujalo, každopádně pokud jo, tak příště zkusím orální užití. Ale co mě zaujalo jsou ty tablety o kterých mluvíš.“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

Vyskytovali se i uživatelé, kteří s prvotní zkušeností spokojeni byli a v užívání nových syntetických drog hodlají pokračovat. Na skupině těchto látek si cení odlišného účinku oproti již známým ilegálním drogám a přitahuje je i velká škála výrobků poskytující různé druhy účinků.

„Zůstal mi o tuhle kategorii zájem. Už proto, že to byla zmaštěnost úplně nového, jiného typu než ze všech běžných drog. Zjevně existuje mnoho možností.“ (fórum www.nyx.cz, téma: Jemné a legální změny vědomí)

3.5. Nové syntetické drogy a ilegální drogy

3.5.1. Podobnost nových syntetických drog s nelegálními drogami

Nové syntetické drogy jsou často uživateli porovnávány s drogami ilegálními. V naprosté většině případů v této obsahové kategorii jsou srovnávány účinky legálních drog s účinky ilegálních, ke kterým jsou přirovnávány. Jedná se především o psychické účinky, které jsou často šikovně přirovnávány k různým kombinacím a vlastnostem jednotlivých ilegálních látek. Porovnávány bývají i stavy po užití, tzv. dojezdy.

„Účinky třeba u toho syntetického thc jsou vcelku podobné jako u normální ganjy, akorát člověk není tolik "stoned" a trvá to trochu kratší dobu bych řekl“ (fórum www.baskytara.cz, téma: Amsterdam – Shop)

„Dobrou účinku je to asi podobný jako u kokeše, o něco chvilku delší... než jsem dorazil domu, zachtělo se mi spát a usnul jsem. Kocovina po tom o dost mírnější než třeba u pervitinu, spíše jsem cejtil to, že jsem něco vypil za noc. Při odeznívání nebyli znát typické pocity strachu a paranoidní myšlení jako při odeznívání amfetaminů.“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

„Dojezd? stupnice s porovnání s pikem (piko 10/10) Funky - 4/10 takže pro me uleva protože po dietě jsem poslední dobou pěkně rozšvihanej.“ (fórum www.lide.cz, téma: Amsterdam Shop)

Ve spíše okrajových případech jsou přirovnávány nové syntetické drogy k ilegálním alternativám spíš podle vzhledu, nebo chuti.

„Lehký odér haše z toho cítit byl ale minimálně“ (fórum www.grower.cz, téma: Amsterdam Shop)

„Bylo ve formě krystalů, skoro jak meth z Ameriky“ (fórum www.lide.cz, téma: Amsterdam Shop)

3.5.2. Nové syntetické drogy jako legální alternativa tradičních ilegálních drog

Uživatelé nových syntetických drog se o těchto látkách často vyjadřují jako o alternativě, nebo náhražce již známých tradičních ilegálních drog.

„Celkově to na mně dělá dojem, že pokud člověk chce tyhle alternativní drogy, je daleko vhodnější a bezpečnější koupit si je z nějakého online obchodu, který aspoň trochu poctivě uvádí, co to je a k čemu to je.“ (www.nyx.cz, téma: Jemné a legální změny vědomí)

„Speciálně bych nedoporučila jejich náhražku pervitinu, což je mefedron, nověj syntetickéj stimulant“ (www.nyx.cz, téma: Jemné a legální změny vědomí)

Kdyby byla nějaká dobrá náhražka za trávu, která by byla legální, tak už by ji přece všichni znali.“ (fórum www.war4all.com, téma: Amsterdam shop – LEGÁLNÍ DROGY)

Na těchto alternativách vnímají především pozitivně jejich legálnost a také těžkou detekovatelnost běžně dostupnými drogovými testy.

„My totiž příští týden jdeme s kámošema pít a oni nemůžou už hulit k vůli testům na THC, takže tohle je ideální náhražka. Jinak já si to kupoval hlavně kvůli nim.“ (fórum www.war4all.com, téma: Amsterdam shop – LEGÁLNÍ DROGY)

Objevují se i názory, že by tyto legální alternativy mohly sloužit jako dobrý substituent ilegálních drog.

„Tuhle zkušenost píšu jako dlouholetý uživatel pervitinu...další z poznatků je, že vám rychle a hodně bije srdce ...smrdíte potom jak po peří..zornice to roztahuje, a myslím žebyto byla dobrá alternativa při odvykání právě na perníku.“ (www.litten-alone.bolg.cz, diskuze k článku Mefedron)

3.5.3. Výhody oproti tradičním nelegálním drogám

Uživatelé srovnávají přínosy nových syntetických drog s drogami nelegálními. Po zkušenostech s konkrétními látkami se většina respondentů polostrukturovaných rozhovorů stále preferovala užívání tradičních drog oproti novým zkoušeným látkám. Zastánci tradičních ilegálních drog a nových syntetických drog jsou na internetových diskuzních fórech ve stejném počtu.

Skupina respondentů polostrukturovaných rozhovorů, kteří účinky nových syntetických drog preferují, uznávají, že nelegální drogy jsou silnější, ale oni konkrétně dávají přednost jemnějším účinkům a tomu, že látky jsou relativně čisté a bez příměsí.

„U mě je to postavený tak, že pervitin беру za tvrdou drogu. Protože ten účinek je tam masivní, silný a místy až nepříjemný pro každého. A opravdu tam je znát, že v porovnání té síly tyhleto nové látky, které se zakázaly, tak ten účinek je opravdu jemný oproti pervitinu. Ten účinek u toho pervitinu je opravdu silný. Což někomu asi vyhovuje, ale mě třeba ne.“ (Cecil, 35 let)

„Připadá mi takový čistší ty účinky. Pervitin je hodně zátěžovej, mi přijde, jako na organismus. Když to třeba to Funky není tak zátěžový na ten organismus, mi přijde. Je to můj názor. Stejně jako ve skutečnosti to může být jinak, že jo.“ (Dan, 23 let)

Za silnější jsou uživateli považovány také účinky některých syntetických kanabinoidů ve srovnání s účinky marihuany a také extrakty šalvěje divotvorné jsou označovány jako mnohonásobně silnější halucinogen, nežli LSD nebo psylocibin.

„Je to o mnoho silnější než ganja. Stejně množství ganji by mě vůbec neskouřilo“ (fórum www.grower.cz, téma: Amsterdam Shop)

„Po dvou potazích z 10x extraktu (pozn. šalvěje) prožiješ na cca 5-15 minut mnohem silnější halucinogenní stav, než po jakýmkoliv jiným běžně dostupným halucinogenu (užívaným v běžných dávkách). přestože jsi ale totálně mimo, tak ten stav není příliš nebezpečný, páč většinou nejsi schopný se jakkoliv pohybovat (zapomeneš jak se to dělá), takže tam většinou jenom sedíš na místě a rozplýváš se v nějaký svý halucinaci, ve kterou se všechno okolo tebe změní.“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

3.5.4. Nevýhody oproti tradičním nelegálním drogám

Zastánci legálních látek na internetových fórech byli přibližně ve stejném počtu, jako ti, kteří ilegální látky považovali za lepší. Na ilegálních látkách byla v případě stimulačních druhů nových syntetických drog oceňována větší intenzita účinků.

„Další látka podobná MDMA z této skupiny je ten mefedron (mňau mňau), který zatím stále JE v ČR legální (ještě pár týdnů). ten je MDMA podobný dost, akorát teda působí kratší dobu, a navozuje slabší euforii a empatii, ale za to zas o něco silnější stimulaci a ukecanost. osobně se mi ta látka velmi líbila, ačkoliv MDMA je teda jednoznačně lepší.“ (fórum www.lide.cz, téma: Drogy a jak to vidíme my)

Většina respondentů si myslí, že ilegální látky jsou lepší a po zkušenosti s legálními alternativami je stále preferují. Na ilegálních psychoaktivních látkách oceňují především silnější a stabilně působící účinky. Ilegální drogy již znají a vědí, co od nich mohou očekávat.

„No rozhodně nejsou, když to řeknu jako stručně, tak nejsou tak příjemný jako ty nelegální. (Gita, 29 let)

T: Příjemný..jak to myslíš?

No nejsou ani tak silný. Vzhledem k tomu, že člověk neví co to je a neví co má očekávat, tak ho ten stav může spíš zaskočit, nebo překvapit. Jako budoucnost v nich nespátřuji já osobně. Co se týče mého pohledu, nemíním v nich nějak pokračovat, ne.“ (Gita, 29 let)

Rizikovost nových syntetických drog je vnímána v naprosté většině jako větší, nežli u ilegálních látek.

„Čili závěr můj je ten, že závislost na tomto je úplně jiná než na piku nebo koku, ale je možná ještě horší.“ (www.litten-alone.blog.cz, diskuze k článku Mefedron)

„Taky se snažím přestat s pikem, jeto příliš silné a už mi to dělá víc škody jak užitku, přešel jsem na MDPV, ale to byla chyba málem mě to zabilo a zažil jsem takové peklo, na které se ani perník nechytá, měsíc jsem balancoval mezi životem a smrtí.. a na konci jsem byl totálně mimo realitu, je zázrak že žiju... a snažím se najít nějakou náhradu slabší...“ (www.litten-alone.blog.cz, diskuze k článku Mefedron)

3.6. Vnímání rizik spojených s užíváním nových syntetických drog

3.6.1. Obavy z užití nových syntetických drog

Nové syntetické drogy jsou širokou skupinou látek s neznámým složením a účinky. Jejich uživatelé ať už na internetových fórech, nebo při polostrukturovaných rozhovorech přiznávali, že z užití konkrétních produktů měli jisté obavy. Následující kapitoly přinášejí přehled, čeho se uživatelé obávají.

3.6.1.1. Nevím co je to za látku

Často zmiňovaný je všeobecný strach z toho, že uživatelé v podstatě neví, jakou chemickou sloučeninu užívají. To potvrzuje i velmi častá snaha uživatelů na internetových fórech zjistit, jakou konkrétní chemickou látku produkty obsahují.

„Objednal jsem jednu lbizu měl by z toho bejt psychadelickej zážitek, ale když nevím co to je tak mám docela strach.“(fórum www.lide.cz, téma: Amsterdam Shop)

„Co to chemicky sakra je?“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

Fakt, že neznají složení výrobku ani aktivní látku v ní obsaženou, považují uživatelé nových syntetických drog za rizikový. S neznámým složením souvisí i nemožnost odhadnout průběh intoxikace a množství, které by mělo být užito.

„Spatřovala jsem, určitě. Nevěděla jsem právě přesně co to je za látku, nebylo jasné co to je. Takže jsem očekávala, že to může udělat opravdu cokoli, ale furt jsem měla v hlavě jako že to bude opravdu jako metamfetamin. A i s těmahle rizikama bych i nejlíp počítala.“ (Gita, 29 let)

Svoje obavy z případných nežádoucích účinků se snaží minimalizovat alespoň tím, že se pokoušejí zjistit, který výrobek obsahuje látku, jejíž účinky jsou již relativně známé, případně se snaží zjistit, jaké zkušenosti s látkami měli ostatní uživatelé těchto látek.

„Mám dotaz, který z těch výrobků (jestli teda vůbec nějaký) obsahuje Mefedron-mňaumňau, případně co tomu z nabídky přibližně odpovídá? To je mi sympatický protože si dám lajničku dvě, pár hodin se decentně pobavím a můžu jít spát, nechci pak někde celou noc běhat a dva dny nespát jak to tu čtu ze je po El padrino. Díky za odpověď.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

3.6.1.2. Obavy z poškození spojeným s aplikací látek

Obavy mají uživatelé také z tělesného poškození spojeného s aplikací nových látek, některé syntetické látky se podle zkušeností uživatelů zdají jako velmi dráždivé na nosní sliznici, pokud jsou užívány intranasálně. Stejně obavy z možného poškození plic měli uživatelé, kteří hodlali nové syntetické drogy kouřit.

„Chci to zkusit ale přiznávám ze nevím jak a kolik toho bude nejlepší vzít. Bojím se o nosní sliznici, takže zvažuju buď rozpustit a vypít nebo smíchat s tabákem a vyhulit.“ (www.litten-alone.blog.cz, diskuze k článku Mefedron)

„Ehm, to určitě, protože jsem si nebyl až tak úplně jistý co to tam obsahuje z toho důvodu, že to nevypadalo až tak úplně jako nějaká bylina, spíš to vypadalo jako nějaký kus umělý hmoty, tak sem si říkal kdoví jaká je v tom chemikálie. To bylo možná takový, že sem si říkal že „támhle mě to rozežere plíce teďka“, jo, a podobný věci.“ (Ben, 30 let)

3.6.1.3. Nevím jaké to může mít akutní účinky

Uživatelé se obávají nepříjemných a neočekávaných účinků látky, kterou nevyzkoušeli. Tito uživatelé mohou tyto obavy projíkovat již na základě negativních zkušeností s jinými psychoaktivními látkami.

„Tady čtu, že je potom člověk nadměrně komunikativní, takže největší bobky mám z toho, že pak budu obvolávat známý a říkat jim nějaký p.....y. Dá se ta touha po komunikaci zvládnout nebo je to fakt tak hustý? Díkes za rady.“ (www.litten-alone.blog.cz, diskuze k článku Mefedron)

„Mám respekt z účinků podobné ketaminu. Neměl jsem sice ketamin, ale po depersonalizaci a derealizaci zrovna netoužím, měl jsem totiž tyto symptomy na trávě, když jsem bral piracetam a nakonec to vyústilo v panický atak a musel jsem na nějakou dobu přestat hulit, už je to naštěstí OK. Třeba je to na Ketaminu/MXE v jiném, možná i příjemném směru, ale nechce se mi to pokoušet. Jiinak to MXE by mělo v menších dávkách působit jako opiáty, co je mi celkem blízké a to mě celkem i láká.“ (fórum www.lide.cz, téma: Amsterdam Shop)

3.6.1.4. Neznám dlouhodobé účinky těchto látek

Další obavy v uživatelích vzbuzovala neznámost dlouhodobých účinků, které tyto látky na organismus mohou mít a možnost vytvoření návyku na konkrétní látku.

„Je to neozkoušený nikdo neví, co to z dlouhodobého hlediska udělá, taky jsem slyšela, že to má velmi vysoký potenciál návykovosti.“ (Iveta, 28 let)

3.6.2. Podceňování účinků nových syntetických drog

Jak z polostrukturovaných rozhovorů, tak z obsahové analýzy internetových fór vyplývá, že očekávání účinků nových syntetických drog jsou před užitím velmi malá, pokud ne vůbec žádná. Podcenění účinků nových syntetických drog uživatelé vysvětlují spíše tím, že legálnost látek je spojena s nižší efektivností látky, než že by se uživatelé domnívali, že legálnost výrobku jakýmsi způsobem zaručuje její bezpečnost.

„T: Jaká jsi měl teda očekávání od toho užití ještě než sto užil?“

Žádný. Nic moc sem od toho nečekal, když je to volně prodejný.“ (Erik, 27 let)

„Když jsem viděl vystavené "sběratelské kousky", říkal jsem si že to asi nebude nic moc, když se to může takhle veřejně prodávat a odešel jsem ještě s prázdnou.“ (fórum www.amsterdam-shop.cz)

Pokud uživatelé nových syntetických drog od těchto látek něco očekávají, jsou to účinky podobné ilegálním drogám, ke kterým jsou konkrétní látky přirovnávány. I tak ve všech případech uživatelé očekávají slabší účinky nežli u ilegálních alternativ.

„Nějaké zkušenosti se sběratelstvím mám hlavně pak se starou známou "českou sběratelskou klasikou" (pozn. pervitin), také má první nová zkušenost se ubírala tímto směrem a to k Elpadrino (...) Takže jsem nevydržel a trošičku si vystavil tak 20 minut po zakoupení: trošičkou opravdu myslím trošičku tak 1/6 0,25g balení říkal jsem si jenom tak abych zjistil jestli to vydrží políčka ve vítrince. Co ovšem následovalo po vystavení to sem opravdu nečekal: napřed trocha pálení při vystavování a pak už takový přísun energie jsem opravdu nečekal do deseti minut jsem nevěděl kam mám jít a hned telefonát do práce že si беру dovolenou.“ (fórum www.amsterdamshop.cz)

„Přijdu k okénku, slečně oznámím, že chci 4x El Padrino (proč torškarit že, jsem nečekal, že to bude tak silné)“ (fórum www.amsterdamshop.cz)

„T: Jaký jsi měla od toho užití očekávání?“

Mm, no vzhledem k tomu, že říkali, že to má být jako piko a ten název taky napovídal, že (smích). Tak asi něco podobného, ale slabšího.“ (Hana, 26 let)

Některé nové syntetické drogy způsobují velmi intenzivní účinky, což vzhledem k nízkým očekáváním může uživatele překvapit.

„Čau, tak včera jsem kouřil Euphoria 2010, a můžu jako říct, že mazec, fakt sem to nečekal.“ (fórum www.grower.cz, téma: Euphoria 2010 diksuze)

3.6.3. Vnímání rizikovosti nových syntetických drog před jejich užitím

Uživatelé nových syntetických drog dle výsledků výzkumu spatřují v užívání nových syntetických drog jistá nebezpečí. Většina respondentů polostrukturovaných rozhovorů před prvním užitím látky pocítovala alespoň nějaká rizika a tito respondenti se snažili být při prvním užití opatrnější a mírnit případná rizika alespoň malým množstvím užití látky.

„Tak samozřejmě jsem jako byl opatrný a říkal jsem si že mi to může třeba nějakým způsobem uškodit, ale to riziko jsem nepovažoval za tolik velké, jelikož jsem užil takové malé množství. Teda podle mého názoru (se smíchem)..“ (Artur, 30 let)

„Jo to určitě měla. Tak za první ty kámoši vypadali dost vykuleně a za druhý jsem nevěděla co to je, tak jsem nechtěla to moc přehnat a řekla sem si, že se jen tak seznámím a pak kdyžtak dokrmím. Protože tam toho bylo furt dost. Prostě nebylo třeba tam dát hodně ze začátku...hm, ale jako nebála jsem se zas tak moc abych si vůbec nedala.“ (Hana, 26 let)

Tři respondenti téměř žádná rizika při prvním užití nespatořovali. Důvodem byla absence informací o možných rizicích a podcenění účinků látky, která je legálně dostupná.

„T: A spatřoval jsi nějaký rizika v užití téhle látky?

Erik, 27 let: Ne. Protože sem o tom jakoby předtím nikde neslyšel, takže sem si myslel, že de opravdu o něco, co nemůže člověku ublížit.“ (Erik, 27 let)

T: Jaký rizika jsi spatřoval v tom užití té látky, nebo ještě než jsi to užil? Jestli ses třeba něčeho obával?

Dan, 23 let: Ne, vůbec. Já sem nevěřil, že to bude fungovat.“ (Dan, 23 let)

Další respondent nepovažoval tyto látky za nebezpečné, neboť se podle něj jednalo o relativně čisté sloučeniny bez příměsí.

„No abych řekl pravdu, tak v podstatě..Nějakým způsobem jsem tušil, že oni jedou tu výrobu tak, že je to čisté. A to člověk aspoň trochu uklidní ta čistota.“ (Cecil, 35 let)

3.6.4. Vnímání bezpečnosti nových syntetických drog

Respondenti výzkumu většinou nepovažovali nové syntetické látky za bezpečné a i ve vnímání bezpečnosti je srovnávali s ilegálními látkami. Někteří respondenti si myslí, že jsou nebezpečnější nežli nelegální drogy.

„Já si myslím, že možná jsou i nebezpečnější než ty ilegální. (Erik, 27 let)“

Převládal ovšem názor, že nové syntetické drogy jsou stejně nebezpečné jako již zavedené nelegální látky, ale nebezpečnějšími je činí minimum dostupných informací a nepředvídatelná síla účinků jednotlivých látek.

„Nevím jak jsou na tom ty nové látky chemicky, ale nebezpečný jsou v podstatě jako normální drogy, ale o to víc, že prostě k tomu nejsou žádný informace a člověk je pak překvapenější těma účinkama. Zvlášť, když většina z nich nefunguje a pak je tam jedna taková pecka jako El Padrino a to vám udělá díru do hlavy.“ (Dan, 23 let)

Větší informovanost a možnost, aby prodejci mohli prodávat tyto produkty za pravým účelem opravdu legálně a bez nutnosti kamuflovat svoji činnost by přispěly k celkové bezpečnosti užívání „legal highs“.

„Si myslím že se asi ani nedá říct, že by byly bezpečnější. Já si myslím jakože díky tomu, že se tady hrálo na to, že to byly sběratelský předměty, tak byly úplně stejně nebezpečný. Kdyby to bylo jasné z čeho to táhne je a někde by tamhle výrobci dejme tomu udávali jakési množství nějaké dotyčné látky, tak si myslím, že tehdy by to bezpečné mohlo být.“ (Ben, 30 let)

Legální statut výrobku nebyl respondenty vnímán jako faktor toho, že by látky mohly být bezpečnější, míněno tak, že nezpůsobují zdravotní poškození třeba tak, jako nelegální, již kontrolované látky. Naopak může v ostatních uživatelích vyvolat mylné přesvědčení, že látka může být bezpečná.

„T: Jak jsou tyto nové legální drogy bezpečné ve srovnání s ilegálními.“

Gita, 29 let: Nemyslím si, že by byl nějaký velký rozdíl. Akorát se to sežene legálně, tak to svádí k tomu, aby si to člověk mohl myslet. Ale myslím si, že je to hloupost, že to tak není.“ (Ivea, 28 let)

„T: Chtěl by jsi k předmětu tohoto výzkumu dodat ještě něco, na co jsme se nezeptali?“

„Aby si na tyhle věci fakt dávali bacha, protože co je legální nemusí být zdravý.“ (Erik, 27 let)

Rizikovost v dostupnosti nových syntetických látek viděli také respondenti v souvislosti s možným ohrožením mladistvých lidí. To, že mladiství lidé mohli kupovat takovéto produkty

v obchodě, jako ještě nebezpečnější vnímají internetový prodej, který nemá žádné kontrolní mechanismy a nové syntetické drogy si tam může koupit v podstatě kdokoli.

*„No, že je to šílené. Nevěřím tomu doteď jako co to je? Jak je to možné prostě, že může něco takového existovat a legálně se prodává, může to koupit kdokoli na tom internetu! Dvanáctileté děcka, vůbec, kdokoli. Nikdo se na nic neptá prostě.(...) No a o dost přístupnější, stoprocentně. Tak dealer dvanáctiletému děcku neprodá, že jo?! “
(Dan, 23 let)*

3.6.5. Ovlivnění vnímání rizik v průběhu užívání nových syntetických drog

Ti respondenti polostrukturovaných rozhovorů, kteří před prvním užitím nevnímali žádná rizika z užití „legal highs“, po nějaké době začali intenzivněji vnímat potenciální rizikovosti užívání těchto látek. Důvodem k tomu byla nejčastěji negativní zkušenost s účinky nových syntetických drog uživatelů samotných, nebo lidí v jejich blízkém okolí.

„T: Změnilo se nějak tvoje vnímání rizik s tím jak jsi to dále užíval?”

No můžu říct, že jsem se bál, protože můj synovec měl tu zkušenost s těma levnýma věcmama, protože on koupil to nejlevnější co tam bylo a v podstatě to užil fakt ve velké dávce. Tak to jsem měl strach, to jsem nechtěl takhle někde tři dny bláznit a nespát jako jo.“ (Cecil, 35 let)

„Já se divím jako sám sobě, že jsem do toho takle jako šel, protože sem se nebál prostě jako toho. Když člověk po čase o tom přemýšlí, tak se sám sobě divím,, jak my sme se nebáli zezáátku jako prostě, že do toho šel po hlavě, nepřemýšlel prostě jako že prostě to mohlo mít nějaké riziko, nebo něco, že by to mohlo i prostě zabít nebo něco – při větším množství.“ (Dan, 23 let)

Vnímání rizikovosti negativní zkušenosti bylo ještě více ovlivněno i u respondentů, kteří vnímali možná rizika již před užitím nových syntetických drog. Můžeme říct, že po negativní zkušenosti byli tito uživatelé ještě opatrnější. Uživatelé, kteří měli negativní zkušenost s některou z látek, již neměli potřebu ji znovu užívat a raději vyhledali produkt s vlastnostmi, které považují za bezpečnější.

„Ne, už jsem si to nikdy nedala. Ten účinek byl natolik odrazující, že už jsem to nechtěla ani vidět. A to možnosti byly.“ (Hana, 26 let)

„T: Mohla ta předchozí zkušenost nějak ovlivnit tvůj postoj k tý látce?”

R: Myslím si, že mohla. A nebo ne že mohla, spíš jsem si jistá, že ovlivnila. Protože jsem věděla, že předtím jsme možná měli dát o něco míň, a ty lidi okolo mě měli ty negativnější stavy, tudíž jsem byla opatrnější u téhle látky.“ (Gita, 29 let)

Pokud byly látky užívány intenzivněji po nějakou dobu, začali jejich uživatelé vnímat i případné riziko vysoké návykovosti dané látky.

„T: Měl jsi třeba nějaký jakoby strach z té látky; ono přece jenom když předtím jsi říkal, že jsi od toho nic neočekával...?“

Dan, 23 let: Konkrétně strach ne, spíš strach z té závislosti.“ (Dan, 23 let)

„Doslova jeto, okamžikem kdysi dáte prvního prda ze skla dobrého, tak se z vás stává služebník ďábla, tváří se to ze začátku nevinně a po nějaké době zjistíte, že vlastně vás má ta droga totálně pod kontrolou a co po vás chce, to uděláte!! Je to horší než všechny drogy dohromady...začal sem na 5mg !!(tj 0,005g!! A skončil na 110mg !! A dívám se ještě pořád na to, jak mě to rychle zabíjí, v jakém nebezpečném jsem stavu, a jakmile to začne doznívat je to fakt riziko že jak si nedáte tak doflak vas zabije.. Ale naštěstí sem ve fázi na cestě ven z toho ...Je to shit..ale tvrdit budu stále že pro tu slast po tom jak si dáte práška stojí i umřít a tohle je už alarmující !!!“ (www.litten-alone.blog.cz, diskuze k článku Mefedron)

Fakt, že se prodejci nových syntetických drog drželi striktně stanoviska, že prodávají sběratelské předměty a předměty, které nejsou určeny pro lidskou spotřebu, vyvolával v některých respondentech přesvědčení, že by se mohlo jednat o skutečně rizikové výrobky.

„To jak se chránil ten výrobce tak to trochu působilo tak, že se chce chránit a v tom jsem spatřovala největší to. Že se jakoby kryje příliš na to, aby kdyby to něco..no jako že by to mohlo ublížit.“ (Gita, 29 let)

Na druhou stranu, celý komerční systém prodeje těchto látek některé respondenty uklidňoval a vnímání rizikovosti snižoval, jelikož se domnívali, že prodejci by neprodávali nekvalitní zboží, protože mají zájem udržet si stabilní klientelu.

„Tak oni ti výrobci to nemůžou udělat jako moc nebezpečný , protože samozřejmě by samozřejmě tím přišli o svoje klienty a to by byli sami proti sobě.“ (Artur, 30 let)

Ve snadné dostupnosti, které mohli uživatelé dříve vnímat jako výhodu, vidí nyní respondenti také rizika. Může jít o rizika pro ně samotné, neboť se nemusejí hlídat a mohou nakupovat drogy bez většího omezení, které pociťují při nákupu nelegálních drog, čímž se vystavují tomu, že nové syntetické drogy budou užívat častěji.

„Ono to samozřejmě zní dobře, že si člověk jde nakoupit k okýnku. Ale zase tam odpadá takovej ten strach spojený s tím sháněním.“ (Gita, 29 let)

4. DISKUZE

Většina uživatelů nových syntetických drog vnímá tyto látky jako potenciálně rizikové. Rizikovost těchto látek jimi bývá nezřídka přirovnávána k rizikovosti nelegálních drog, s tím, že nové syntetické drogy jsou spojovány ještě s dalšími skutečnostmi, které jejich rizikovost zvyšují.

Existuje ovšem také skupina uživatelů, kteří před prvním užitím vnímají potenciální rizikovost nových syntetických drog jako velmi nízkou. Důvodem jsou skeptická očekávání k síle účinků samotné látky, vzhledem k její legální dostupnosti. Výsledky výzkumu naznačují, že uživatelé vnímají legální a dostupné látky jako málo efektivní, neboť si myslí, že efektivní a silné látky jsou již regulovány. Legální statut látky může u některých uživatelů snižovat vnímání síly účinku a vést k podcenění účinků užívané látky, což by potvrzovalo závěry Sheridana a Butlerové (2010), kteří identifikovali dva možné postoje k legálnímu statusu legal highs. Závěry tohoto výzkumu potvrzují, že uživatelé nových syntetických drog v ČR patří spíše ke skupině, která si myslí, že pokud látky nejsou vládou sankcionovány, mohou být považovány za slabé a málo účinné, načež je potřeba je brát ve větším množství, aby bylo docíleno požadovaného efektu, než by zastávali druhý postoj, že pokud jsou látky legální, je jejich kvalita garantována a tudíž je možno o nich smýšlet jako o neškodných (Sheridan a Butlerová, 2010).

Vnímání rizikovosti nových syntetických drog je i menší u uživatelů, kterým chybí oficiální informace o nějaké rizikovosti a předpokládají, že kdyby tyto látky byly rizikové, již by o tomto nebezpečí slyšeli. Někteří uživatelé považují nové syntetické drogy za méně rizikové nežli nelegální drogy, neboť se jedná o chemicky čisté látky neobsahující různé příměsi, které považují za původce rizik. Tito uživatelé mají tendenci k podceňování rizik spojenými s užíváním nových syntetických drog. Fakt, že je před užitím považují za slabé a neefektivní náhražky ilegálních drog, vede k podcenění situace, menší opatrnosti a možným negativním následkům jak psychickým tak fyzickým. V některých případech může dojít i k extrémním fyzickým účinkům, které vyžadují lékařské ošetření.

Uživatelé nových syntetických drog jsou postaveni před situací, kdy mají na výběr z mnoha produktů s odlišnými účinky a vlastnostmi. Jednotlivé produkty, které hodlají užít si vybírají na základě podobnosti s nelegálními látkami, kterou mohou buď vnímat subjektivně například podle názvu nebo konzistence, což potvrzuje i Turek (2011), nebo na základě informací, kterých o této látce mají od ostatních uživatelů. Někteří uživatelé si produkty vybírají na základě doporučení svých přátel a známých nebo jiných uživatelů nových

syntetických drog. Příkladem mohou být doporučení z internetových diskuzních fór, která v tomto ohledu fungují podobně jako poradny, kde ještě nezkušení návštěvníci žádají od zkušených uživatelů doporučení konkrétního výrobku na základě účinků, které od látky požadují. Takovýmto výběrem se také svým způsobem snaží předejít rizikům z spojených s užíváním nových syntetických látek, neboť pokud je jim doporučen odpovídající produkt, mohou tak snížit výskyt neočekávaných účinků. Mezi uživateli syntetických drog můžeme nalézt i takové jedince, kteří rádi zkouší neznámé produkty a vybírají si produkty méně pečlivě. Tito uživatelé zkoušejí produkty ze zvědavosti, jaký účinek na ně látka bude mít.

Celkovou rizikovost těchto sloučenin zvyšuje nedostatek informací, které jsou o produktech známy. Velký podíl na neinformovanosti mají prodejci nových syntetických drog. Uživatelé těchto produktů se domnívají, že neochota poskytnout alespoň základní informace o prodáváných produktech souvisí s jejich ochranou před případným trestním postihem, což potvrzuje závěry Hillebrandové et al. (2010), která uvádí, že obchodníci s legal highs neposkytují téměř žádné informace o složení a obsahu aktivních látek svých produktů, stejně tak jako informace o dávkování a případných negativních účincích prodáváných látek, čímž se chrání. S tím souvisí i celý koncept prodeje nových syntetických drog jako sběratelských předmětů, které nejsou určeny pro lidskou spotřebu. Konzumenti těchto produktů tento koncept respektují, což se projevuje i ve stylu, jakým píšou svoje příspěvky do diskuzních fór, kdy se někteří uživatelé striktně drží sběratelského konceptu a svoje zkušenosti s novými syntetickými drogami popisují v duchu tzv. „sběratelského slangu“. Koncept skrývání pravého záměru činnosti sice uživatelé respektují, současně však přiznávají, že tímto tvoří bariéru pro možnost, aby výrobce uváděl objektivní informace o složení a účincích svých výrobků. Uživatelé se domnívají, že pokud by byly prodejci poskytnuty informace o prodáváných produktech, mohlo by to zvýšit bezpečnost užívání těchto látek.

Rizikovější nežli nelegální návykové látky z nich činí nejasnost jejich složení. Uživatelé neví, co látka obsahuje, v jaké koncentraci a co tedy mohou od užití této látky očekávat. Chemické sloučeniny obsažené v nových syntetických látkách nejsou prozkoumané a uživatelé se obávají jak akutních účinků spojených s aplikací drogy, tak s jejími přímými účinky na organismus. Uživatelé vnímají nové syntetické drogy jako potenciálně rizikové i z dlouhodobého hlediska, neboť dlouhodobé účinky nejsou objektivně prozkoumány.

Nové syntetické drogy jsou pro uživatele atraktivní, jelikož poskytují nové spektrum účinků, jsou dostupné, levné, legální a vnímané jako čisté a kvalitní, což potvrzuje závěry Winstocka et al. (2010), který tvrdí, že uživatelé mefedronu si na této látce nejvíce cenili

takových vlastností jako je poměr cena/kvalita, dobrá stálost produktu, mírnější vedlejší účinky oproti nelegálním stimulantům a krátkost trvání efektu.

Z pohledu rizikovosti je i důležitý fakt, že práškové výrobky se v zásadě dělí do dvou skupin, na slabší, krátkodobě účinkující látky reprezentované mefedronem a produkty Ex a El Magico a na silnější, dlouhodobě trvající a intenzivní stimulanty, nezřídka popisované jako silnější nežli metamfetamin, reprezentované především produktem s názvem El Padrino. Uživatelé, kteří nemají dostatek informací o užívaných látkách spolu s malými očekáváními, které od produktu mají, mohou velmi těžko odhadovat účinnou dávku konkrétního výrobku, což může vést ke stavům předávkování a následnému výskytu neočekávaných účinků.

Výsledky výzkumu prokazují, že uživatelé nevnímají nové syntetické drogy jako méně rizikové nežli ilegální drogy. To co je činí, často ještě více rizikové, je nedostatek informací o užívaných látkách. Legální statut nevnímají jako záruku bezpečnosti, vnímání rizikovosti však může ovlivňovat především v tom, že uživatelé mají malá očekávání od kvality účinků legálně zakoupených látek a domnívají se, že potentní a účinné látky jsou již postaveny mimo zákon.

Vnímání rizikovosti se s užíváním nových syntetických drog mění. Uživatelé tyto látky vnímají jako rizikovější pokud mají zkušenost s příliš silnými nebo neočekávanými účinky jednotlivých látek. Tato zkušenost nemusí být jejich vlastní, ale mohou se o ní dozvědět od svých blízkých a známých nebo od návštěvníků internetových diskuzních fór. Vnímání rizikovosti vzniku závislosti nebo rozvoje problematických vzorců jejího užívání může být umocněno u uživatelů, kteří mají s užíváním látky pozitivní zkušenosti. V tomto případě mohou vnímat tyto uživatelé snadnou dostupnost užívané látky jako rizikovou.

Snadná dostupnost je uživateli vnímána všeobecně jako riziková, co se týče absence kontrolních mechanismů, které mohou efektivně fungovat třeba u prodeje nelegálních drog. Zvláště rizikovou vnímají uživatelé dostupnost pro mladistvé a nezkušené uživatele, neboť podle nich prodej v kamenných obchodech a obzvláště prodej nových syntetických drog na internetu není v tomto ohledu nikterak zásadně regulován.

Jak prokázaly výsledky realizovaného výzkumu s užíváním nových syntetických drog je spojen výskyt určitých rizik. Výměna zkušeností uživatelů nových drog ať už realizovaná prostřednictvím osobní komunikace mezi uživateli nebo prostřednictvím internetových diskuzních fór, může významně přispět k šíření doporučení ohledně minimalizace výskytu možných rizik. Uživatelé nejčastěji spojují výskyt rizik s množstvím užívané látky. Proto zkušení uživatelé doporučují užití menšího množství užívané látky a nedoporučují podceňovat účinky jakékoliv látky. Rizika uživatelé snižují užitím menšího množství látky, pokud se jedná o první aplikaci. Uživatelé také nedoporučují užívat kombinovat nové

syntetické drogy s užíváním jiných psychoaktivních látek, nebo kombinovat tyto látky navzájem. Za důležitý pro menší výskyt rizik také považují vhodné prostředí, které může přispět k zmírnění výskytu případných poškození. Uživatelé také doporučují zjistit si informace o látce, kterou hodlají užít, neboť účinky a případná rizika spojená s užitím se u jednotlivých užívaných drog značně liší. Tato doporučení ohledně minimalizace rizik se hojně vyskytují na internetových diskuzních fórech a nezkušení uživatelé mají tendenci tyto rady dodržovat, což potvrzuje závěry Boyera et al. (2005), jenž tvrdí, že tyto zdroje informací ovlivňují vzorce chování spojené s užíváním drog u návštěvníků, kteří z nich informace čerpají. O těchto aspektech internetových fór můžeme uvažovat jako o nástroji, který informuje nezkušené uživatele o možných rizicích užívání nových syntetických drog, čímž zvyšuje vnímání rizikovosti těchto látek u návštěvníků, kteří si příspěvky pročítají a následně se při užívání chovají méně rizikově. Tento jev potvrzuje premisu, že vnímání rizikovosti užívání návykových látek je důležitým faktorem ovlivňující uživatele v jejich chování ve vztahu k užívání drog (O'Callaghan, 2006; Leung et al., 2010).

I tento výzkum se potýká s jistými limity a omezeními. Výzkum zaměřený na vnímání rizikovosti, realizovaný pro potřeby diplomové práce byl vzhledem k aktuálnosti tématu proveden v České republice jako první a proto nemohl navázat na předchozí výzkumy. Bakalářská práce Turka (2011) se zabývala možnostmi regulace tržních mechanismů tzv. „designer drugs“, kterou opíral o výsledky terénního výzkumu mezi zákazníky českých kamenných obchodů prodávající tyto látky. Tato práce nepotvrdila jeho závěry ohledně tvrzení, že je možné se často setkat s přesvědčením uživatelů o bezpečnosti nových syntetických drog na základě jejich „legálnosti“. Závěry této práce naznačují, že uživatelé tyto látky nevnímají jako bezpečné a vnímají je stejně rizikově jako ilegální látky, což potvrzuje i závěry McElratha a O'Neill (2011), kteří tvrdí, že uživatelé mefedronu nemusí tuto látku nutně vnímat jako bezpečnou. Rizikovost nových látek oproti ilegálním drogám je ještě umocněna nedostatkem informací. Naopak výsledky této práce podporují tvrzení Turka, že povinné uvádění složení, dávkování, varování o interakcích a nežádoucích účincích by omezily zdravotní rizika, jelikož uživatelé nových syntetických drog se domnívají, že poskytování takovýchto informací by mohlo zvýšit bezpečnost prodáváných produktů.

Za jeden z limitů této práce považuje autorka nesnadný přístup k populaci respondentů pro polostrukturované rozhovory. Vzorek respondentů polostrukturovaných rozhovorů byl menší, nežli se předpokládalo. Také oslovení potenciálních respondentů z řad návštěvníků internetových diskuzních fór nepřineslo očekávané odezvy a z tohoto zdroje se interview zúčastnili jen dva respondenti. Zbývající respondenti byli získáni metodou sněhové

koule a někteří z nich se znali a nové syntetické drogy užívali společně, což mohlo ovlivnit jejich vnímání samotného užívání a celkově tak poskytnout méně rozmanitá data.

Pravdivost některých příspěvků na internetových diskuzních fórech může být také zkreslena. Jako možné zkreslení spolehlivosti zdroje může být fórum obchodu Amsterdam Shop, kde mohly být majiteli nevhodné příspěvky mazány a odstraňovány. Je možné předpokládat, že příspěvky na takovémto fóru také mohly být přidávány, aby zvýšily zájem a pozitivní vnímání nabízených produktů. Jak bylo zjištěno z polostrukturovaných rozhovorů, ne všichni uživatelé nových syntetických drog mají tendenci se do internetových diskuzních fór zapojovat a je možné uvažovat o tom, že populace přispěvatelů diskuzních fór se může v jistých aspektech lišit od populace uživatelů nových syntetických drog, což může vést k dalšímu zkreslení dat. Otázkou také je, zdali vyhledávací metoda relevantních internetových diskuzních fór neeliminovála výběr jiných druhů fór, která by také mohla poskytnout odlišná data.

Interpretace vnímání rizikovosti nových syntetických látek jako skupiny je problematická, neboť se mezi těmito látkami nacházejí sloučeniny s odlišným spektrem účinků a rizik, která se k nim vážou. Některé látky jsou subjektivně vnímány jako méně rizikové, nežli látky jiné. Subjektivní vnímání rizikovosti se také u jednotlivých uživatelů liší. Navíc je složení produktů neznámé a v čase se proměňuje, proto může být těžké určit, jako látku uživatelé vlastně užíli.

5. ZÁVĚRY

Pokud jde o vnímání rizikovosti, někteří uživatelé vnímají nové syntetické drogy jako rizikové, ale existuje i skupina uživatelů, kteří rizikovost těchto látek vnímají jako malou, což souvisí i s tím, že "legálnost" látek považují za signál ohledně jejich nízké účinnosti. Vnímání rizikovosti se v průběhu užívání nových syntetických drog mění a to především u těch uživatelů, kteří mají zkušenost se silnějšími, nebo neočekávanými účinky. Vnímání rizikovosti se také zvyšuje na základě zaznamenaných negativních zkušeností ze svého okolí, nebo od návštěvníků internetových diskuzních fór. Jako rizikový vnímají nedostatek informací o složení a účincích látky (ať už krátkodobých nebo dlouhodobých). Uživatelé vnímají možné riziko vzniku závislosti na těchto látkách. Za rizikovou vnímají také snadnou dostupnost nových syntetických drog, obzvláště vzhledem k absenci kontrolních mechanismů vzhledem k mladistvým, kterou kontrastně vnímají jako funkční u způsobu distribuce nelegálních látek.

Pokud jde o předcházení rizikům, oficiální zdroje informací nepovažují uživatelé nových syntetických drog za důvěryhodné a za nedostatečné považují informace podávané samotnými prodejci konkrétních látek, kteří se tím chrání před případným právním postihem. Možnému výskytu případných škod spojených s užitím nových syntetických drog se snaží zabránit užíváním menšího množství látky obzvláště při prvním užití. Jako důležitou pro minimalizaci výskytu případných poškození vnímají uživatelé zjištění si potřebných informací o užívané látce, setting a snaha nekombinovat nové syntetické drogy s jinými psychoaktivními látkami a navzájem, zvláště pokud se jedná o první užití. Za dobrý a hojně využívaný zdroj informací o účincích užívaných látek můžeme považovat internet a internetová fóra.

Tato práce své základní stanovené cíle splnila a použité výzkumné metody se ukázaly být jako vhodné pro poskytnutí dostatku dat, který může odpovědět na předem určené výzkumné otázky. Závěry této práce prezentují hypotézy vytvořené na základě kvalitativního výzkumu, které by musely být ověřeny kvantitativními metodami.

Koncept vnímání rizikovosti užívání drog, zvláště u nových syntetických drog, se jeví jako podstatný a zvýšení míry vnímaného rizika může přispět k případnému snížení výskytu rizikových situací v následku užití nových syntetických drog.

Poskytnutí relevantních a objektivních informací spolu s upozorňováním na konkrétní rizika, kterým se lidé mohou vystavit užíváním nových syntetických drog může pomoci minimalizovat výskyt komplikací. V budoucnu by také měla být věnována pozornost fenoménu internetových diskuzních fór jako důležitého nástroje pro minimalizaci rizik spojených s užíváním nových syntetických drog.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Advisory Council on the Misuse of Drugs (ACMD), 2010. Consideration of the cathinones.
2. Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50 (2), 179-211.
3. Boyer, E. W., Babu, K. M., Adkins, J. E., McCurdy, C. R., Halpern, J. H. (2008). Self-treatment of opioids withdrawal using kratom (*Mitragynia speciosa korth*). *Addiction*, 103:1048–1050.
4. Boyer, E. W., Lapen, P. T., & Macalino, G. (2007). Dissemination of Psychoactive Substance Information by Innovative Drug Users. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(1), 1-6.
5. Boyer, E.W., Shannon, M., & Hibberd, P. (2005). The Internet and psychoactive substance use among adolescents. *Pediatrics* 115:302–305.
6. Brandt, S. D., Sumnall, H.R., Measham, f., Cole, J. (2010). Secon generation mephedrone. The cofusing case of NRG-1. *British Journal of Medicine*, 341:c3564.
7. Brewer, N. T., Chapman, G. B., Gibbons, F. X., Gerard, M., McCaul, K. D., Weinstein, N., D. (2007). Meta-analysis of the relationship between risk perception and health behavior: The example of vaccination. *Health Psychology*, 26 (2), 136-145.
8. Camilleri, A., Johnston, M.R., Brennan, M., Davis, S., Caldicott, D.G.E., 2010. Chemical analysis of four capsules containing the controlled substance analogues 4-methylmethcathinone, 2-fluoromethamphetamine, a-phthalimidopropiophenone and N-ethylcathinone. *Forensic Science International* 197, 59–66.
9. Coppola, M. M., Mondola, R. R. (2012). 3,4-Methylenedioxypyrovalerone (MDPV): Chemistry, pharmacology and toxicology of a new designer drug of abuse marketed online. *Toxicology Letters*, 208(1), 12-15.
10. Čermák, I., Štěpaníková, I. (1998). Kontrola validity dat v kvalitativním psychologickém výzkumu. *Československá psychologie*, 1, 50-62.
11. Dargan P. I., Albert S., Wood D. M. (2010). Mephedrone use and associated adverse effects in school and college/university students before the UK legislation change. *Q J Med*, 103: 875–9.
12. Davies, S., Wood, D. M., Smiths, G., Button, J., Ramsey, J., Archer, R., Holt, D. W., Dargan P. I. (2010). Purchasing ‚legal highs‘ on the internet. Is there consistency in what you get? *QJM*, 103: 489-493.
13. Dick, D., Torrance, C. (2010). Mixmag drug survey. *Mixmag*. 2010;225:44–53.

14. EMCDDA (2003). Drugs in Focus: Drug use amongst vulnerable young people, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
15. EMCDDA (2006a). EMCDDA–Europol 2005 Annual Report on the implementation of Council Decision 2005/387/JHA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
16. EMCDDA (2006b). Monitoring new drugs. EMCDDA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
17. EMCDDA (2007a). EMCDDA–Europol 2006 Annual Report on the implementation of Council Decision 2005/387/JHA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
18. EMCDDA (2007b). Europol–EMCDDA Joint report on a new psychoactive substance: 1-benzylpiperazine (BZP), European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
19. EMCDDA (2008). EMCDDA–Europol 2007 Annual Report on the implementation of Council Decision 2005/387/JHA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
20. EMCDDA (2009a). Annual report on the state of the drugs problem in Europe, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
21. EMCDDA (2009b). EMCDDA–Europol 2008 Annual Report on the implementation of Council Decision 2005/387/JHA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
22. EMCDDA (2010a). 2010 Annual report on the state of the drugs problem in Europe, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
23. EMCDDA (2010b). EMCDDA–Europol 2009 Annual Report on the implementation of Council Decision 2005/387/JHA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
24. EMCDDA (2010c). Europol–EMCDDA Joint report on a new psychoactive substance: 4-methylmethcathinone (mephedrone), European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
25. EMCDDA (2010d). Risk assessment of new psychoactive substances — operating guidelines. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
26. EMCDDA (2011a). Výroční zpráva za rok 2011: Stav drogové problematiky v Evropě, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon. ISBN/ISN: 1609-6150

27. EMCDDA (2011b). Briefing paper: Online sales of new psychoactive substances/ Legal highs: Summary of results from 2011, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
28. EMCDDA (2011c). EMCDDA–Europol 2010 Annual Report on the implementation of Council Decision 2005/387/JHA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
29. EMCDDA (2011d). Report on the risk assessment of mephedrone in the framework of the Council Decision on new psychoactive substances, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
30. EMCDDA (2011e). Responding to new psychoactive substances, Drugs in focus, Vol. 22. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
31. EMCDDA (2012). EMCDDA–Europol 2011 Annual Report on the implementation of Council Decision 2005/387/JHA. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
32. Falck, R. S., Carlson, R. G., Wang J. (2004). Sources of information about MDMA (3,4-methylenedioxymethamphetamine): perceived accuracy, importance, and implications for prevention among young adult users. *Drug and Alcohol Dependency*, 74:45– 54.
33. Hammersley, R. (2010). Dangers of banning Spice and the synthetic cannabinoid agonists (Letter). *Addiction*, 105 (2), 373.
34. Hillebrand, J., Olszewski, D., Sedefov, R. (2010). Legal highs on the internet. *Substance Use and Misuse*, 45: 330-340.
35. Hughes, B., Blidaru, B. (2009). Legal responses to new psychoactive substances in Europe. *European Legal Database on Drugs*, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
36. Irish Focal Point (2010) 2010 National Report (2009 data) to the EMCDDA by the Reitox National Focal Point. Ireland: new developments, trends and in-depth information on selected issues. Dublin: Health Research Board.
37. Kelly, B. C. (2011). Legally tripping: A Qualitative Profile of Salvia Divinorum Use Among Young Adults. *Journal of Psychoactive Drugs*, 43 (1), 46-54.
38. Kerlinger, F.N. (1972). *Základy výzkumu chování*. Praha: Academia 563 s.
39. Kjellgren, A., & Soussan, C. (2011). Heaven and Hell - A Phenomenological Study of Recreational Use of 4-HO-MET in Sweden. *Journal Of Psychoactive Drugs*, 43(3), 211-219.

40. Kmetonyová, D. (2011) Průzkum internetu zaměřený na nabídku nových syntetických drog na českých webových stránkách pro EMCDDA. Nepublikováno.
41. Leung, K. S., Ben Abdallah, A., Copeland, J., Cottler, L. B. (2010). Modifiable risk factors of ecstasy use: Risk perception, current dependence, perceived control, and depression. *Addictive behaviors*, 35 (3), 201-208.
42. Malczewski, A., Bukowska, B., Jabłonski, P., Struzik, M., Kidawa, M., Strzelecka, A., Radomska, A., Chojecki, D., Bajerowska, B., Muszynska, D., Bonisławska, K., Jarmołowska, K., Gryn, K., Jedruszak, Ł., Rosinska, M., Sierosławski, J. (2010), Poland: New Development, Trends and in-depth information on selected issues. Warsaw, National Bureau for Drug Prevention.
43. Mann, Ch., Stewart, S. (2000). *Internet Communication and Qualitative Research: A Handbook for Researching Online. New Technologies for Social Research*. SAGE Publications, London. ISBN 0761966277.
44. Mantovani, G., Spagnolli, A. (2000). Imagination and culture: what is it like being in the cyberspace? *Mind, Culture and Activity*, 8:217–226.
45. McElrath, K., O'Neill, Ch. (2011). Experiences with mephedrone pre- and post-legislative controls: Perceptions of safety and sources of supply. *International Journal of Drug Policy*. 22 (2011):120-127.
46. Measham, F., Moore, K., Newcombe, R., Smith, Z. (2010). Tweaking, bombing, dabbing and stockpiling: the emergence of mephedrone and the perversity of prohibition. *Drugs and Alcohol Today*, 10 (1): 14–21.
47. Mioviský, M. (2005). *Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku*. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2005. 447 s. ISBN 8024411598.
48. Mravčík, V., Pešek, R., Horáková, M., Nečas, V., Chomynová, P., Šťastná, L., Grolmusová, L., Kiššová, L., Fidesová, H., Nechanská, B., Vopravil, J., Preslová, I., Doležalová, P., Koňák, T. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2010 [Annual Report on Drug Situation 2010 – Czech Republic]*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2011.
49. O'Callaghan, F. V., O'Callaghan, M., Najman, J. M., Williams, G. M., Bor, W., Alati, R. (2006). Prediction of adolescent smoking from family and social risk factors at 5 years, and maternal smoking in pregnancy and at 5 and 14 years. *Addiction*, 101(2), 282-290.
50. Plichtová, J. (1996). Obsahová analýza a jej možnosti využitia v psychológii. *Československá psychologie*, 40, 4, 304-314.

51. Ramsey, J., Dargan, D. I., Smyllie, M., Davies, S., Button, J., Holt, D. W., Wood, D. M. (2010). Buying 'legal' recreational drugs does not mean that you are not breaking the law, *QJM* (2010) 103(10): 777-783.
52. Rosenstock, I. M. (1974). The health belief model and preventiv health behavior. *Health Education Monographs*, 2, 354-386.
53. Sheridan, J., Butler, R. (2007). Legal party pills and their use by young people in New Zealand: A qualitative study. Final report of Findings. University of Auckland, Auckland.
54. Sheridan, J., Butler, R. (2010). "They're legal so they're safe right?" What did the legal staust of BZP-party pills mean to young people in New Zealand?. *International Journal of Drug Policy* (21) 77-81.
55. Sheridan, J., Butler, R. (2010). "They're legal so they're safe, right?" What did the legal status of BZP-party pills mean to young people in New Zealand?. *International Journal Of Drug Policy*, 21(1), 77-81.
56. Schifano F., Corkery J. (2008). Cocaine/crack cocaine consumption, treatment demand, seizures, related offences, prices, average purity levels and deaths in the UK (1990 2004). *Journal of Psychopharmacology*, 22: 71–9.
57. Schifano, F., Albanese, A., Fergus, S., Stair, J., Deluca, P., Corazza, O., & Ghodse, A. A. (2011). Mephedrone (4-methylmethcathinone; 'meow meow'): chemical, pharmacological and clinical issues. *Psychopharmacology*, 214(3), 593-602.
58. Schifano, F., Corazza, O., Deluca, P., Davey, Z., et al. (2009). Psychoactive drug or mystical incense? Overview of the online available information on Spice products. *International Journal of Culture and Mental Health*, 2(2), 137-144.
59. Schifano, F., Deluca, P., Baldacchino, A., Peltoniemi, T., Scherbaum, N., Torrens, M., & Rovetto, F. (2006). Drugs on the web; the Psychonaut 2002 EU project. *Progress In Neuro-Psychopharmacology & Biological Psychiatry*, 30(4), 640-646.
60. Schifano, F., Leoni, M., Martinovi, G., Rawaf, S., Rovetto, F. (2003). Importace of Cyberspace for the Assessment of the Drug Abuse Market: Preliminary results from the Psychonaut 2002 Project. *CyberPsychology & Behavior* 6(4).
61. Singer, M. (2006). *Something Dangerous: Emergent and Changing Illicit Drug Use and Community Health*. Long Grove, IL: Waveland Press.
62. Sjoberg, L., Holm, L., Ullen, H., Brandberg, Y., (2004). Tanning and risk perception in adolescents. *Health Risk and Society*, 6(1), 81-95.

63. Social Tonics Association of New Zealand (2005). Submission of Social Tonics Association of New Zealand to the Health Select Committee on the matter of Misuse of Drugs Amendment Bill (No. 3) and the Supplementary Order Paper. Auckland: Social Tonics Association of New Zealand.
64. Sotolář, A. (2003). Úmluvy OSN a zahraniční legislativa o omamných a psychotropních látkách. Kalina a kol. (2003). Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup. Praha, Úřad vlády ČR/NMS.
65. The Gallup Organization (2011). Youth attitudes on drugs. Analytical report. European Commission, Luxembourg.
66. Turek, T. (2011). Možnosti regulace trhu tzv. „designer drugs“. 41s. Vysoká škola ekonomická, Národohospodářská fakulta. Vedoucí bakalářské práce: Ing. Mgr. Vendula Běláčková.
67. Vardakou, I., Pistos, C., Spiliopoulou, Ch. (2011). Drugs for youth via internet and the example of Mephedrone. *Toxicology letters* 201 (2011): 191-195.
68. Verster, J. C., Stephens, R., Penning, R., Rohsenow, D., McGeary, J., Levy, D., McKinney, A., Finnigan, F., Piasecki, T. M., Adan, A., Batty, G. D., Fliervoet L. A. L., Heffernan, T., Howland, J., Kim, D., Kruisselbrink, L.D., Ling, J., McGregor, N., Murphy, R.J.L., Van Nuland, M., Oudelaar, A. M., Parkes, A., Prat, G., Reed, N., Slutske, W.S., Smith, G., Young, M. (2010) The Alcohol Hangover Research Groupconsensus statement on best practice in alcohol hangover research. *Current Drug Abuse Review*, 3:116–126.
69. Wellman, B. (2001), Physical Place and Cyberplace: The Rise of Personalized Networking. *International Journal of Urban and Regional Research*, 25: 227–252.
70. Winstock, A. (2011), 'The 2011 Mixmag drugs survey', *Mixmag* March pp. 49-59.
71. Winstock, A. R., & Ramsey, J. D. (2010). Legal highs and the challenges for policy makers. *Addiction*, 105(10), 1685-1687.
72. Winstock, A. R., Mitcheson, L. R., Deluca, P., Davey, Z., Corazza, O., Schifano, F. (2010). Mephedrone, new kid for the chop? *Addiction* (106): 154-161.
73. Winstock, A., Mitcheson, L., Ramsey, J., Davies, S., Puncharewicz, M., Marsden, J. (2011). Mephedrone: use, subjective effects and health risks. *Addiction* (106): 1991-1996.
74. Wood, D. M., Dargan, P. I., Button, J., Holt, D. W., Ovaska, H., Ramsey, J., Jones, A. L. (2007). Collapse, reported seizure ad an unexpected pill. *Lancet* 369:1490.

75. Wood, D. M., Davies, S., Puchnarewicz, M., Button, J., Archer, R., Ovaska, H., Dargan, P. I. (2010). Recreational Use of Mephedrone (4-Methylmethcathinone, 4-MMC) with Associated Sympathomimetic Toxicity. *Journal Of Medical Toxicology*, 6(3), 327-330.